

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA**

A

**VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MANAGEMENTU V JINDŘICHOVĚ HRADCI**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2009

Alena Kuthanová

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA**

A

**VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MANAGEMENTU V JINDŘICHOVĚ HRADCI**

Role matky a otce ve výchově dětí

**Mother's and father's role in the upbringing of
children**

Autor: Alena Kuthanová

Vedoucí práce: Mgr. Miroslav Procházka

Studijní program Sociální pedagogika, specializace: výchovná a vzdělávací praxe

Datum odevzdání : 27.3.2009

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě, elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

Dne 20.3.2009

.....

Poděkování

Za cenné rady, náměty a inspiraci
bych chtěl poděkovat
panu Mgr. Miroslavu Procházce.

Anotace

Název: Role matky a otce ve výchově dětí

Klíčové pojmy: funkce rodiny, formy rodiny, rodinné vztahy, výchova, styly v rodině, rodičovské postoje, odlišnosti mužů a žen a jejich role, rodinná atmosféra, sdílení úkolů a rolí

Práce se zabývá rodičovskými rolemi a jejich vlivu na výchovu. Teoretická část se zabývá rodičovskou výchovou dětí a rolemi v rodině. Praktická část této práce zahrnuje 3 hypotézy, které se vztahují k postojům dítěte k rodičům. Sociální výzkum je uskutečněn mezi mladými lidmi, kteří žijí v úplné rodině.

Abstract

Název: Mothers' and fathers' role in the upbringing of children

Klíčové pojmy: family function, family forms, family relations, upbringing, upbringing style in family, parents positions, diversity man and woman and their role, family atmosphere, pooling imposition and role

The title of this work is „Mothers' and fathers' roles in upbringing of children. The theoretical part of this study deals with a family upbringing of children and the roles in the family. The practical part of this work includes tree hypothesis, which they relate to children's position to parents. The social research is carried out among young people (children), who live in functional (full) family.

*Jací jsme my, takové jsou naše
děti.*

Johann Gottfried von Herder

Obsah

Úvod	8
-------------	----------

1 Teoretická část

1.1 Rodina	9
1.1.1 Definice rodiny	9
1.1.2 Funkce rodiny	11
1.1.3 Formy rodiny	11
1.1.4 Rodinná struktura	13
1.1.5 Rodinné vztahy	15
1.2 Výchova dětí	16
1.2.1 Kdy začít s výchovou	18
1.2.2 Způsoby výchovy	19
1.2.3 Styly v rodině a negativní styly v rodině	21
1.2.4 Rodičovské postoje	25
1.2.5 Chyby ve výchově	27
1.3 Role v rodině	28
1.3.1 Odlišnosti mužů a žen a jejich role	31
1.3.2 Otec má být muž a matka žena	34
1.3.3 Matka = otec ?	36
1.3.4 Rodinná atmosféra a dělba práce	42
1.3.5 Sdílení úkolů a rolí	45

2 Praktická část

2.1 Cíl výzkumu	46
2.2 Stanovení a zdůvodnění hypotéz	46
2.3 Metody a techniky výzkumu	49
2.3.1 Metody výzkumu	49
2.3.2 Techniky výzkumu sběru dat	49
2.4 Předvýzkum	50
2.5 Popis terénu a výzkumného vzorku respondentů	51
2.5.1 Popis terénu výzkumu	51
2.5.2 Popis výzkumného vzorku respondentů	52
2.6 Prezentace a interpretace výsledků dotazníku	53
2.8 Shrnutí praktické části	87

<i>Závěr</i>	89
---------------------	-----------

<i>Seznam použité literatur</i>	90
--	-----------

Přílohová část

<i>Seznam příloh</i>	92
-----------------------------	-----------

Úvod

Rodiče často chtějí, aby jejich dítě mělo lepší život než oni sami a aby dokázalo více než oni. Snaží se chovat tak, aby se dětem i jim žilo co nejlépe, avšak ne vždy se jim to daří. Problematika sociálních rolí je dnes aktuální. Chovají se ženy tak, jak muži od nich očekávají, jak to vyžaduje stereotyp ženských rolí? Nebo se žena snaží odlišit od svých matek, babiček a pokouší se částečně vymanit z původních rodičovských struktur? Může se muž dnes starat o děti tak, jak to dříve dělala žena? Je pro muže samozřejmé starat se o domácnost? Zajišťuje hmotně rodinu jen muž nebo také žena? Tyto otázky jsem si kladla, když jsem se zabývala problematikou rodičovských rolí.

Rodiče se svým rolím učí postupně, prakticky a většinou spontánně. To znamená, že se na rodičovské role nepřipravují, jak tomu bylo v rodině dříve. Až při výchovném selhání si mnohdy uvědomují svou nedostatečnou připravenost na rodičovskou roli.

Situaci může ještě komplikovat zaměnitelnost rodičovských rolí. V dnešní době vždy neplatí, že matka má roli pečovatelky a otec plní roli živitele. Z psychologického hlediska existují rozdíly mezi muži a ženami. Muži jsou považováni za více racionální a ženy spíše emocionální. Tento pohled se automaticky a chybně přenáší na postavení muže a ženy ve společnosti. V důsledku toho dochází ke stereotypním pohledům jako například, že muž má řídit rodinu, protože v jeho rodině tomu tak bylo, a od ženy se automaticky očekává, že bude pečovat o domácnost. V důsledku záměny rolí se „boří“ dřívější stereotypy. Moderní muž už mnohdy přebírá i ženské role a žena často zaujímá v rodině vedoucí postavení, které dříve patřilo spíše muži.

Dnes žena zajišťuje rodinu ekonomicky, stejně jako dříve muž. Není již „poslušná hospodyně“, jak tomu bylo dříve. Zaujímá rovnocenné postavení s mužem, má své zájmy a pracovní kariéru. Dnešní muž také může pečovat o děti a vést domácnost tak, jak to dříve dělala žena.

V teoretické části absolventské práce je nastíněna problematika rodiny, rodičovských rolí a výchovy a výzkum je zaměřen na to, jak rodičovské role ovlivňují výchovu dětí v rodině.

1.1 Rodina

1.1.1 Definice rodiny

Dle Výrosta a Slaměníka (1998) je jasné a jednoznačné vymezení pojmu rodina téměř nemožné z mnoha důvodů. Prvním z nich je, že rodina je definována z hlediska různých vědních disciplín (sociologie, demografie, právo, psychologie...), taktéž z různých oblastí téže vědy (klinická psychologie, sociální psychologie, pedagogická psychologie...), rodina je vymežována z hlediska různých systémových přístupů (psychoanalýza, behaviorismus...), a také na základě různých aspektů (funkčnosti, vztahů, rolí, komunikace, procesu socializace a individualizace ...).

V psychologického slovníku vymezují Hartl a Hartlová (1993) rodinu jako společenskou skupinu spojenou manželstvím nebo pokrevními vztahy, odpovědností a vzájemnou pomocí. Rodina nukleární zahrnuje pouze otce, matku a děti. Součástí širší rodiny je i další příbuzenstvo (prarodiče, strýcové, tety, bratřenci, sestřenice apod.).

Velice praktická, srozumitelná a snadno vybavitelná je definice J. Langmeiera a M. Kňourkové (1984, s. 62), která zní: „Rodina je „institucionalizovaná biosociální skupina, vytvořená přinejmenším ze dvou členů odlišného pohlaví, mezi nimiž neexistují pokrevní pouta, a z jejich dětí“. V této definici bychom považovali za výstižnější užít termínu „biopsychosociální“. Z posledních výzkumů o rodině vyplývá, že je to právě rodina psychologická, která se zdá být v této sociální struktuře nenahraditelnou a nezastupitelnou.“

Brtníková (1991, s. 146) definuje rodinu jako „nejmenší sociální skupina s určitou organizací, s manželskými a příbuzenskými svazky, společným životem, vzájemnou morální a ekonomickou odpovědností, mateřskými a otcovskými instinkty a vědomím potřeby fyzické a duchovní reprodukce obyvatelstva. A tuto malou skupinu, skládající se - zpočátku jen ze dvou lidí, kteří se rozhodnou spolu žít, uzavřít manželství a založit rodinu, spoluurčuje muž. Rozhodne se, že se ožení, a v době rozhodování má pocit, že našel a vybrat si tu nejlepší ženu pro sebe i matku pro své budoucí děti. Stává se zakladatelem této malé rodinné jednotky, která však je velká svým významem. Málokdy si muž před svatbou tuto skutečnost i spoluodpovědnost uvědomuje. Bere přitom na sebe povinnosti, jež jsou mu uloženy zákonem, který ochraňuje rodinu a v ní především děti a jejich práva.

Manželství není jen soukromou záležitostí muže a ženy, je to i významný článek sociální struktury společnosti“

Další autor, který ve své knize Sociologie rodiny (1999, s.99) vymezuje pojem rodiny je Možný. Rodinu definuje jako „institucionální zajištění lidské reprodukce, legitimní v dané společnosti“.

Především pro studijní potřeby je výhodné uvést definici J. Odehnala (1984, s.115, in J. Janoušek as kol.), která inspiruje k osazenějšímu zamyšlení na toto téma a poskytuje základní zachytivé body. „Rodina je jakýmsi nejuniverzálnějším socializačním činitelem, který poskytuje jedinci identifikační vzory, seznamuje ho s předpokládaným chováním pro mužskou a ženskou roli. Učí jedince reagovat žádoucím způsobem v procesu interakce a umožňuje mu i praktické ověření získaných dovedností v rámci rodiny. Uplatňuje se jako regulátor chování jedince a poskytuje mu společensky žádoucí normy. Pod vlivem rodinného působení se vytváří postoje k personálnímu okolí, sobě samému i společnosti obecně.“

Současná rodina má své dějiny. Rodina má svůj vlastní prostor, v němž členové rodiny mají velký zájem být pohromadě, sdílí určitou intimitu a navazují kvalitní vzájemné vztahy. Tím, jak roste význam citů ve vnitřních vztazích, tím se postupně odděluje veřejný a soukromý prostor.

Možný ve své knize Sociologie rodiny (199) vysvětluje, že rodina není již základní sociální ani právní jednotkou. Občanské právo udává právní postavení jedince od jeho vlastních schopností a výkonnosti. Občan se tedy stává samostatným nositelem rolí i právních závazků. Oblast platnosti práva a také sociální vztahy jedince stále více přesahují rodinu a příbuzenství.

V průběhu dějin prošla a stále prochází rodina neustálými strukturálními a funkčními změnami. Ale základní vlastnosti, které jsou rodině vlastní zůstávají, i když se vyskytují v různých formách.

Členové rodiny bydlí většinou pod jednou střechou, mají rozdělené své role, svou práci, mají přidělené své úkoly. Jedním z nejdůležitějších je výchova dětí. Členové rodiny jsou navzájem vázáni manželským, pokrevním příbuzenstvím nebo adoptí. V neposlední řadě je rodina společensky uznanou formou stálého soužití.

Nejobecnější definice rodiny dle Máchové (1974, s. 37) říká, že je to „skupina osob spojených svazky manželství, krve nebo adopte, které obvykle spolu bydlí, a vztahy uvnitř skupiny postupují podle společensky určené a uznané dělby rolí a podle společensky významného souhrnu úkolů.“

1.1.2 Funkce rodiny

Základem teoretických úvah o rodině jako specifickém a jedinečném prostředí pro utváření člověka je vymezení funkce rodiny. V literatuře lze v tomto směru nalézt řadu odkazů. V naší práci porovnáváme především starší teoretické pohledy Máchové (1974) s novým vymezením funkcí u Výrosta a Slaměníka (1998). Máchová (1974, s. 38-39) zdůrazňuje, že „rodina ve svých funkcích stojí na předávání životních hodnot a zkušeností, že je prostředím, kde má zkušenost sílu evidentní pravdivosti.“

Rozděluje čtyři základní funkce rodiny ekonomickou (materiální), biologickou (reprodukční), výchovnou a emocionální. Máchová (1974) vidí ekonomickou funkci ve dvojím smyslu. Ve smyslu bezprostředně výrobní činnosti, což je dnes ve vyspělých společnostech přežitkem a ve smyslu materiálního zabezpečení. U výchovné funkce ukazují Máchová (1974) i Výrost a Slaměník (1998) na hlavní úlohu rodiny, která je jádrem výchovného působení. Emocionální složce funkcí rodiny přikládá Výrost a Slaměník (1998) jedinečný a nezastupitelný význam. Domnívají se, že právě tato funkce určuje význam rodiny, který, ačkoli se v průběhu vývoje společnosti mění, přesto stále tvoří nutný mezičlánek mezi společností jako celkem a jedincem.

1.1.3 Formy rodiny

Za první historickou formu rodiny pokládá Brtníková (1991) rodinu manželskou v období rozvinutého matriarchátu. Jako první vládly ženy, tudíž i původ dítěte byl určován podle ženy-matky. Matka byla totiž jistá, otec nejistý. Ryzí matriarchát byl však podle mnohých autorů výjimkou a rovněž je odmítán názor že lidé spolu původně žili v sexuální promiskuitě.

Za základní rodinu považujeme otce, matku a děti, kteří žijí pohromadě. Rozšířená (široká) rodina se pak skládá i z dalších příbuzných jako jsou prarodiče, strýci a tety, bratřenci a sestřenice, atd. Tuto nazýváme „příbuzenstvo“. Orientální rodina je ta, ve které se jedinec narodí a rodina rozmnožující je taková rodina, kterou zakládá nová dvojice manželství.

Možný (1999) vymezuje taky párovou rodinu, která se zakládá setkáním muže a ženy, kteří po intenzivnějším anebo povrchnějším vztahu se shodnou v tom, že jejich svazek bude trvalejší (anebo alespoň jedna strana předpokládá, že takové shody bylo

dosaženo). Jejich vzájemná dohoda může být registrována jako manželství, jak se ve společnostech našeho kulturního okruhu vesměs děje.

Gjuričová a Kubička (2003) upozorňují ve své knize Rodinná terapie na to, že někdo zahrnuje do rodiny jen členy domácnosti, ale ne rodiče, kteří žijí jinde. Jiní lidé zase počítají do rodiny příbuzné i nepříbuzné blízké osoby a na druhou stranu někdo nezapočítává ani pokrevně příbuzné, kteří v bytě spolu žijí. Zajímavé je, že děti často započítávají do rodiny i domácí zvířata.

Důležité je také vymezení neúplné rodiny, kde chybí jeden z rodičů.

Ideální model, jak by měla rodina vypadat, je úplný. Aby ji tvořili oba rodiče a děti. Brtníková (1991) ve své knize Svět muže, ženy a jejich dětí upozorňuje na to, že to neznamená, že by v neúplné rodině nemohlo dítě dostat vše, co potřebuje, aby bylo spokojené. Výchova je v ní těžší, složitější a tím náročnější, čím více chybí rodině do neúplnosti.

„Vedle úplné rodiny je nejčastější rodinnou formou domácnost ženy a dětí po rozvodu manželství, otec udržuje různý rozsah kontaktů s dětmi. Do výchovy otců jsou svěřovány děti v méně než 5 % případů; otcové o ně sice žádají méně často než matky, nezanedbatelné procento otců však neuspěje. Otcové si právem stěžují na diskriminaci, zřídka ji však rozpoznávají jako součást genderových stereotypů, které v tomto případě znevýhodňují muže proti ženám (Gjuričová, Kubička, 2003, s. 84).“

Nukleární rodinu vidí Možný (1999) jako rodinu dvougenerační, s jasným „funkčním“ dělením ženské a mužské role. Je základní jednotkou pro složitější rodinné systémy.

Gjuričová a Kubička (2003, s. 84) poukazují na stále nové formy rodinného soužití. „Vedle rodin úplných a neúplných (po rozvodu rodičů, ovdovění, nebo rodina samostatného rodiče) se hovoří o rodinách nesezdaných, doplněných (sňatkem nebo kohabitací rodiče), třígeneračních, ale také o rodinách nebiologických, tedy sociálně utvořených, vzniklých adopcí či pěstounským vztahem; v diskurzích se objevují také fondy rodin, které využívají nových reprodukčních technik, diskutuje se o rodinách s homosexuálními a lesbickými rodiči, o bezdětných rodinách. Nové zkušenosti se střídavou výchovou dětí - po rozvodu rodičů žijí děti střídavě v domácnosti otce a matky - vedou k používání pojmu binukleární rodina.“

1.1.4 Rodinná struktura

Rodinnou strukturou se zabývá Plaňava (2000) ve své knize *Manželství a rodina*. Plaňava zde uvádí vysvětlení W.R. Beavere (1997,1982), který rozlišil tři skupiny rodin, dle různé úrovně fungování: rodiny zdravé, střední (průměrné) a dysfunkční. Z hlediska vztahů rodiny k okolnímu světu přejal Beavers rozlišení dvou krajních typů rodin: centripetální a centrifugální. V centripetálních rodinách členové očekávají a vyhledávají uspokojování potřeb výlučně v rámci rodiny, v centrifugálních se naopak zaměřují pouze na okolní svět. Obě krajnosti považuje citovaný autor za dysfunkční; pro zdravou rodinu tedy platí zlatá střední cesta.

Zdravé a optimální rodiny operují určitými dovednostmi. Jde o kapacity v nejrůznějších oblastech, Beavers je seskupil do osmi proměnných a tezí.

První z nich nazval Systémovou orientací, kdy členové optimálních rodin jsou si plně vědomi, že jedinec nemůže prosperovat v interpersonálním vakuu. Tato proměnná zahrnuje čtyři předpoklady a to že, členové optimálních rodin jsou si vědomi toho, že lidské potřeby lze uspokojovat jen ve skupině, ve vzájemných vztazích a interakcích, a tudíž spokojenost jednoho člena rodiny závisí na spokojenosti druhých dále že, příčiny a důsledky jsou zaměnitelné a stejně významné. Členové optimálních rodin vědí, že například hostilita jednoho z nich posiluje podvádění u druhého a toto podvádění zpětně posiluje hostilitu. Lidské chování je také výsledkem ne jedné, nýbrž řady proměnných, a tudíž jedno a totéž chování lze interpretovat rozdílně. V optimálních rodinách rodiče netrvají na jediném vysvětlení, připouštějí varianty, kdežto v dysfunkčních rodinách tomu tak není. Systémová orientace optimálních rodin též zahrnuje vědomí, že lidské bytosti jsou konečné, mají omezenou moc a že nikdo není beze zbytku mocný a kompetentní ani není jen hříčkou náhod, osudu či přání a vlivu druhých lidí.

Další tezi nazval Jasnost hranic. Optimální rodiny jsou jasně ohraničené od okolního světa, nicméně s ním přicházejí v aktivní kontakt s důvěrou a optimismem - jsou světu pozitivně otevřeny. Také uvnitř rodiny jsou jasné generační hranice: děti jsou dětmi, rodiče rodiči; každý má jasné a respektované místo.

Jako třetí určuje Kontextuální jasnost. V optimálních rodinách je každému zřejmé, kdo ke komu mluví, komu je adresováno sdělení a též v jakém vzájemném vztahu jsou adresát a sdělovatel. V rodinách dysfunkčních bývá kontext nejasný, zmatený, konfušní.

Dalším důležitým prvkem je Moc v rodině. V optimálních rodinách je jasná hierarchie, přičemž řízení je v rukou rodičů, ... oba mají stejnou moc a stejné slovo, což

předpokládá komplementaritu rolí, má-li se předcházet kompetenčním konfliktům. Role jsou diferencovány, kompetence flexibilně rozděleny, moc obou rodičů je v dlouhodobém i krátkodobém časovém úseku zhruba stejná. Kontrola je dvojího druhu: jednak je založena na intimitě, tedy na kladných emočních vztazích; a za druhé na donucování; autoritářská kontrola však je zřídka využívána.

Podporou autonomie se rozumí to, že v optimálních rodinách každý odpovídá za své myšlenky, pocity i jednání, což ostatní uznávají a respektují.

Vřelost a zájem je také velmi důležitý. V optimálních rodinách mají radost a potěšení ze vzájemných interakcí, převládá empatie.

V neposlední řadě jako další tezi uvádí Dovednost vyjednávat. Jestliže má rodina zvládnout nějaký problém či úkol, pak v optimální rodině působí rodiče jako koordinátoři vyjednávání. Názory každého jsou vyslyšeny, problém je jasně definován a probrán z hlediska možných alternativ řešení.

V optimálních rodinách rodiče dokáží přijímat růst dětí i jejich odchod, akceptovat změny; dokáží se vyrovnat se stárnutím, ztrátami i smrtí. Dokáží tedy přijímat změny jakožto součást běhu světa a života. Tuto skutečnost nazývá Plaňava (2000) Transcendentálními hodnotami .

Plaňava (2000) dále upozorňuje na to, že průměrné až dysfunkční rodiny tvoří nejpočetnější skupinu. Optimální rodina usiluje především o dosažení vysoké intimity, ale průměrná rodina upřednostňuje především kontrolu. Přísná, často až tvrdá pravidla ovládají vztahy v rodině v rodině. Pokud se chová některý člen rodiny v rozporu s pravidly, je usměrňován direktivně. Často se používá negativních sdělení, kritiky, zobecňujících tvrzení. Když někdo jedná v rozporu s rodinnými normami, ostatní ho vyčleňují jako špatného, zlého, nevděčného. Možné rodičovské jednání není vždy zcela rovnoprávné, ani bezkonfliktní. Buď jeden rodič dominuje a druhý se podrobuje, nebo mezi sebou donekonečna zápolí. Interakce rodič - dítě bývají skrytým či otevřeným bojem o moc. Pro tyto rodiny je typická existence nepříjemných citů. V těchto rodinách je řada nevyřešených problémů z minulosti. Pod povrchem vztahů můžeme nalézt určité postoje a předsudky jako například: všichni lidé jsou v podstatě zlí, líní, nebezpeční. Někteří členové těchto rodin jsou v krizových situacích zvýšeně náchylní k poruchovému chování, k neurotickým nebo psychosomatickým poruchám.

Plaňava (2000, s. 59) poukazuje na souvislost McMasterovských autorů, kteří tvrdí, že „pozitivní manželské vztahy nezávisely jednoznačně na tom, zda každý z partnerů byl jakožto jedinec emočně v pořádku, ani zda byl vyrovnanou a zralou osobností, byť tyto

skutečnosti fungování rodiny posilují. Opět tedy: vzájemné vztahy a interakce se považují za významnější než individuální deficity .“

Podle McMasterovského (Plaňava, 2000) modelu optimálně fungující rodina efektivně a bez narušení základních funkcí řeší problémy spojené s vývojem i nenadálými situacemi; komunikace je jasná a přímá; členové mají mezi sebou rozděleny role, rozdělení je jasné, vzájemně akceptované. Cítí se odpovědní jeden za druhého, jeden o druhého se zajímají a podporují (včetně emoční podpory). Kontrola je v náročných i méně náročných situacích flexibilní.

1.1.5 Rodinné vztahy

Rodina jako malá jednotka vzniká nejčastěji z lásky. Jak dlouho bude trvat a jak budou pevné vnitřní vztahy členů závisí na mnohých faktorech. Ale především na tom, jak jsou její členové, především muž a žena, připraveni na společný život a jaké podmínky si sami vytvoří.

Dítě si nevybírá rodinu, v níž se nachází, ani tento výběr nemůže nijak ovlivnit. Důležité ale je, že zde nachází první lidské vztahy a city i okolní svět, a to ho provází pak celým životem.

Brtníková (1991) ve své knize Svět muže, ženy a jejich dětí upozorňuje na to, že rodina je, prvním světem dítěte. Je nejdůležitějším článkem přirozené struktury lidských vztahů. Každá rodina má své tradice, své zvyklosti, své zájmy, svůj denní režim i svůj řád, svou historii. Děti na celém světě žijí v nejrůznějších rodinách, mají různé možnosti podle podmínek, v nichž rodina žije, i podle toho, kde žije.

Jak uvádí Brtníková (1991), rodina v sobě spojuje jak široké sociální vlivy, tak i vlivy velmi specifické, závislé na osobnostech rodičů, ale i dětí. Rodina představuje systém mezilidských vztahů zvláštního charakteru. Život v ní je dobou dlouhodobého spolužití, v němž se prolíná touha po uspokojování celé řady lidských potřeb.

Rodina vyvíjí, rozvíjí nebo potlačuje schopnosti a zájmy svých členů, především dětí, ovlivňuje a také určuje rozvoj dítěte po celý jeho další život, dává mu počáteční směr a spoluurčuje jeho životní cíl. Rodina vybírá dítěti prostředí, kde bude žít, hračky, s kterými si bude hrát, kamarády, s nimiž bude trávit volný čas, rodina ovlivňuje návyky dítěte, jejich vznik i upevňování. Návyky a postoje přenáší rodina na dítě svým každodenním jednáním, každodenním rytmem, založeným na určitém režimu dne

životosprávě mimorodinných vztazích všech členů rodiny, ale i na představách rodičů - na tom, jaké nároky kladou na jednání svých dětí, a na tom, jaké chtějí děti mít.

Rodina působí na dítě každodenně. Prožívají společně všední i sváteční dny. Především se rodiče dítěti věnují, vychovávají ho, žijí pro jeho potřeby, dávají mu klid, pohodu, radost a lásku.

V rodině se dítě učí přirozeným vztahům mezi lidmi, stává se svědkem radostných situací, ale i svědkem neshod a konfliktových situací, které se v rodině vyskytují. Děti mohou trpět nedorozuměním rodičů, mnohdy mají strach, že by mohly ztratit jednoho z rodičů. Je přirozené, že dítě v rodině nepoznává jen pohodu, harmonii a všechny kladné vlastnosti mezilidských vztahů, ale poznává i občasnou neshodu, drobné rozpory. Těžké krizové situace však narušují a poškozují dětskou psychiku a rovnováhu a promítají se také ve zdravotním stavu dítěte, proto je nutno i s ohledem na zdraví dětí krizovým stavům v rodině předcházet .

1.2 Výchova dětí

Kodýtková (1997) poukazuje na to, že výchova dětí má veliké požadavky na rodiče. Děti jsou pokračování rodičů samých, ale rodiče nechtějí, aby děti opakovaly jejich chyby. Chtějí pro ně to nejlepší. Podle rodičovských vzorů se děti stávají životními partnery a rodiči a podle rodičovských vzorů si vytvářejí obrazy svých životních partnerů. Pokud má syn hezký vztah ke svému otci, bude se rozvíjet k jeho obrazu a pokud má vřelý vztah k matce, bude hledat svou partnerku podle jejího obrazu. A také dcera, která je citově spjatá s matkou, bude chtít být jako ona a pokud má ráda otce, bude hledat jeho hodnoty i u svého budoucího muže. Pokud mají děti hezký vztah ke svým rodičům a omlouvají jejich chyby, tak jsou schopny tyto chyby omluvit i u svých budoucích životních partnerů .

V minulosti byla výchova dětí v rodině založena především na tradici, zvyklostech, zkušenostech, které přecházely z matky na dceru, z generace na generaci. Ale v současné době mnoho rodičů pocítuje potřebu i teoretických poznatků o rodinné výchově.

Touto otázkou se zabývá Kodýtková (1977, s. 5) ve své knize Buď a nebo v rodinné výchově. „Tak, jako se v naší společnosti bohatě rozvinula potřeba odborného poučení rodičů o péči o kojence a batolata, šíří se i potřeba porozumění problémům výchovným v celé jejich šíři a složitosti. Rodiče, a nejen ti zcela mladí, hledají stále více odpovědi nejen na takové praktické problémy, jako např. jak vychovat u dítěte správné hygienické návyky,

jak naučit dítě správnému stolování nebo zdvořilému chování, ale pocítují potřebu pochopit, jak vychovat z dítěte člověka čestného, pracovitého, tvořivého, jak pěstovat jeho schopnost utvářet bohaté citové vztahy, jak rozvíjet v dítěti předpoklady jeho plodného, morálního a šťastného života v dospělosti. Dosahování těchto velkých a jistě správných cílů není však snadné. Přináší celou řadu nejistot, otázek, problémů, které musíme denně, a tak říkajíc „za pochodu“, řešit.“

Kodýtková (1997) poukazuje také na to, že v naší rodinné výchově se často setkáváme s problémy, které vyjadřujeme a také máme tendenci řešit způsobem "bud' a nebo", tj. vidíme je jako dilema, jako dvě krajní, proti sobě stojící možnosti. Můžeme např. často slyšet takové otázky jako: má rodinná výchova být založena na autoritě nebo na kamarádství; na přísné, pevné kázni nebo na volnosti, "demokracii"? Má být ale život rodiny podřízen potřebám dětí nebo se má dítě podřizovat potřebám rodičů? Nebo - vychovává především rodina nebo škola?

Najít na tyto otázky odpověď je velmi složité, skoro nemožné. Někteří přísní rodiče budí u dětí respekt a úctu a jiní vzdor a zatvrzelost. Demokratičtí rodiče zase vychovávají děti v přátelství a harmonii, ale i někteří v neúctě a nekázni.

Výchova je složitý proces. Celá výchova dětí závisí na povaze a charakteru rodičů, ale i dětí.

Kodýtková (1977) se zabývá také tím, že na výchově povahy dítěte se velmi významně podílí základní; životní pocit rodičů. Je základem rodinného ovzduší, rodinného klimatu. To může být klidné, jasné, veselé, plné pohody a vzájemného porozumění, nebo naopak nevlídné, a někdy dokonce nepřátelské, agresivní.

Toto ovzduší je vytvářeno oběma rodiči, především základním životním pocitem obou rodičů. Jestliže základní životní pocit jednoho z rodičů je kladný, tvořivý, optimistický a druhého opačný, nedůvěřivý, ustrašený, skeptický, pesimistický nebo převládá-li u jednoho panovačnost, strohost, chladnost a druhý je laskavý, vlídný a citlivý, potom v obou těchto příkladech je rodinná atmosféra jakýmsi průsečíkem obou rozdílných vztahů ke světu a k životu a převažují v ní prvky základního životního pocitu toho z rodičů, který je silnější osobností.

Jestliže například je nositelem vlídnosti, laskavosti a citlivosti matka a jestliže je současně z obou partnerů ona silnější osobností, potom je to ona, kdo utlumuje otcovu strohost a přísnost a při dlouhodobém soužití mohou její základní životní postoje ovlivnit a do určité míry změnit základní postoje otce. Pokud převažuje její vliv, její životní pocit se promítne do celé rodinné atmosféry, celého rodinného

Jestliže je nositelem optimistického, rozvážně aktivního, tvořivého vztahu k životu otec a je-li současně silnější osobností, může ovlivnit a do jisté míry negovat matčin např. pesimistický, bojácný, pasivní vztah k životu a vtisknout převahu svého základního životního pocitu celému rodinnému ovzduší.

Jestliže však rodiče zaujímají k životu zcela odlišný vztah a jsou oba stejně silnými (nebo stejně slabými) osobnostmi, rodinné ovzduší je pouze nepřetržitým bojištěm jejich odlišných přístupů. Takové rodinné klima je potom pro výchovu dítěte krajně nevhodné.

Pro úspěšnou rodinnou výchovu je tedy významným předpokladem dobrý vztah mezi rodiči a dětmi. Rodiče samozřejmě milují své děti tak, jako děti milují své rodiče. Každá láska, i rodičovská, však má mnoho podob.

Kodýtková (1977) toto shrnuje tím, že mezi rodiči a dětmi existuje vzájemné působení. Rodiče působí na dítě jednak záměrně, vědomě výchovně, jednak spontánně, celým svým chováním a jednáním, celou svou osobností. Ale i naopak - dítě působí také na rodiče. Dítě ale nepůsobí cílevědomě, ale spontánně, svou přítomností, svými potřebami, svou neschopností samo své potřeby uspokojit, tedy svou závislostí na rodičích, svým temperamentem, svým způsobem reagování na jejich chování a jednání.

1.2.1 Kdy začít s výchovou

Otázka, kdy začít s výchovou je složitá. Mnoho lidí tvrdí, že začít vychovávat má smysl, až když má dítě trochu rozum, kdy je mu možné domluvit, ukázat mu to, vysvětlit a ono je schopné to pochopit. Sigmund Freud a jeho následovníci však spolehlivě ukázali, že každý z nás mnohé "výchovné" zásahy svého společenského okolí přijímá bez rozumu a bez pochopení, a to navíc tak hluboce, že to v nás zůstává a pracuje třeba po celý život, aniž jsme si toho vědomi. Z toho vyplývá, že výchova je možná již od prvních dnů života.

Matějček (2000, s.10) ve své knize Co, kdy a jak ve výchově dětí tvrdí, že „plod je v kontaktu a v součinnosti nejen s matčinými tělesnými pochody, ale i s její psychikou. Z toho plyne, že dítě je v jistém smyslu vychovááno už během těhotenství. Ale už dříve přišli psychologové na to, že způsob, jakým se chováme k dítěti a jak je tedy vychovááme, je dalekosáhle ovlivněn našimi tzv. rodičovskými postoji, které se vytvářejí dávno dříve, než k nějakému těhotenství vůbec dojde.“

Vše ale zpravidla začíná tím, že se dva lidé rozhodnou vstoupit do manželství a založit rodinu. Ale to již není úplně typické pro dnešní dobu, dnes je čím dál víc nesezdaných párů, které zakládají rodinu. Ale v minulosti i dnes, ti kteří plánují sňatek jsou

vedení láskou, ale i rozumem. Mnoho lidí je vychováváno k tomu, aby posuzovali svého partnera nejen podle sexuální přitažlivosti, ale podle fyzického a duševního zdraví a to jak svého, tak celé rodiny. Rodiče vědí, že nejde jen o ně, ale i o jejich potomka, kterému budou předávat určitý dědičný kód. Přihlíží se také k finančním prostředkům. Děti, které nejsou rodiče schopni uživit, nemají příliš dobré výhledy do života.

Rheinwaldová (1993) poukazuje na to, že bohužel, ani rodiny, kde jsou děti plánovány a vítány nejsou adekvátně na tento úkol připraveny a dopouštějí se stejných chyb jako generace před nimi. Způsob rodičovství se prolíná z generace na generaci a tím se zdá, že problémy lidí jsou "zděděny".

Rheinwaldová (1993) se zabývá touto otázkou ve své knize Rodičovství není pro každého. Domnívá se, že by měla společenská zodpovědnost být vyučována od nejranějšího věku jak ve školách, tak v rodinách. Mladí lidé se musí naučit odlišovat své lásky, do kterých jsou zamilovaní pro fyzickou krásu nebo společenské úspěchy a později sexuální přitažlivost, od životních partnerů, s nimiž budou jednou tvořit rodinu.

Tvrdí, že zde by měla rozhodovat jiná kritéria. V první řadě by měli uvážít, jestli mají shodné hodnoty, životní filozofii, víru a zdraví. Měli by se zamyslet nad tím, jaké mají představy o společném životě, jak si rozdělí povinnosti, podle jakých zásad budou vychovávat děti. Měli by se shodnout na politickém a náboženském přesvědčení. A nakonec by si měli prohodit ten nejhlavnější důvod rodinných pří: peníze. Kdo se bude o rodinné finance starat, za co se bude utrácet a jak se bude šetřit. To všechno je třeba dříve dohodnout. Manželství je instituce, je to společenství a jako každá jiná organizace, musí mít nějaký řád a pravidla, o nichž se účastníci musí dohodnout .

1.2.2 Způsoby výchovy

Autor, který se zabývá ve své knize Rozvíjení osobnosti a způsob výchovy, je Čáp (1996). Různé druhy výchovy jako např. výchova v rodině, ve škole, na dětské letním táboře aj. zahrnují množství činností a vzájemného působení dospělých s dětmi a mladistvými. Pokud chtějí rodiče dosáhnout výchovných cílů, užívají rozmanitých výchovných prostředků a metod, jako je kladení požadavků a kontrola jejich plnění, vysvětlování a přesvědčování, pochvaly a napomínání, odměny a tresty, působení osobním příkladem, činnostmi, využitím vlivu malé skupiny atd. Někdy jsou ale stejné výchovné prostředky či postupy jsou někdy účinné, ale jindy nemusejí být, někdy dokonce vede k pravému opaku. Závisí to na vychovávajícím, na vychovávaném, na jejich vzájemném

vztahu, na okamžité situaci, na mnoha dalších podmínkách. Pro lepší orientaci v složitém výchovném dění, pro lepší pochopení výchovných situací a odlišných účinků téhož výchovného prostředku či postupu užívá Čáp (1996) termínu způsob výchovy.

Čáp (1996, s. 135) definuje způsob výchovy jako “celkovou interakci a komunikaci dospělých (matky, otce, učitele, rodiny, školy atd.) s dítětem. Projevuje se volbou a způsobem užití výchovných prostředků, postupů a metod, tomu odpovídajícím prožíváním a chováním dítěte, které opět ovlivňuje prožívání a chování dospělého. Způsob výchovy vyjadřuje to podstatné ve výchově, co ovlivňuje volbu dílčích prostředků či postupů“.

Podstatné ve výchově je emoční vztah k dítěti a způsob výchovného řízení. Obvyklý způsob užívání termínu způsob výchovy se užívá k výchovnému působení dospělých na děti. V tomto případě je nezbytné zdůraznit souvislost výchovného působení s odpovídajícím prožíváním a chováním dětí a vzájemného působení dospělých a dětí.

Různé formy způsobu výchovy jsou odrazem různých forem výchovného působení různých dospělých. Podle toho, na jaký způsob výchovy jsou děti navyklé, vyskytují se u nich různé reakce, i odlišné účinky totožného výchovného postupu, metod či prostředků, který užívají různí dospělí ve vztahu k různým dětem.

Podle dosavadních poznatků a zkušeností uvádí Čáp (1996, s. 167-8), že „způsob výchovy je ovlivňován třemi skupinami podmínek ve vzájemné interakci. Jsou to 1) osobní vlastnosti a zkušenosti vychovávajících, 2) vlastnosti a zkušenosti vychovávaných dětí, jejich chování a působení na dospělé, kteří se snaží je vychovávat, 3) společenskohistorické podmínky od ekonomických a kulturních až po výchovné tradice země, doby, rodiny, školy atd. .“

Způsob výchovy, kterou uplatňuje rodič na dětech, je ovlivněn tím, co on sám zakusil jako dítě ve škole nebo v rodině. Způsob výchovy bývá zpravidla stabilní, ale někdy je ovlivňován např. situací v rodině. Také sami děti ovlivňují chování rodiče, nejsou totiž jen pasivními subjekty, ale vytvářejí různé reakce na požadavky rodičů.

Způsob výchovy má velký vliv na dítě, formuje jeho osobnost, jeho vývoj. Způsob výchovy působí na celou osobnost dítěte, ta určitým způsobem také odpovídá na působení rodičů, a také je do určité míry ovlivňuje.

Čáp (1996) poukazuje na to, že způsob výchovy, zvláště v rodině, silně působí na formování svědomitosti, vytrvalosti, sebeovládání, tedy na charakter. Způsob výchovy, zvláště v rodině, silně působí také na formování stability - lability, odolnosti dítěte. Způsob výchovy, zvláště v rodině, ovlivňuje formování i dalších subsystemů osobnosti:

temperamentu, aktivitě, rysů působících v komunikaci. Způsob výchovy vyvolává v osobnosti změny, které podporují, nebo naopak ztěžují rozvíjení schopností dítěte.

Čáp (1996, s. 216) se také zabývá tím, že „příznivý způsob výchovy v rodině působí kompenzačně k oslabení nepříznivých podmínek, jako je nižší sociokulturní úroveň rodiny, mimovýchovné problémy v rodině, biosociální handicapy dítěte. Naopak nepříznivý způsob výchovy v rodině vážně narušuje vliv jiné, příznivé podmínky, jako je vysoká sociokulturní úroveň rodiny, rodina bez zjevných problémů, příznivé biosociální podmínky dítěte. Chování, činnosti a výkony dětí a mladistvých podporují dosavadní způsob výchovy v rodině a ve škole, nebo vedou ke změnám v emočním vztahu dospělých k vychovávaným a ve výchovném řízení.“

„Pokud si dospělý uvědomí neadekvátnost svého chování k dětem a mladistvým a snaží se změnit své výchovné působení - ve směru ke kladným emočním projevům, k úctě a porozumění pro děti a mladistvé, k lepší empatii, kongruenci, k řízení bez extrémních forem -, působí to příznivě na děti a mladistvé, ale i na dospělého, na příznivý vývoj jeho osobnosti, po nějaké době soustavné realizace změněného způsobu chování. Způsob výchovy ovlivňuje psychofyziologický stav a osobnost rodičů, učitelů, vychovatelů. Formy způsobu výchovy, které jsou příznivé pro vývoj dítěte, působí příznivě i na vývoj osobnosti vychovávaného. Chování k dětem a mladistvým, nepřihlížející k jejich aktuálnímu vývojovému stadiu, vyvolává konflikty, narušuje komunikaci, osobní vztahy i výchovu (Čáp, 1996, s. 217 - 218).“

1.2.3 Styly v rodině a negativní styly v rodině

Jedním z autorů, který se zabývá negativními styly v rodině je Kropp (2001) . Uvádí, že dříve existovaly jen dva styly rodičovské výchovy: rodiče byli buďto „přísní“, nebo „permisivní“.

Přísní rodiče se drželi určitého kodexu chování a vyžadovali, aby se děti chovaly určitým společensky uznávaným způsobem. Jejich děti se neodvážily vrtět se v kostele, odmítat učitele ve škole nebo hovořit o dospělých bez toho, že by ve větě řekli „pan“ nebo „paní“. Způsob, kterým přísní rodiče takového chování obvykle u dětí dosáhli, zahrnoval kombinaci pravidelných pohlavků a značného citového odstupů mezi dítětem a dospělým. Výsledkem těchto metod byly až příliš často děti, které jednaly jako bezchybní andělé na veřejnosti - a jako bezohlední ďáblici v soukromí.

Druhým typem rodičovské výchovy byl styl „permisivní“, což je odvozeno od latinského slova *permissio*, které vyjadřuje to, že rodiče své děti „nechali být“ nebo alespoň zaujali spíše nezasahující postoj, než rodiče přísní.

Podle Z. Matějčka (1992) můžeme výchovné styly rozdělit zhruba do dvou velkých skupin: na styly se „znaménkem minus“ a styly, které „si nesou v citovém vztahu k dítěti znaménko plus.

K tomuto rozdělení se vyjadřuje i Řezáč (1998) ve své knize Sociální psychologie. Podle něho tvoří první skupinu takové postoje a techniky, jež jsou příznačné zavrhováním dítěte, lhostejností vůči němu, zanedbávající výchovou apod. Do druhé skupiny naopak patří výchova rozmazlující, hyperprotektivní, perfekcionistická, protekční apod.

Při výchově dětí v rodině bývají nejčastěji rozlišovány následující prvky stylu: náročnost - nenáročnost v přístupu, direktivnost - nedirektivnost, citová zainteresovanost - citový chlad, tvořivost - netvořivost (rigidita) přístupů, vnitřní motivovanost - vnější motivovanost dítěte, stimulace - nonstimulace (nedostatečná stimulace) a adekvátní očekávání - neadekvátní očekávání (nepřiměřené) .

Podle Řezáče je nevhodný styl příznačný svou nenáročností, direktivitou, citovým chladem, minimem tvořivosti, vnější motivací (jako je např. donucování, manipulace) a nedostatečnou stimulací. Neadekvátní očekávání rodičů ve vztahu k dítěti bývá také typické pro nevhodný styl výchovy. Nejde jen o samotný fakt nepřiměřenosti očekávání. Nepřiměřené očekávání se obvykle projevuje i nepřiměřenou (chybnou) vnímání vlastností a atribucí chování dítěte. Z mnoha výzkumů vyplývá, že např. ambiciózní rodiče, kteří mívají neadekvátní očekávání ke svým dětem, vnímají své děti častěji jako méně inteligentní, záměrně neposlušné (zlobivé) nebo nešikovní.

Naopak relativně adekvátní styl výchovy bývá charakteristický náročností, ale nedirektivností, citovostí, tvořivostí a důrazem na vnitřní motivaci dítěte, přiměřenou stimulací aktivit dítěte a celého jeho osobnostního růstu.

Řezáč (1998) vyčlenil několik stylů nevhodného přístupu k dítěti. První z nich je nejednotný přístup. Tento styl působení na dítě je ze sociálněpsychologického hlediska charakteristický tím, že dětská role je utvářena dvojím očekáváním. Dítěti je tedy prakticky znemožněno utváření stabilního „JÁ“.

Další z nevhodných stylů je proklamativní přístup. Jde tak trochu o nejednotnou výchovu. I zde jde o „dvojí očekávání“ ve vztahu k dětské roli, avšak nejde o odlišný postup rodičů, ale o rozpor mezi „úmysly“ a „realitou“. Cíle a (většinou šlechetné) záměry rodičů jsou prezentovány, „vyhlašovány“; normy a příslušné hodnoty jsou často

připomínány, ale nenachází svoje uplatnění postupech rodičů, v jejich chování i vztazích k dítěti.

Povolný přístup je styl přístupu, který sice deklaruje (třeba i správné) normy, ale většinou ustoupí při jejich prosazování. Někdy proto, že to navozují specifické podmínky (např. dlouhodobě zdravotně handicapované dítě), někdy pro specifika rodičů (nedůslednost jako osobnostní rys). Jde o styl vedení a klima rodiny, kde převažuje role (rodičovské) očekávání, které je pro dítě nejednoznačné, neurčité, kolísající.

Zatímco povolný přístup je příznačný celkovou „měkkostí norem“, požadavků atp., nedůsledná výchova bývá často velmi nátlaková, velmi náročná v požadavcích, avšak nedotahovaná v naplňování cílů.

Hostilní forma potlačující výchovy známá u tzv. nechtěných dětí (používá se pro ni označení „zavrhující výchova“) je příznačná vědomým, nebo i ne zcela uvědomovaným nevraživým postojem k dítěti třeba proto, že připomíná jednomu nebo oběma rodičům nějaký životní nezdár, hluboké zklamání, otřes či jinou životní nepříjemnost (nechtěné děti, děti neprovdaných matek apod.). Nebo když pro své tělesné či duševní nedostatky nesplňuje očekávání a rigidně pojaté ideály rodičů. Dítě je pak nadměrně trestáno, omezováno, utlačováno a zaháněno do postoje vzdoru a protestu, nebo do pasivity a rezignace.

Z jiné motivace vychází potlačující přístup u rodičů s nedostatečnou sebedůvěrou, úzkostným sebepožíváním. Projevy a chování dítěte jsou pak podrobovány neustálé hyperkritice, „srážení“ jeho aktivity a spontaneity z obavy rodičů, aby na sebe „příliš neupozorňovalo“, aby se nestávalo předmětem zájmu ve skupině atp. Rodiče zde v podstatě brání projevům dítěte, jichž se sami u sebe obávají.

Někdy i dobře míněná výchova ke skromnosti projevu může přerůst ve výchovu potlačující.

U podplácejícího přístupu jsou adekvátní chování a projevy dítěte neadekvátně (míněno nadměrně pozitivně) sankcionizovány. Dítě je neustále odměňováno za běžné úkony i za aktivitu, která je sama o sobě dítěti prospěšná a která je vlastně „samoodměňující“.

Přístup rozmazlující bývá důsledkem neadekvátní citové závislosti rodičů. Jde o obrácený vztah závislosti. Bývá častá u rodičů, kteří museli např. ze zdravotních důvodů delší dobu usilovat o narození dítěte. Svoji roli zde pochopitelně sehrávají osobnostní specifika rodičů. Tento typ rodičů si vlastně vědomě nebo podvědomě přeje, aby dítě zůstalo stále roztomilé a plastické (a hlavně závislé), což mj. znamená fixaci dítěte v dětské

roli. Z obavy, aby se jim dítě neodcizilo a nezkazilo, mu brání v osamostatňování. Ve snaze udržet takto definovaný vztah se postupně ochotně podřizují přáním a náladám dítěte.

Protekcční přístup vychází v podstatě ze dvou proměnných. Rivalitních interakcí a neadekvátního motivu výchovy. Je to výchova, kterou bychom mohli nazvat jako „socializace na úkor někoho jiného“. Dítěti se dostává jakoby více zájmu, více podpory než jinému dítěti. Uvnitř rodiny je to sourozenec, vně rodiny „spolužák či spolužáci“. Často bývá dítě, aniž si to rodiče uvědomují, ve skutečnosti spíše prostředkem jejich soupeření či „boje“ s někým jiným, ale i paradoxně s nimi samými („...on bude lepší než já! Mé dítě bude mít lepší podmínky, než jsem mohl mít já!“). Obvykle preferuje tento styl výchovy spíše cíle než způsoby jejich dosahování.

Skleníkový přístup má poněkud poetický název, ale neznamená totéž (resp. pouze totéž) co výchova rozmazlující. Je to takový typ působení na dítě, které utváří dítě pouze ve vztahu k normám (té které konkrétní rodiny). Jinak řečeno, dítě se stává kolečkem, které perfektně funguje v dané rodině, ale selhává mimo tuto rodinu. Název to vystihuje přesně: květinka je vypěstována v podmínkách skleníku, a tam se jí také daří. Mimo skleník chřadne, přežívá, ale neplodí.

Pro moralizující přístup je příznačná dominance norem, a tedy i sankcí. Život je chápán jako naplňování řádu, pravidel.

Puntičkářský přístup je příznačný akcentem na detaily interakčních situací. Rodiče se soustřeďují na neustálé sledování každé drobnosti v projevech a aktivitách dítěte. Přílišný dohled a neustálé rady (někdy i výčitky) inaktivizují a neurotizují dítě. Za detailizováním se dosti často skrývá bezradnost v koncepci životní dráhy samotných rodičů.

U přístupu zanedbávajícího (nedostatečný, deprivující) jde spíše o charakteristiku sociálního prostředí rodiny, které je příznačné nedostatečným podněcováním, stimulováním života dítěte. Stručně řečeno, jde o dítě v deprivující situaci.

Jak uvádí odborníci, kteří se obdobnými výchovnými styly zabývají (u nás především Z. Matějček), nízká civilizační a hmotná úroveň rodiny nemusí ovšem automaticky znamenat výchovné zanedbávání dítěte či jeho emocionální deprivaci. Stupeň zanedbání mívá rozsah od lehkého a výběrového (tj. jen v některých vývojových potřebách dítěte), až po velmi hrubé a celkové. Školní prospěch zanedbaných dětí bývá celkově rovnoměrně snížen, takže může budit klamný dojem, jako by šlo o následky sníženého nadání.

Přístup úzkostný většinou pramení z neurotické osobnosti rodiče, nebo může mít i příčiny jiné (může jít např. o subjektivně vnímané, nebo i objektivní ohrožení rodiny či dítěte). Vždy je to však přístup příznačný úzkostným prožíváním interakce s dítětem, neadekvátním strachem, aby si neublížilo, přílišným ochraňováním, bráněním v činnostech dítěte, které se jim zdají být nebezpečně, zbavováním dětí jejich vlastní iniciativy a neurotizací neustálým omezováním. Dítě je vlastně ve stavu permanentní frustrace či subfrustrace základní psychické potřeby aktivity, volnosti, poznání a stimulace získávané vlastní iniciativou. Podle temperamentu a ostatních životních okolností snaží se pak tuto situaci překonat, nebo z ní uniknout.

Přístup autoritářský je projevem špatně chápané autority. Autorita je chápána jako automatická převaha daná faktem rodičovství. Na rozdíl od autoritativní výchovy, která bývá vymezována jako „kombinace rodičovské odpovědnosti a náročnosti a charakterizována vysokým stupněm vřelosti a akceptování, vysokou úrovní psychické autonomie a demokracie a pevným vedením dítěte“ (Nevolová, D., 1991 s. 246) je autoritářský přístup příznačný nátlakem, restrikcí, odmítáním dítěte atp.

V přístupu perfekcionista jde o neadekvátní až extrémní úsilí rodičů o dokonalost dítěte. Často jde o přenos vlastních neuspokojených potřeb a nedosažených cílů rodičů. Dítě se tak stává prostředkem kompenzace jejich vlastní frustrace. Akcent na vlastní (ne zcela uvědomované) motivy vede k nedostatečnému ohledu na dítě. Opomíjí se jeho skutečné předpoklady, přání a seberealizační tendence. Výsledkem obvykle bývá přetěžování dítěte v důsledku nadměrné stimulace, jež většinou vede dítě k různým obranným postojům, které zase rodiče chápou jako neodůvodněné a začarovaný kruh pokračuje.

Rodičovské styly (viz příloha č. 2) se mohou podle Fontany (2003) měnit vlivem vnějších okolností, v závislosti na vnímání vztahu k dětem v dané chvíli, na náladě a citovém rozpoložení. Někteří rodiče nemají a nemohou mít vyhraněný styl a zaujímají postoj mezi právě popsány styly .

1.2.4 Rodičovské postoje

U většiny mladých rodičů bývají rodičovské postoje již dobře formovány, ale ne u všech. Jsou i mladí rodiče, kteří nejsou na rodičovství příliš připraveni, jsou ještě nevyspělí a nezralí. Projevuje se to například tím, že se nedokáží vzdát svých zájmů a předchozího

způsobu života, dítě bývá pro ně komplikací a překáží jim, nedozráli ještě k tomu, aby přijali za někoho zodpovědnost.

Jak uvádí Matějček (2000) mají rodičovské postoje dlouhý vývoj. Začátek je ve vlastní rodině a ve zkušenosti dítěte s vlastními rodiči nebo s náhradními rodičovskými osobami. Z toho ovšem vyplývá, že lidé, kteří žádnou zkušenost s rodiči nebo s náhradními rodiči z doby svého dětství nemají, jsou v určitém nebezpečí, že jejich vlastní rodičovské postoje se budou vyvíjet chudě a nedokonale. Potvrzují to ostatně i dlouhodobé studie dětí, které vyrostly jen v dětských domovech. Na druhé straně však tyto studie také prokazují, že v řadě případů najdou i tito lidé dost vnitřních sil i dost chápavé a taktní pomoci z okolí, že se stanou rodiči řádnými a úspěšnými.

„Mají tedy rodičovské postoje dosti dobrodružnou cestu od svých pramenů kdesi hluboko ve vlastním dětství až do doby, kdy budou moci být uplatněny ve výchově vlastním dítěte. Jenomže nic se ze života neztrácí a co tam bylo během tohoto vývoje s láskou vloženo, to má velkou naději, že bude i s láskou předáno další generaci. Jde tu o jakýsi podivuhodný koloběh dobrého i zlého mezi lidskými generacemi - a nám jde přirozeně o to, aby to dobré nabývalo vrchu (Matějček, 2000, s.12).“

Pro srovnání, i Čáp (1996) se ve své knize Rozvíjení osobnosti a způsob výchovy zabývá rodičovskými postoji. Uvádí především postoj láskyplný, milující, akceptující - a naproti tomu je postoj záporný, zavrhuje, nenávisť. Dále rozlišuje postoj vyjádřený vzbuzováním pocitu viny - vštěpování stálé úzkosti - nepřátelská kontrola - kontrola odnětím lásky - nepřátelská rezervovanost, chladnost, lhostejnost - vynucování - zanedbávání - ochraňující postoj - symbolické odměňování láskou - přímé odměňování láskou - symbolické trestání odnětím lásky - přímé trestání - postoj nedůsledný až chaotický - autoritativní kontrola - demokratické postoje aj.

Čáp (1996) uvádí pro lepší orientaci zobecnění těchto postojů do několika základních, podstatných. Většina autorů dochází ke dvěma až třem postojovým i dimenzím:

1. postoj kladný, láskyplný, akceptující - záporný, hostilní, chladný až zavrhuje;
2. postoj kontrolující - postoj poskytující dítěti autonomii, volnost, liberální postoj;
3. eventuálně se doplňuje třetí postojová dimenze: důslednost – nedůslednost.

1.2.6 Chyby ve výchově

Jedním z autorů, který se zabývá chybami ve výchově, je Biddulph (1997). Ve své knize Tajemství výchovy šťastných dětí upozorňuje na to, že děti získávají pocit jistoty z toho, že rodiče spolu tráví určitý čas a ony je přitom nesmějí vyrušovat. Problém nastává tehdy, když se jeden z rodičů staví na stranu dítěte proti partnerovi nebo když rodič hledá lásku raději u dítěte než u svého partnera. Dále může být problém, když některé dítě je často stavěno do rodičovské role, když se např. musí starat o ostatní děti.

„Agresivní rodiče útočí, ať už slovy nebo činy, aby své děti ponížili. Pasivní rodiče dětem dovolí, aby „po nich šlapaly“, a teprve když pohár přeteče, získávají nad nimi znovu kontrolu. Asertivní rodiče jsou úplně jiní. Dovolte mi nyní tyto tři typy podrobněji vysvětlit (Biddulph, 1997, s. 71).“

„Agresivní rodiče se na své děti zlobí takřka neustále. Obvykle není jejich hněv vůbec důsledkem chování dětí. Mohou být rozhněvaní na své manželství, zaměstnání, na lidstvo jako takové, nebo na to, že jsou rodiči, ačkoli jimi být nechtěli. (To ovšem není vina dětí.) Své napětí rodiče uvolňují tím, že děti ponižují (Biddulph, 1997, s. 72).“

Některé děti se s tím podle Biddulpha (1997) vyrovnávají velmi zajímavým způsobem. Vykládají si to jako určitý druh lásky, to že na ně rodič křičí, vnímají tak, že rodiči na něm hodně záleží. Stává se pak, že dítě na rodiče rovněž křičí (opětuje jejich lásku), a tak vztah mezi rodičem a dítětem brzy dostává podobu hádek. Tento styl mohou přijmout celé rodiny: nezasvěcenému člověku se to může jevit jako nebezpečný otevřený boj, ale ve skutečnosti jde o druh důvěrné atmosféry, kterou by všichni zúčastnění postrádali, kdyby jí nebylo.

Jiné děti ale toto ponižování vnímají jako ubližující a stahují se do sebe a psychicky trpí a někdy se dokonce stávají těmi zlobivými dětmi, což jim rodiče předhazují.

Agresivní rodiče mají značné výsledky pokud jde o poslušnost, ale ty jsou založené na strachu. A mnohdy, když je dítě ve věku dospívání, tak má pocit, že by to mělo rodiči oplatit. Agresivní rodiče vychovávají děti buď bázlivé a zstrašené, nebo vzpurné a drzé. Někdy jsou jejich potomci směsicí obojího.

Biddulph (1997) upozorňuje na to, že se po dětech dobré chování nevyžaduje kvůli rozmaru rodičů, ale proto, aby se usnadnil jejich každodenní život. Když dítě nespolupracuje, rodiče to nemají lehké. Mírní rodiče brzy zjistí, že házejí hrách na stěnu. Ať se snaží sebevíc ustupovat a nebránit svým ratolestem v rozletu, jednoho dne se stejně rozzlobí, padne na ně únava z každodenních problémů, a budou chtít nastolit pořádek.

Může se stát, že po nesnesitelného chování nebo po dlouhém týdnu opakovaných potíží rodiče prostě nemohou dál. Rozzuří se na nejvyšší míru, vybuchnou a ukázní děti způsobem, který, jak cítí oni i děti, je mimo jejich kontrolu.

Podle Biddulpha (1997) mají nejlepší výchovný postoj asertivní rodiče. Ti jsou ve své výchově jednoznační, pevní a rozhodní a ve svém nitru jsou jistí a uvolnění. Jejich děti vědí, že to, co máma nebo táta říkají, platí, ale zároveň mají jistotu, že je rodiče nebudou ponižovat nebo pokořovat

Zdravá asertivita je něco, co se nevidí každý den. Pokud vlastní rodiče nynějších rodičů byli agresivní, pak pro ně může být velice těžké být asertivní. Asertivita je ale získaná dovednost a ne něco s čím se člověk již narodí. Za určitou dobu si ji můžeme tedy osvojit.

1.3 Role v rodině

Rodičovské role jsou důležitou součástí identity člověka. Narozením dítěte člověk uspokojuje mnohé psychické potřeby a ztotožňuje se s ním, jeho kvality chápe jako své vlastní. Rodič je tedy s dítětem citově svázán, má k němu nějaké povinnosti a dítě z druhé strany ovlivňuje i identitu rodiče „Důležitou součástí identity dospělého člověka je rodičovská role. Narození zdravého dítěte a utužuje i trvalou vazbu rodičů.

Gjuričová a Kubička (2003) uvádí, že se setkáváme u laiků, ale i u praktiků v pomáhajících profesích s pojmy rodinných rolí, především mužské a ženské role, otcovské a mateřské. Pojem role v odborném jazyce se týká vztahu mezi jednotlivcem a společenským řádem, například společensky definovaných očekávání, která člověk plní v souvislosti s určitou společenskou pozicí.

Podle Plaňavy (2000) koncept identity mužů a žen vychází z toho, že muži a ženy jsou v podstatě stejní a rozdíly v chování, hodnotových preferencích, prožívání i jednání jsou utvářeny výlučně vlivy či tlakem výchovy, převládajících norem a očekávání.

Dalším autorem, který se zabývá rolemi je Delaroche (2000). Upozorňuje na to, že role jsou zaměnitelné. Pokud se zeptáte dítěte, kdo doma velí, odpoví vám „rodiče“, aniž by rozlišovalo otce od matky. Otec už není jediným, kdo ztělesňuje ideální hodnot. Nejčastěji už funguje jako druhá matka, jak - pomocná matka a dokonce v některých případech i jako matka konkurenční.

Postoje populace k rodičovským rolím se v některých aspektech pozvolna mění. Na jedné straně přistupuje populace zodpovědněji k plné rodičovské roli, pokud jsou v rodině

malé děti. Na druhé straně se zvyšuje tolerance k výchově pouze jedním rodičem. Z hlediska věku i vzdělání můžeme tvrdit, že mladí lidé a lidé s vyšším vzděláním zaujmají obvykle k výkonu rodičovské role méně konzervativní postoje než ostatní skupiny obyvatelstva. V případě rodinného stavu a života se stálým partnerem se ukazuje, že skupiny akceptují svou životní zkušenost (Průzkum veřejného mínění, 2005-[on-line]).

Gjuričová a Kubička (2003) ve své knize Rodinná terapie poukazují na to, že ženy a muži plní v moderní rodině odlišné funkce, které se vzájemně ale doplňují. Mužské role jsou racionální a instrumentální, muži zabezpečují rodinu hmotně, starají se o vztah rodiny a širší společnosti, zprostředkují sociálně daná omezení dětem, ženské role jsou emocionální a expresivní, jejich úkolem je zabezpečovat příznivé emoční klima a každodenní péči, dávat dětem nepodmíněnou lásku. Toto funkční rozdělení rolí je nezbytné pro fungování moderní společnosti a pro její reprodukci.

Dítě potřebuje podle Brtníkové (1991) pro svůj rozvoj matku i otce, jejich společnou péči, která je pro dítě nejjistějším zázemím. I když jsou role obou rodičů funkčně odlišné, nacházejí spojení v rodičovské lásce a v péči, kde se harmonicky doplňují tak, aby dítěti připravovali co nejlepší život. Poukazuje hlavně na to, že vztah mezi rodiči je pro dítě prvním příkladem mezilidských vztahů a prvním příkladem vztahů lásky.

Vágnerová (2000) popisuje ve své knize Vývojová psychologie biologickou a sociální odlišnost u identity otce a matky. Role matky je spojena s větší proměnou vlastní osobnosti, která je dána již těhotenstvím. Dítě je v této době součástí její vlastní bytosti. Tato výlučnost přetrvává i po jeho narození a potvrzuje ji symbiotická vazba s malým kojencem. Zatímco identita otce je více sociálně podmíněna a její proměna je pozvolnější. Otcovskou i mateřskou identitu ovlivňují ve značné míře různé sociální normy, resp. mýty. Ty vymezují např. otce jako méně významného rodiče.

Matka je stále velmi dominantní osobou v rodině, pokud se jedná o výchovu dítěte, soudě podle aktivit, které s ním provozuje zejména ona. Její role se u některých aktivit oproti minulosti dokonce „utížila“ učením se s dětmi, chozením do kina, divadla či jiné kulturní akce, čtením pohádek. Otec „ztrácí“ v učení, sportování s dětmi, jejich trestání, rozhodování o budoucím povolání či studiu, a to nejčastěji „na úkor“ toho, že tyto aktivity dělají oba rodiče společně (Průzkum veřejného mínění, 2005-[on-line]).

„V hodnocení minulosti se muži a ženy více shodují v pohledu na výkon rodičovských rolí, zatímco v přítomnosti se jejich optika častěji „rozchází“. Nejmarkantnější jsou rozdíly u výkonu role matky při povídání si s dětmi a kdo má na děti čas, když potřebují (více než 20 % rozdíl v odpovědích žen a mužů), hraní si, čtení

pohádek, trestání dětí (rozdíly činí kolem 15 %), mezi 10 až 15 % u možností chození s dětmi na zájmové kroužky a chození dětí k lékaři, kolem 10 % učení se s dětmi, chození s nimi do kina a divadla, nákup dárků pro děti. Ženy se podle svých výroků buď „nadhodnocující“ nebo je muži „podhodnocují“! (Průzkum veřejného mínění, 2005-[on-line])“

„Žena je stále dominantnější rodičem než muž, i když přibývá párů, kde se na výkonu rodičovské role v tom kterém aspektu podílejí oba dva. Rozhodování v rodinách se stále více demokratizuje, participují na něm v největším počtu rodin oba partneři (Průzkum veřejného mínění, 2005-[on-line]).“

Ženy lpí více na své roli, resp. na podobě stávajícího výkonu této role, než jim to jsou ochotni „přiznat“ muži. Na druhé straně ženy kladou nové požadavky na roli otce, očekávají změnu, pokud jde o čas trávený s rodinou, ale nejsou ochotny přiznat mužům dostatečně jejich rodičovské kompetence. Muži jsou v názorové rovině v něčem pro změnu, zejména jde-li o péči o malé dítě. Podle názoru většiny mužů (73,0 % oproti 62,8 % žen) je tedy otec schopen se o malé dítě postarat stejně dobře jako matka, když je třeba! Muži tedy sami sobě připisují schopnost postarat se o malé dítě. Mladí lidé do 29 let zastávají nejméně konzervativní postoje, pokud se jedná o výkon rodičovské role (Průzkum veřejného mínění, 2005-[on-line]).

Matějček (1992, s. 165) se zabývá tím, že otec je za normálních okolností pro dítě také přirozeným modelem mužské životní role a samozřejmou identifikační osobou, a to již nepochybně od sklonku kojeneckého věku. Vývoj této identifikace pak pokračuje přes věk školní, až do doby adolescence. Ztráta otce je tedy dítětem nepříznivě pocítována v kterékoli podobě jeho socializačního vývoje.

Za normálních okolností se otec stává zvláště pro chlapce ve školním věku vedoucí osobou v řadě sociálních funkcí (tělesná aktivita, sport, rukodělné práce, speciální dovednosti a zájmy, uvedení do světa práce, do přírody, do techniky aj.).

Postoje veřejnosti jsou dost konzervativní, pokud se jedná o role matky a otce. Potvrzuje se, že matce je stále připisována role pečovatelky a otci role živitele. Ženy jsou ve svých postojích ještě o něco konzervativnější než muži, jedná-li se o jejich úlohu ve výchově a po rozvodu. Těmito dvěma postoji demonstrují, že se považují za důležitějšího činitele ve výchově dítěte ve srovnání s muži. Nejméně konzervativní postoj je zaujímán k případnému zachování manželství „za každou cenu“, pokud jsou v rodině malé děti (Průzkum veřejného mínění, 2005-[on-line]).

Rodičovské role se podle Vágnerové (2000) mění v závislosti na věku dětí. Pro rodiče je dospívání dětí signálem vlastního stárnutí a zároveň představuje ztrátu dříve samozřejmé autoritativní pozice. Dospívající jsou pro rodiče konfrontační skupinou, která jim potvrzuje omezení, daná věkem. V období středního věku je poslední možnost zplodit dítě a stát se rodičem.

1.3.1 Odlišnosti mužů a žen a jejich role

Rozdíl obsahu mužské a ženské role (viz příloha č. 4) není dán jen biologicky, ale sociálně. Každá společnost má určité stereotypy, které se očekávají, vymezují například to, jak by se měl chovat chlapec a jak dívka, jak by měli vypadat atd. To je třeba respektovat a řídit se tím, jinak se společnost bouří, např. odmítáním.

Odlišnosti mužů a žen existují vždy v rámci společensko – politických podmínek a praxe, v konkrétních podmínkách získávají význam, v konkrétních podmínkách se upevňují v jazyce. Pojmy ženskosti a mužnost jsou tedy vždy vnořené do určitého významného světa a nejsou odlučitelné od jeho každodenních zájmů (Delaroche, 2000).

Dnešní muž musí podle Brtníkové (1991) obstát nejen po stránce tělesné připravenosti, ale má umět všechno, co se po něm žádá jak v zaměstnání, v rodině i mimo ni. Má být milujícím synem svých rodičů, přitažlivým milencem, dokonalým manželem, příkladným otcem a vzorným pracovníkem. Jsou muži, kteří se snaží těmto požadavkům vyhovět a zvládnout všechny situace, avšak jsou i jiní, kteří s potěšením vyslechnou, co všechno mají, musejí a co by měli. Tito muži přežívají obvykle déle, nedostávají se tolik do konfliktů s okolím ani se svým svědomím. Nejsou však také kladně hodnoceni a bývá jim to lhostejné. V chování mužů jsou značné rozdíly, podmíněné mnoha okolnostmi, například povahovými vlastnostmi, výchovou, prostředím, temperamentem apod.

Bakalář (2002) upozorňuje na to, že muži žijí v iluzi, že si své partnerky vybírají, avšak ve skutečnosti je tomu naopak, stejně jako u všech ostatních primátů. Muži nevědí, že jejich práce pro partnerku, pro rodinu je považována za samozřejmou povinnost a stále očekávají nějaké uznání – nevědí, že upřímné uznání od partnerky nepřijde ani náhodou. Nevědí, že se ženě nemohou trvale zavděčit, i když se o to stále snaží a nevědí, že v dovednosti lhát, včetně lhát ve věci nevěry jsou na tom hůře než ženy.

Brtníková (1991) uvádí, že muži jsou na rozdíl od žen založeni více racionálně, zatímco u žen převládá spíše emocionální stránka. Není to tak vždy, obě stránky se mohou prolínat.

Dále se zabývá tím, že mužům, kteří vlivu výchovy, zejména výchovy žen, podléhají natolik, že přebírají i některé jejich charakterové vlastnosti. Těmto mužům vyhovuje, když je žena hýčká, dělá mnoho věcí za ně, aby měli „čas pro sebe“, a připoutává si je k sobě tím, že jim ve všem naznačuje a dokazuje výhodnost takové závislosti. Obdobné vlastnosti obvykle hledají i u své životní partnerky. Někdy se jim vytýká nemужné chování a jednání a některé ženy je odsuzují, jiné však právě takového partnera hledají.

A poukazuje i na to, že někteří muži jsou zvyklí vládnout. Vzor našli ve svém otci, dědečkovi nebo ve své vládnoucí matce. Takový muž je sebevědomý, umí rozhodovat, brání se citovým projevům, které často násilně potlačuje v přesvědčení, že tvrdost v jednání je pravou vizitkou opravdového muže. Umí však rozkazy nejen dávat, ale i přijímat. Touhu vládnout uplatňuje v zaměstnání, a není-li to možné, chce vládnout alespoň ve své rodině.

Máchová (1974) upozorňuje na dva typy špatného pochopení otcovské role. Jedním z nich je otec despotický (často v kombinaci s alkoholem), snažící se podřizovat vývoj svých dětí (především mužského plemene), svým představám. Tento typ bychom pravděpodobně zachytili jen v určitých sociálně etnických strategech. Další je otec žijící v podstatě mimo rodinu, ponejvíce z důvodů pracovního zaneprázdnění, často i teritoriálně jinde. Tento případ se stal v posledních desetiletích dosti příznačný pro naši rodinu a má mimo jiné ten vliv, že výchovná role spočívá v největší části jen na matce.

Za první ženu, která na muže působí a mnohdy i celoživotně, považuje Brtníková (1991) jeho matku, nebo ženu, která se mu matkou stala. Matka dává muži první základy a podněty, jak se jednou bude k ženě chovat, jak ji bude potřebovat, milovat nebo nenávidět. První boje vnitřního osamostatňování se od ženy, ale zároveň opětovného připoutávání, prožívá muž v souvislosti se svou matkou. V ní a podle ní hledá muž obvykle i budoucí partnerku, která ve svém ženství skrývá aspoň něco z tělesných nebo duševních znaků matky, kterou syn miloval jako první ženu ve svém životě. Někdy k ní nenašel kladný vztah, nedala-li mu v životě to, co syn od matky očekává.

Matka je dítěti první učitelkou, vychovatelkou i přítelkyní. Jsou muži, kteří se oženili jen proto, že jejich matka, kterou velmi milovali, ale které také nevědomě podléhali, nechtěla připustit odloučení od syna a ztratit jeho lásku i svou nadvládu nad ním. Jsou matky, které narušují manželství svých synů postoji, kterých se nedovedou zbavit. Mateřství jim bývá jen záminkou na omluvu chyb, kterých se dopouštějí. K dceři mají matky zcela jiný vztah – k dcerám se vracejí, ale o syny bojují. Muž obvykle svou matku

miluje, je světlem jeho života, a když ji ztratí, zůstává navždy vzpomínka na ženu, která byla středem jeho života, když byl malý. Žena jako matka v něm dokázala probudit nejlepší city a vytvořit vztah plný lásky, který je neopakovatelný.

Žena se se svými rolemi a posláním seznamuje postupně a také je postupně přijímá a nahlíží do jejich obsahu. Přijímá své úkoly v době dospívání i dospělosti. V tomto období plní nejdříve roli partnerky, posléze matky. Ve středním věku naplňuje obvykle úlohu tchýně a počítá i s rolí babičky, kterou přijímá radostně, když si ji sama přála, nebo s nedůvěrou, stane-li se dříve babičkou než předpokládala. Přijímá i role další, kterým se musí mnohdy přizpůsobovat (Brtníková, 1991).

Žena klade větší důraz na city než muž. Pro své jednání nepotřebuje dlouhé úvahy, jedná spíše pod vlivem okamžiku. Plně a ráda se podílí na problémech člověka, který ji zajímá, kterého vychovává, kterého miluje, s kterým žije. Nerada žije sama. Pro rozvoj své osobnosti a pro naplnění svého života potřebuje přítomnost člověka, jehož životem by mohla žít, jehož problémy by mohla chápat a spoluprožívat, ale i pomáhat řešit. Její způsob myšlení je většinou citově podmiňován, usměrňován a řízen (Brtníková, 1991).

Vágnerová (2003) se zabývá různorodým očekáváním žena a mužů ve vztahu k manželství. Ženy mají větší potřebu jeho vnitřního, vztahového napětí. Ženy se cítí být manželstvím a rodičovstvím více zatíženy než muži, musí do něho více investovat (a tudíž od něho i více očekávají). Uspokojující manželství je pro ně důležitější než pro muže.

Brtníková (1991) ve své knize Svět muže, ženy a jejich dětí má podobný názor. Podle ní žena očekává citovou odezvu, která patří k jejím životním potřebám. Své životní potřeby zná a předpokládá, že je znají i ostatní. Těší ji však lichocením, bez něhož by byl její život prázdnější a její ženská chudobnější. Často ani nechce, aby lichotky odpovídaly pravdě, spíše naopak. Je-li žena krásná, chce slyšet, že je chytrá. Je-li chytrá a vzdělaná, očekává uznání své krásy.

Brtníková (1991) poukazuje také na to, že žena rozumí mnoha jevům, aniž je dokáže správně zdůvodnit a vysvětlit. Vnímá je svými city, svou intuicí, svou ženskostí. Je schopna okamžitě jednat, zejména jde-li o zdraví dítěte, o lásku, o její intimní život, o právo člověka. Je si vědoma, že její štěstí nebo neštěstí spočívá také v tom, jak umí uplatňovat své ženství. Žena vždy nedokáže tak upřímně odpouštět jako muž. Její vztahy k mužům jsou složité a k ženám ještě složitější.

Máchová (1974) označuje několik typů defektivní role matky. Je to například puritánská matka, která je příliš přísná, řídí se systémem přehnaných norem a předpisů, zákazů a nařízení. Dalším typem je bezmocná matka, ta je úzkostná, bezradná, věčně

nespokojená s okolím, ale i sama se sebou, neschopná organizovat svůj život. Sama připomíná dítě, které potřebuje výchovu, ochranu a lásku. Poslední je nepřátelská matka prosazující jen své vlastní touhy a přání. Je vedena touhou vládnout a ovládat lidi. Postrádá vlastnosti, jako je něžnost a laskavost. Lásku k dítěti nedává příliš najevo.

1.3.2 Otec má být muž a matka žena

Minulé představy o roli muže - otce a ženy – matky

Hlavním faktem podle Kodýtkové (1977), který charakterizoval manželství buržoazní společnosti, byla ekonomická závislost ženy. Muž byl živitelem a tedy i pánem rodiny. Z jeho ekonomického významu pro rodinu vyplývalo jeho vedoucí postavení v rodině, a také závislé postavení jeho ženy. Vedoucí postavení muže v rodině a závislost jeho ženy, i když měli důvody ekonomické, se ve svých důsledcích promítaly do všech oblastí, zdaleka nezůstaly omezeny pouze na oblast ekonomickou. Muž svou účastí v pracovním procesu přicházel do styku se světem mimo rodinu daleko víc než jeho žena. Jeho pracovní vztahy a v důsledku toho i jeho vztahy společenské byly širší, bohatší než vztahy jeho ženy, které se omezovaly téměř výhradně na členy rodiny, příbuzné a nejbližší sousedy. Zatímco rodinné, příbuzenské a přátelské vztahy měli muž a žena stejné, pracovní a pracovní společenské vztahy měl navíc jenom muž. Byl proto považován za zkušenějšího, znalého světa, za člověka s širším obzorem. Od ženy se považovalo, aby byla „specialistkou“ ve své oblasti, tj. dobrou hospodyní a matkou – a také, aby nikdy nepřekročila úzký rámec této oblasti.

Muži toužili vládnout odjakživa, někdy skrytě, ve svém miniaturním světě, jindy zjevně. Vždyť již v dětství, ale i později, jsou rádi veliteli, vojáky s možností velet, dirigenty orchestru, řediteli a pracovníky takových formátů, aby mohli vládnout, řídit a poroučet (Brtníková, 1991).

Jak je tomu dnes

Dnešním ideálem moderní ženy a matky není již poslušná a poddaná matka, která se stará jen o vedení domácnosti. A ani muž už mnohdy není jen tím jediným živitelem v rodině, ale o ekonomický chod domácnosti se starají oba.

Kodýtková (1977) ale poukazuje na to, že k tomu, aby žena byla Ženou i doma, je nezbytně nutné, aby také muž byl Mužem, a to právě a především doma, ve vztahu ke své

ženě a ke své rodině. Biologické a fyziologické zvláštnosti a odlišnosti mezi mužem a ženou jsou základem i některých rozdílů psychických. Odlišnost muže a ženy ve smyslu biologickém, fyziologickém a psychickém vyplývá z jejich rozdílných životních funkcí, je nutná nejen z hlediska zachování rodu, ale i z hlediska jeho zdravého vývoje.

Vlastností považovaných za charakteristicky ženské je mnoho. Brtníková (1991) uvádí např. citlivost, pasivitu, nedostatek abstraktních zájmů, větší intenzitu v osobních vztazích, větší vnímavost, oddanost, taktnost, ale i marnivost, sklon k závisti, žárlivost a zákeřnost, plachost, ostýchavost, stydlivost, ale i soucitnost a věrnost. Tyto vlastnosti nemusí mít samozřejmě ve stejné míře všechny ženy.

I když rozdíl mezi stavbou silou kostry, svalovou vyvinutostí a silou i fyzickou výkonností muže a ženy je zřetelný, funkčnost tohoto rozdílu se postupně zmenšuje. Civilizační faktory totiž zmenšují požadavky na výdej svalové energie u stále většího počtu lidí. Významné jsou však rozdíly biologicko-fyziologické a také ovšem psychické. Ty také hrají významnou roli v rodinném životě a při výchově dětí v rodině. Biologicko-fyziologické rozdíly mezi mužem a ženou jsou základem konkrétních forem dělby funkcí a práce v rodině a v neposlední řadě i dělby specifického psychického působení při vytváření konkrétního rodinného klimatu, rodinné atmosféry (Kodýtková, 1977).

Brtníková (1991) také uvažuje o tom, že dějiny ukazují vývoj povahových vlastností a schopností mužů, ale i toho jak se přizpůsobují světu, ve kterém žijí. Někteří psychologové upozorňují na přílišné spojení současného muže s technikou. Dává prý výrazně přednost tomu, co s technikou souvisí, a proto je i prý citově nevyzrálější. Tito psychologové tvrdí, že i proto muž často nedovede chápat potřeby ženy ani svých dětí. Dřívější rysy mužnosti, jako rytířskost, čestnost, ušlechtilost a velkorysost ustupují do pozadí. Současný muž je prý technizovaný, je to ideál, který počítá především sám se sebou, nepotřebuje ostatní, je výrazný egoista, i když je chytrý a vzdělaný. Je však málo schopný se obětovat pro věci i pro druhé lidi. Obdobně se prý muž staví i k ženě a rodině.

S tímto zdůvodněním avšak Brtníková (1991) nesouhlasí. Správně orientovaný muž, i když vývoj techniky uznává, a využívá ji, nezapomíná na emoční vlivy a je schopný přiměřeně citově reagovat. U těchto mužů existuje čestnost v jednání, schopnost obětovat se pro dobro a mír lidstva, v ženě vidí rovnocennou partnerku, má odpovědnost ke svým dětem, rodičům, spolupracovníkům a dalším, kteří pomoc potřebují nebo ji očekávají.

Moderní společnost je podle Maříkové (1999) plná dynamizmu. A tak se v průběhu jejího vývoje ženám postupně otevírá prostor pro seberealizaci i mimo rodinu. Muž je naopak stále více a častěji „vtahován“ do soukromé instituce rodina, aby zde plnil, anebo

se alespoň spolupodílel na plnění některých rolí, jež byly dříve vyhrazeny pouze ženám. Tradiční doplnění rolí uvnitř rodiny je v moderní společnosti postupně narušována. V každodenním životě to znamená, že role muže a ženy jsou v zásadě stále více zastupitelné, zaměnitelné a neměl by existovat ostrý předěl mezi mužskou a ženskou prací v rámci domácnosti.

Maříková (1999) ve své knize poukazuje ve své knize Proměna rolí muže a ženy v rodině také na to, že české ženy jsou nakloněny více než muži k záměně rolí v rodině. Muži jsou ve svých názorech na roli muže a ženy v rodině konzervativnější. Protože změna rolí je akceptována nejvíce pro lidi mladé a lidi vzdělanější, dá se předpokládat, že ke změně chování v rámci rodiny bude docházet stále více s tím, jak se bude zvyšovat vzdělanostní úroveň populace a jak mladší věkové rozdíly budou vstupovat do života a reálně naplňovat novými obsahy role ve své vlastní rodině. Od muže se bude očekávat větší zainteresovanost na chodu domácnosti a větší zájem o rodinu na úkor jeho seberealizace prostřednictvím výkonu povolání a nebude pro něj nic neobvyklého, když v některých případech bude zůstat doma s dítětem a žena se bude více podílet na ekonomickém zabezpečení rodiny.

Gjuričová a Kubička (2003) se zase zabývají tím, že zesílil tlak na ekonomickou úspěšnost rodiny, protože naše rodina je orientována na spotřebu. Muži, kteří nejsou na trhu práce úspěšní, mívají oslabenou pozici v rodině; ve snaze ji posílit mohou sáhnout po nerealistických řešeních. Společnost si také vytváří normu mateřství; vůči ní porovnává reálná mateřství a také matky porovnávají vůči tomuto konceptu sebe samy. Jde o mateřství jako instituci. Matka považuje dítě za prioritu za všech okolností, osobně se o něj stará, nehledí na své zájmy. Podoby mateřství vyvolávají v matkách pocity, že nejsou dost dobrými matkami, někdy je však takový pocit posilován nebo i tvořen v ženě kritikou, včetně kritiky blízkých příbuzných. Pokud jsou ženy matkami a sledují také své vlastní zájmy, bývají negativně posuzovány.

1.3.3 Matka = otec?

Každý rodič, chce vychovávat z jeho dítěte dobrého člověka. Měl by mít dobrou povahu a být připravený na život, přejí si, aby měli dobré postavení v životě. Vychovávají tedy z jejich malé holčičky ženu a z chlapce muže.

Kodýtková (1977) se zamýšlí nad tím, jak postavení ženy ve společnosti určuje její postavení v rodině. Žena a muž mají své specifické, nezastupitelné a nezměnitelné funkce

jak v celé společnosti, tak zejména v rodině. Muž nerodí děti, ale bez něho se děti nenarodí. Matka nevychovává děti sama, ale bez ní není pravé rodiny a pravé rodinné výchovy. „Mužský faktor“ a „ženský faktor“ jsou v rodině nezastupitelné, a neměly by být proto ani zaměňovány. Postavení ženy v rodině a úroveň její rovnoprávnosti ovlivňuje celý rodinný život, vnitřní rodinné vztahy, a tím i celou výchovu. Psychologie nás učí, že není-li matka šťastná, nejsou šťastné ani děti.

Brtníková (1991) ale říká, že dítě potřebuje pro svůj zdravý vývoj rodinu a v ní oba rodiče. Především však potřebuje matku. Matka je celým svým jednáním vychovatelkou svému dítěti, ale i dítě je vychovatelem své matky – dítě také přispívá svou bytostí k osobnosti matky, k jejímu rozvoji, k její větší zralosti, obohacuje její život a dává naplnění a smysl.

Delaroche (2000) s tímto názorem souhlasí a uvádí, že rodiče tvoří doplňující se pár a každý z rodičů by si měl cenit názoru toho druhého. Stane-li se, že je matka zaskočena příliš drsným zásahem otce, a připadá-li jí, že se choval příliš autoritativně a dítě potrestal tvrdě, je pro dítě přesto lepší, když matka zdánlivě stojí za poněkud svévolným zákrokem, než aby dítě poslouchalo znevažování otcovy autority.

To, že jeden z manželů omezuje moc druhého, je podle Delaroche (2000) důležité pro dobré psychické zdraví dítěte, stejně jako jeho dobrá výchova. Neznaменá to však věčnou diskusi, ale naopak hlubokou shodu a důvěru, která přijímá rozdílnost. Například spojení maminky se synem, který se bojí tatínkova potrestání, musí mít možnost být relativní a brát v úvahu chlapcovu touhu skrývajícím se ze strachem, který pociťuje, a to touhu přiznat se otci. Takže každý s rodičů se svým charakterem a temperamentem musí někdy chápat své dítě a brát na vědomí toho druhého. Matka může utěšit dítě, které se k ní utíká, když bylo potrestáno, aniž by to však znamenalo, že se distancuje od otcovské autority.

„Matka je, jak známo, mimořádně významným činitelem výchovného působení v rodině, a to jak v rodině tradiční, tak i moderní. Z toho však vyplývá také větší pravděpodobnost, že její role v období dospívání dětí může být neúčinná nebo dokonce deformující (Máchová, 1974, s.184).“

I podle Vágnerové (2000) je matka velice důležitá ve výchově dětí. Žije v těsném spojení s dětmi, je součástí jejich každodenního života, zabezpečuje jejich běžné tělesné i duševní potřeby. Matka dělá s dětmi úkoly a připravuje se s nimi do školy. Dítě v ranném školním věku je na ni vázané v rámci každodenní interakce. Tato závislost je velice nenápadná a mohla by se nějakým viditelnějším způsobem projevit teprve v zátěžové

situaci. Pro holčičky představuje matka model jejich budoucí role, pro chlapce je stále především ochránkyní jejich jistoty a bezpečí.

Brtníková (1991, s. 159) poukazuje zase na to, že „matka působí na dítě i podle svých povahových vlastností : například matka povahově nevyrovnaná, se sklonem k nestálosti bývá k dětem agresivnější a autoritativnější – svým jednáním se snaží nahradit, a ne vždy správně, autoritu otce a jeho výchovný vliv na dítě. Ženy, které jsou přecitlivělé, plné strachu o své dítě, mu svou přemírou lásky nedovolují zařadit se do kolektivu dětí, brzdí jeho socializaci, jeho přirozený vývoj.“

Vztah matky s dcerou má podle Vágnerové (2000) jiný charakter než vztah otce se synem. Mezi matkou a dcerou jde zpravidla o společenství vzájemné podpory, s důrazem na podporu mezilidských vztahů a na péči o druhé. V období dospívání může být tento vztah ohrožen vzájemnou rivalitou, vyplývající z potřeby dívky zdůraznit svou vlastní ženskou roli a z potřeby matky tuto tendenci potlačit. Matka může být v této situaci manipulována do pozice konkurentky, mnohdy proti své vůli.

Biddulph se ve své knize Tajemství výchovy šťastných dětí zabývá také vztahem mezi matkou a dcerou. Tvrdí, že mezi matkami a dcerami se může vytvořit velice krásný blízký vztah, ale může tomu být i naopak. Matky si s dcerami obvykle velmi dobře rozumí, někdy to až připomíná telepatii. Matky mají ke svým dcerám silný citový vztah, stejně jako otcové k synům, protože děti jsou v jistém slova smyslu další verzí jich samotných. Mezi matkou a dcerou může vzniknout blízké přátelství. Matky se ve svých dcerách vidí. Ať už je to dobře nebo ne, vzbuzuje to v nich určitá podvědomá a vědomá přání.

Vágnerová (2000) ukazují také na to, že i otec může být pro dítě oporou a zdrojem jistoty. Umožňuje dítěti větší odpoutání od matky, protože představuje jinou alternativu bezpečného vztahu.

Vágnerová (2000) ve své knize popisuje celistvou úlohu otce. Otec může dětem sloužit jako zdroj informací a zkušeností, které jim neposkytne matka. Buď proto, že na to nemá čas, nebo proto, že je zaměřena jinak a tyto zkušenosti by jim stejně zprostředkovat nemohla. Otec je pro děti nejen modelem, ale i partnerem v různých činnostech, bere je na různé podniky, a tím obohacuje jejich zkušenost. Funguje jako podpora rozvoje dětské samostatnosti, nezávislosti, sebejistoty a sebedůvěry. Otec je alternativním modelem dospělé osoby, v interakci s ním se dítě učí a může zde získávat jiné zkušenosti než v interakci s matkou. Otec se od matky může lišit nejenom svou rolí, ale bývá i jinou osobností, s jiným stylem chování a řešení problémů.

V této oblasti se velmi často projevuje další z rodičovských mýtů, kdy je otec chápán jako ten z rodičů, který dítě připravuje na vstup do společnosti. To ovšem nemusí být výlučným posláním otce, stejně jako péče o kojence nemusela být výlučným posláním bytosti ženského pohlaví.

Otec představuje také jinou autoritu než matka. Děti školního věku často respektují spíše otce než matku. Otcové bývají sváteční autoritou, která nezasahuje v případech běžných problémů.

Otec je významným modelem mužské role. V tomto smyslu je nezbytný hlavně pro syny (ale i dcerám poskytuje důležitou zkušenost, slouží jako model role, která je k jejich vlastní ženské roli komplementární). Otec poskytuje synovi jeden z možných vzorů mužské role, která má různé složky: profesní zaměření, záliby, sporty, obecné způsoby jednání a řešení situací atd. Chlapec se učí na úrovni nápodoby, resp. pomocí identifikace s otcem, ale i v interakci s ním, kdy si určité způsoby chování procvičuje a potvrzuje jejich správnost.

Pokud matka otce akceptuje a pozitivně hodnotí, potvrzuje tím dítěti jeho hodnotu, resp. i obecnou hodnotu mužské role. Interakce mezi otcem a matkou slouží dětem jako model vzájemného vztahu mezi mužem a ženou. Děti obojeho pohlaví se učí ze vztahu svých vlastních rodičů. Je pro ně modelem, reprezentantem všech vztahů tohoto druhu, protože žádný jiný tak dobře neznají.

I Brtníková (1991) se ztotožňuje s názorem, že dítě potřebuje pro svůj rozvoj i otce, aby mohlo v rodině zdravě vyrůstat. Vztah otce k dítěti je založen na tom, jaký je jeho vztah k matce dítěte, jaké prostředí pomáhá matce pro výchovu dítěte vytvářet, jak na něj spolupůsobí, a jak je spoluvytváří. Otec má být matce pomocí a oporou, svým postojem a jednáním vytváří prostředí, kde se celá rodina cítí buď spokojeně, bezpečně, radostně, nebo prostředí nejistoty, neklidu a zklamání. Dítě, které vyrůstá v neklidném prostředí, je nejisté, lítostivé, jindy neposlušné a vzdorovité, často žárlivé a útočné. V pozdějších letech tyto děti trpí poruchami výchovy a bývají často trestány za přestupky, které bývají jen výsledkem prostředí, jež postrádalo souhru otce a matky a jejich společnou péči.

„Dítě otce potřebuje, a nemá-li ho, ptá se po příčině. Otec ve výchově dítěte představuje a reprezentuje mužský prvek, který je pro vývoj dítěte důležitý a nepostradatelný zvláště v době, kdy dospívá. Otcovské vedení usměrňuje charakter dítěte i jeho jednání, je pro dítě ochranou, bezpečím a oporou. Otec vytváří ovzduší domova svou náladou a svými vztahy ke všem členům rodiny, ale především k matce svých dětí (Brtníková, 1991, s. 160).“

V předškolním věku je podle Brtníkové (1991) otec pro dítě představitelem světa mužů, obohacuje svou přítomností a svou výchovou dítě o další poznatky, seznamuje dítě s mnoha jinými činnostmi než matka, bývá mu prvním učitelem ve sportu, při odborné práci, seznamuje je s mnohým z toho, co přispívá k údržbě domácnosti. Pro chlapce bývá otec vzorem, pro dívku prvním, nejdokonalejším představitelem muže.

„Většina dětí je pyšná na svého otce a nato, co v životě vykonal. Jsou však děti, které o svém otci nemohou mluvit s obdivem, jsou děti, které kryjí přestupky svého otce i jeho slabosti, jsou děti, které se za svého otce stydí a jsou děti, které o svém otci nerady slyší. Jsou to ty děti, které byly otcem a jeho postojem zklamány, které nepoznaly otcovskou lásku a péči, ale poznávaly jeho slabosti, jsou to ty děti, které spíše poznaly otcovy rány než jeho pohlazení (Brtníková, 1991, s. 160).“

Dnešní děti podle Brtníkové (1991) hledají v otci především autoritu, ale i životního kamaráda, ke kterému mohou kdykoliv a s čímkoliv přijít, aby jim pomohl, poradil. Jednou z největších výchovných hodnot je pocit dítěte, že má v rodičích oporu v období neúspěchu a v krizových okamžicích. Dítěti ji poskytují oba rodiče, ale ne stejně. Matky mívají instinktivní pochopení pro to, co se s dítětem děje i když nic neříká, vycítí jeho problémy a pocit nejistoty. Otec spoluřeší rozhodné okamžiky, ukazuje dítěti cestu a směr.

„Dítěti imponuje otec, který umí snášet svízelné životní situace, otec, který si s dítětem hraje, když je malé, buduje s ním jeho sny, když dorůstá, a plánuje s ním životní cesty, když si volí povolání. Dětem imponuje otec, který je manuálně zručný, umí matce pomáhat v domácnosti, který nenaříká, když je nemocný, ale učí děti odvaze, samostatnosti a je jim sám příkladem (Brtníková, 1991, s. 161).“

I podle Biddulpha (1997) je pro děti společná činnost s otcem životně důležitá. Najednou se mohou cítit navzájem blízcí. Rozhovory zacházejí víc do hloubky, padají zábrany a otec může ovlivňovat směr života svých dětí. Chvilky s otcem většinou znamenají „společně něco dělat“. Lidé, kteří dobře vycházeli se svým otcem, potvrdili, že s ním tu a tam nějaký rozhovor vedli, ovšem pečlivě skrytý za nějakou činností. Důvěra a postupné odhalování vlastního nitra tak mohly postupně narůstat, zatímco se nakládalo dřevo nebo např. zpravovalo auto.

Hodně otců to se svými dětmi opravdu umí, ale jsou i ti, kteří si s nimi neví rady. Podle Bidulpha (1999) jednou z příčin jejich bezradnosti je nedostatek vhodných příkladů – mnoho mužů mělo otce, kteří se ve výchově příliš neangažovali a svým synům se jevíli

jen jako cizí pánové, kteří se věnovali svým zájmům a občas byli rozčilený. Neměli zkrátka dost vzorů, od nichž by se mohli otcovskému chování učit .

Vztahem otce se synem se zabývá také Vágnerová (2000). Podle jejího názoru bývá vztah otce a syna více vyhraněný a je pro něj typické zdůraznění mužské identity, ve smyslu sdílení společné příslušnosti k mužské komunitě s jejími zvláštními vztahy a loajalitou. Syn od otce potřebuje podporu v rozvoji mužské role. Otec by mu měl poskytnout takovou zpětnou vazbu, která by podpořila jeho sebevědomí. A také by ho informovala o míře přijatelnosti jeho chování. Otcova reakce by neměla vyjadřovat jen jeho uraženou autoritu. Zpětná vazba je potřebná, ale otec by měl cítit, že může kritizovat a kárat konkrétní chování, které je jedním z mnoha možných projevů. Avšak by nikdy neměl odsuzovat syna.

Otcové slouží svým synům podle Vágnerové (2000) také jako model mužského chování. Na druhé straně se i otec určitým způsobem ztotožňuje se svým synem. Chce, aby se mu syn co nejvíce podobal a aby splnil jeho ambice. Snaží se mu vtisknout své představy o mužské roli. Také upozorňuje na to, že tento postoj bývá nejvýraznější ve vztahu k prvorozenému synovi, ve vztahu k dalším se obvykle poněkud mění. Představa otce, jak by měl jeho syn vypadat, soubor jeho očekávání, se vytváří již před narozením dítěte, i když se později může měnit.

Biddulph (1999) se zase zabývá vztahem mezi otcem a dcerou. Podle něj mají otcové vliv na formování sebedůvěry svých dcer. Otcové mohou udělat pro své dcery mnoho dobrého. Mohou je chválit, žertovat s nimi, smát se a rozvíjet tak jejich konverzační schopnosti a výrazovou pohotovost. Dívky se ve vztahu s otcem učí sociálnímu chování k druhému pohlaví. Rozhovory s otcem o závažných věcech a jeho hodnocení jak jejich krásy, tak intelektu je pro dívky velmi důležité – učí se dovednostem, které jsou nezbytné ve vztahu k opačnému pohlaví, totiž aby samy dokázaly být iniciativní a reagovaly způsobem přiměřeným situaci. Nenechají se žádným mužem zastrašit, ani se v mužské společnosti cítit méněcenné. Budou mít dostatečnou sebedůvěru, aby si sami dokázali vybrat partnera podle svého vkusu, a ne aby jen pasivně čekaly, až si někdo vybere je.

Vágnerová (2000) upozorňuje na to, že otec funguje ve vztahu k dcerám rovněž jako model mužské role. Dcery si někdy potvrzují svou nově získanou ženskou roli ve vztahu k otci a zkoušejí, jaké reakce jejich chování vyvolá. Reakce otců mohou být velice odlišné, od naprostého odmítání ženských projevů své dcery až po jejich akceptaci, která se promítne do žárlivosti na její vrstevnické ctitele apod.

Biddulph (1999) toto téma doplňuje o to, že otcova nepřítomnost zraňuje a poškozuje dcery, ale syny doslova ničí. U některých chlapců se to projevuje agresivním chováním, jiní se toto snaží kompenzovat tím, že jsou stále v patách mamince a bez modelů chování se mužské roli nenaučí.

Je velmi důležité vyhradit si určitý čas na to, aby byla rodina spolu. Můžeme pro to udělat jednu prostou, ale účinnou věc – sejít se společně každý den u jídla, mít přitom vypnutou televizi a rádio. Může to být večeře, ale také snídane. Jen málo rodin se schází u jídla, a přesto je to výborná příležitost, aby si všichni popovídali.

„Přítomnost otce a matky umožňuje dítěti samému rozšířit si obzor, zabráňuje mu uzavřít se v jednom výlučném vztahu. Ale aby tato dualita byla účinná, je třeba, aby oba rodiče spolu o dítěti mluvili, tedy doopravdy o něm mluvili (Delaroche, 2000, s. 31).“

1.3.4 Rodinná atmosféra a dělba práce

Dříve v rodinách bylo pro rodinou atmosféru charakteristická dominance muž a podřízenost ženy. Tato dominance byla cítit v způsobu jednání mezi mužem a ženou, muži např. patřilo vždy konečné slovo při rozhodování, u žen se cenilo urovnávání sporů a také role trpitelky. I ve vztazích s vnějším okolím byl muž ten dominantní a žena byla v pozadí a jen se mu přizpůsobovala a podřizovala.

O nerovnoprávném vztahu dnes hovoří Kodýtková (1997) v případě, kdy jeden z partnerů je donucován přijímat návrhy, rozhodnutí, způsoby řešení problémů proti svému přesvědčení, s vnitřním nesouhlasem nebo jen se souhlasem formálním z důvodu větší agresivity partnera druhého. Ideální rovnováha ve vztahu muže a ženy v manželství je spíše ideálem než skutečností.

Problém dělby práce v rodině, jehož řešení je praktickým základem rovných partnerských vztahů mezi rodiči, základem výchovy k rovnoprávnosti a k rovným partnerským vztahům mezi rodiči a dětmi, mezi bratrem a sestrou, tedy výchovu k rovnoprávnosti mezi mužem a ženou (Kodýtková, 1977).

Jak extrémní chápání emancipace, tak nedostatečně pochopená rovnoprávnost ženy se promítají podle Kodýtkové (1977) do výchovy dětí v rodině. Je jistě správné, když matka vede dospívající dceru k tomu, aby se aktivně podílela na domácích pracích, aby se doma naučila všemu, co bude potřebovat v rodině, kterou jednou jako dospělá žena založí. K domácím pracím by měl však být veden právě tak i dospívající syn. Dělbba práce v rodině by však neměla mít příliš pevné, neprostupné hranice. Syn by měl např. umět připravit

některá jednoduchá jídla a zastat matku nebo sestru eventuálně otce v případě jejich zaneprázdněnosti nebo nemoci. Dcera by na druhé straně měla umět některé drobné technické práce spojené s údržbou bytu a nepostradatelné pro dobrý chod rodinného života. Výchova k rovnoprávnosti je tedy založena na tom, aby si v případě potřeby dokázali vypomoci a měli pokud možno každý z nich stejný díl volného času.

Plaňava (2000) uvádí, že ve 210 ze 260 manželských párů dělá žena v domácnosti buď vše, nebo většinu prací. Že je tomu „půl na půl“ soudí pouze 13% zkoumaných párů. Je možné předpokládat, že při výraznější profesní angažovanosti ženy se podíl muže na domácích pracích zvýší. Po porovnání dat o profesní angažovanosti ženy s rozdělením činností v domácnosti se ukázalo, že výše uvedený předpoklad se nepotvrdil: ženy toho dělají doma vždy více – ať jsou či nejsou angažovány ve své profesi; přičemž soubor funkčních párů se významně neliší od dysfunkčních.

Dále uvádí, že v polovině dysfunkčních manželství a v necelé čtvrtině funkčních dělá žena vše a muž nic. Znakem funkčnosti soužití je spíše takové rozdělení činností v domácnosti, kdy žena dělá většinu prací a muž pomáhá. V dysfunkčních soužitích mívá žena na svých bedrech vše; rozdělení „půl na půl“ výrazně nerozlišilo funkční páry od dysfunkčních, nicméně bývá o něco častější tehdy, je-li manželství vydařené.

V rozdělení některých kompetencí a činností v domácnosti převažuje u dysfunkčních párů tato situace: žena dělá v domácnosti vše, muž nic; finanční hospodaření je zmatené, jasně nedefinované. Kdežto lépe se daří v těch manželstvích, kde žena má ve svých rukou většinu domácích prací a muž pomáhá; a finance drží v rukou žena, případně hospodáří dle modelu „společná kasa“(Plaňava, 2000).

Zajišťování běžného, každodenního provozu domácnosti (nákupů, každodenní úklid, vaření, péče o děti,...) spočívá stále převážně na ženách. Na druhé straně ubývá případů, kde to měla na starosti pouze žena. Výrazně však přibývá případů, kdy rodiče mají úkoly rozdělené (Průzkum veřejného mínění, 2005-[on-line]).

**Podíl na pracích v domácnosti
ve vztahu k funkčnosti - dysfunkčnosti soužití**

	soužití				
rozdělení činností v domácnosti	funkční		dysfunkční		diference %
	počet	%	počet	%	
vše žena	26	24,8	74	47,7	22,9
většina žena	57	54,3	54	34,8	19,5
většinou nebo vše muž	0	0	1	0,6	0,6
cca "půl na půl"	19	18,1	14	9,8	9,1
nelze zařadit, nezjištěno	3	2,8	12	7,7	4,9
celkem	105	100,0	155	99,8	

Rozdíl četností je statisticky významný na 0,1% hladině.

(Plaňava, 2000, s. 115)

Plaňava (2000) také ve své knize Manželství a rodiny uvádí, že ženy mají více výhrad vůči svým mužům než muži k ženám, přičemž ženské výtky se nezdá týkat vlastností a chování, které jsou tradičně pojímány jako maskulinní (např. necitlivost, sklon k alkoholu, nevěře, ponižování, fyzickému násilí, sobectví, zanedbávání dětí). V opačném směru jsme zaznamenali, že nejčastější výtky mužů ženám zahrnují téměř ve stejné míře jak tzv. femininní, tak i maskulinní vlastnosti a chování. Ženám vadí tedy spíše to, jsou-li jejich muži až příliš „tradičně maskulinní“; avšak nezdá se, že by mužům více vadily maskulinní nebo femininní charakteristiky jejich žen.

1.3.5 Sdílení úkolů a rolí

Delaroche (2000) se zamýšlí nad pokrokem doby, kdy se manžel všeobecně podílí stejným dílem na materiálních povinnostech své ženy, která navíc pracuje většinu času mimo domov. Stejně tak jako se zmenšily rozdíly související s příslušností k pohlaví, stírají se i rozdíly mezi mateřskou a otcovskou rolí. Přesto rozdílnost podle pohlaví zůstává absolutní normou.

Matka podle Biddulpha (1997) může potřebovat oporu při konfliktu jak s chlapci, tak i s děvčaty. Nicméně se zdá, že zejména chlapci v určitém věku rádi zkoušejí, kam až mohou zajít. Právě tehdy je důležité mít po ruce otce, aby zasáhl. Podpora by však měla být vzájemná. Oba rodiče musí zachovávat rovnováhu mezi přísností a shovívavostí. Žádný z nich by neměl „nahrazovat“ to, co druhému partnerovi chybí – každý z nich se musí vůči dítěti chovat vyváženě.

Matka, která vychovává děti sama, je tvrdosti také schopna, ale bude ji to stát mnoho energie, protože tato tvrdost plyne z mužské bojovnosti, která není u žen samozřejmá. Samotná matka bude muset přísnost nacvičovat a získávat, ale zároveň by neměla ztrácet svůj soucit a mírumilovnost (Biddulph, 1997).

Biddulph (1997) upozorňuje na to, že otec a matka přinášejí do výchovy dva odlišné „vklady“ a že děti potřebují pro svůj dobrý duševní vývoj obojí. Je-li potřeba, matka může zastoupit otce a muž může zastoupit matku. Lekce feministické éry je jasná. Ženy a muži nejsou tak odlišní. Žena může dělat cokoli, co dělá muž a naopak. Rozdíl je v tom, že pro muže bude například tvrdost snazší, bude jim tedy méně proti mysli.

„Partnerská podpora ve výchově je důležitá, ale musí se dělat pořádně. Existuje jedno prosté pravidlo: když se za někoho postavíte, nemusíte za něj nutně převzít velení (Biddulph, 1997, s.81).

2.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je zjistit, jak rodičovské role ovlivňují výchovu dětí v rodině a podílejí se na vytváření vzorů a ideálů dívek a chlapců.

Dítě potřebuje podle Brtníkové (1991) pro svůj rozvoj matku i otce, jejich společnou péči, která je pro dítě nejjistějším zázemím. I když jsou role obou rodičů funkčně odlišné, nacházejí spojení v rodičovské lásce a v péči, kde se harmonicky doplňují tak, aby dítěti připravovali co nejlepší život. Poukazuje hlavně na to, že vztah mezi rodiči je pro dítě prvním příkladem mezilidských vztahů a prvním příkladem vztahů lásky. (viz kapitola v teoretické části – 1.3 Role v rodině).

2.2 Stanovení a zdůvodnění hypotéz

Hypotéza č. 1 (dále jen H1)

H1 Domnívám se, že si děti vytvářejí podle rodičovských vzorů své vzory a ideály svých životních partnerů, zejména pokud mají k rodičům hezký vztah.

Dílčí hypotéza č.1 (dále jen hl)

Domnívám se, že otec bývá pro chlapce vzorem a pro dívku prvním, nejdokonalejším představitelem muže.

Zdůvodnění H1 a hl:

Kodýtková (1997) poukazuje na to, že výchova dětí má veliké požadavky na rodiče. Děti jsou pokračování rodičů samých, ale rodiče nechtějí, aby děti opakovaly jejich chyby. Chtějí pro ně to nejlepší. Podle rodičovských vzorů se děti stávají životními partnery a rodiči a podle rodičovských vzorů si vytvářejí obrazy svých životních partnerů. Pokud má syn hezký vztah ke svému otci, bude se rozvíjet k jeho obrazu a pokud má vřelý vztah k matce, bude hledat svou partnerku podle jejího obrazu. A také dcera, která je citově spjatá s matkou, bude chtít být jako ona a pokud má ráda otce, bude hledat jeho hodnoty i u svého budoucího muže. Pokud mají děti hezký vztah ke svým rodičům a omlouvají jejich chyby, tak jsou schopny tyto chyby omluvit i u svých budoucích životních partnerů. (viz kapitola v teoretické části – 1.2 Výchova dětí).

V předškolním věku je podle Brtníkové (1991) otec pro dítě představitelem světa mužů, obohacuje svou přítomností a svou výchovou dítě o další poznatky, seznamuje dítě s mnoha jinými činnostmi než matka, bývá mu prvním učitelem ve sportu, při odborné práci, seznamuje je s mnohým z toho, co přispívá k údržbě domácnosti. Pro chlapce bývá otec vzorem, pro dívku prvním, nejdokonalejším představitelem muže.

(viz kapitola v teoretické části – 1.3.3 Matka = otec?).

Otcové slouží svým synům podle Vágnerové (2000) také jako model mužského chování. Na druhé straně se i otec určitým způsobem ztotožňuje se svým synem. Chce, aby se mu syn co nejvíce podobal a aby splnil jeho ambice. Snaží se mu vtisknout své představy o mužské roli. Také upozorňuje na to, že tento postoj bývá nejvýraznější ve vztahu k prvorozenému synovi, ve vztahu k dalším se obvykle poněkud mění. Představa otce, jak by měl jeho syn vypadat, soubor jeho očekávání, se vytváří již před narozením dítěte, i když se později může měnit.

(viz kapitola v teoretické části – 1.3.3 Matka = otec?).

Hypotéza č. 2 (dále jen H2)

H2 Domnívám se, že matka je dominantní osobou ve výchově dítěte, je pečovatalkou, vychovatelkou a zabezpečuje emoční klima rodiny.

Zdůvodnění H2:

Matka je stále velmi dominantní osobou v rodině, pokud se jedná o výchovu dítěte, soudě podle aktivit, které s ním provozuje zejména ona. Její role se u některých aktivit oproti minulosti dokonce „utužila učením se s dětmi, chození do kina, divadla či jiné kulturní akce, čtení pohádek. Otec „ztrácí“ v učení, sportování s dětmi, jejich trestání, rozhodování o budoucím povolání či studiu, a to nejčastěji „na úkor“ toho, že tyto aktivity dělají oba rodiče společně (Průzkum veřejného mínění, 2005-[on-line]).

(viz kapitola v teoretické části – 1.3 Role v rodině).

Postoje veřejnosti jsou dost konzervativní, pokud se jedná o role matky a otce. Potvrzuje se, že matce je stále připisována role pečovatelky a otci role živitele. Ženy jsou ve svých postojích ještě o něco konzervativnější než muži, jedná-li se o jejich úlohu ve výchově a po rozvodu. Těmito dvěma postoji demonstrují, že se považují za důležitějšího činitele ve výchově dítěte ve srovnání s muži. Nejméně konzervativní postoj je zaujímán

k případnému zachování manželství „za každou cenu“, pokud jsou v rodině malé děti (Průzkum veřejného mínění, 2005-[on-line]).

(viz.kapitola v teoretické části – 1.3 Role v rodině).

Brtníková (1991) ale říká, že dítě potřebuje pro svůj zdravý vývoj rodinu a v ní oba rodiče. Především však potřebuje matku. Matka je celým svým jednáním vychovatelkou svému dítěti, ale i dítě je vychovatelem své matky – dítě také přispívá svou bytostí k osobnosti matky, k jejímu rozvoji, k její větší zralosti, obohacuje její život a dává naplnění a smysl.

(viz kapitola v teoretické části – 1.3.3 Matka = otec?).

Hypotéza č. 3 (dále jen H3)

H3 Domnívám se, že otec je pro své děti stále více živitelem a autoritou než kamarádem a je v tomto směru pro ně zdrojem informací a zkušeností.

Zdůvodnění H3:

Dnešní děti podle Brtníkové (1991) hledají v otci především autoritu, ale i životního kamaráda, ke kterému mohou kdykoliv a s čímkoliv přijít, aby jim pomohl, poradil. Jednou z největších výchovných hodnot je pocit dítěte, že má v rodičích oporu v období neúspěchu a v krizových okamžicích. Dítěti ji poskytují oba rodiče, ale ne stejně. Matky mívají instinktivní pochopení pro to, co se s dítětem děje i když nic neříká, vycítí jeho problémy a pocit nejistoty. Otec spoluřeší rozhodné okamžiky, ukazuje dítěti cestu a směr.

(viz kapitola v teoretické části – 1.3.3 Matka = otec?).

Gjuričová a Kubička (2003) ve své knize Rodinná terapie poukazují na to, že ženy a muži plní v moderní rodině odlišné funkce, které se vzájemně ale doplňují. Mužské role jsou racionální a instrumentální, muži zabezpečují rodinu hmotně, starají se o vztah rodiny a širší společnosti, zprostředkují sociálně daná omezení dětem, ženské role jsou emocionální a expresivní, jejich úkolem je zabezpečovat příznivé emoční klima a každodenní péči, dávat dětem nepodmíněnou lásku. Toto funkční rozdělení rolí je nezbytné pro fungování moderní společnosti a pro její reprodukci.

(viz kapitola v teoretické části – 1.3 Role v rodině).

2.3 Metody a techniky výzkumu

2.3.1 Metody výzkumu

a) metoda terénního výzkumu

Tato metoda byla použita v terénu pro sběr dat od žáků základní školy, zejména žáků ze šestých, sedmých, osmých a devátých tříd. Jednalo se o kvantitativní výzkum.

b) metoda matematicko-statistická

Získaná data byla v závěru vyhodnocena matematicko-statistickou metodou.

2.3.2 Techniky výzkumu sběru dat

a) dotazník

Dotazník - metoda hromadného získávání údajů pomocí písemných otázek; . . . (Hartl, Hartlová, 2000, s. 121).

Techniku dotazníku jsem zvolila proto, že s její pomocí je možno v krátkém čase zmapovat názory větší skupiny respondentů. Respondenti odpovídají na otázky v tištěném dotazníku písemnou formou, tyto údaje pak lze snadno kvantifikovat a statisticky zpracovat. Otázky v dotazníku musí být zcela jasně formulované, aby byly pro respondenta srozumitelné, pochopitelné a nevnucovaly mu předem odpovědi. Účastník dotazníkového šetření však může poskytnout nepravdivé či neúplné informace, což je asi hlavním nedostatkem této techniky sběru dat. Nevýhodou jsou dále složitá příprava, finanční zatížení a nemožnost konzultace případných nejasností. Výhodou je pak poměrně snadné vyhodnocování a časová nenáročnost při sběru informací.

Úvodní část dotazníku směřuje k získání základních identifikačních údajů o respondentech. Z identifikačních údajů zjišťuji pohlaví a věk. Další otázky v dotazníku se zaměřují na ověření hypotéz.

V dotazníku byly použity tyto typy otázek:

a) otevřené - na dané otázky má respondent možnost odpovídat podle svého mínění

(otázky č.16 a 21)

b) polouzavřené - nabízejí odpovědi a vlastní volbu

(otázky č. 1, 2, 4, 6, 8, 9, 11, 12, 14, 18, 20, 23, 24, 27, 29)

c) uzavřené - nabízejí předem dané odpovědi, není možnost vlastní volby

(otázky č. 3, 5, 7, 10, 13, 15, 17, 19, 22, 25, 26, 28)

Dotazník obsahuje 29 otázek sledujících tři stanovené hypotézy. 2 otázky, které jsou uvedeny samostatně, jsou identifikační.

2.4 Předvýzkum

Předvýzkum byl proveden na malém vzorku respondentů z okolí Třebońska. Důvodem bylo ověření si správného pochopení otázek v dotazníku ze strany respondentů. V rámci této etapy výzkumu byla použita technika dotazníková.

Z 6 respondentů byli 3 muži a 3 ženy. Respondenti byli ve věku 13. -15. let a navštěvovali základní školu.

Respondenti odpověděli na všechny mé otázky kromě jedné, jelikož neporozuměli danému termínu v otázce. Na základě zpracování jejich odpovědí bylo nutno provést následující korekturu.

Úpravy: konkrétně u otázek č. 7 a 15.

Otázka č. 7

Kdo zabezpečuje emoční klima ve Vaší rodině?

- ☐ především otec
- ☐ především matka
- ☐ oba dva, ale otec více
- ☐ oba dva, ale matka více
- ☐ oba stejně

Na tuto otázku 4 respondenti neodpověděli, protože neporozuměli termínu „emoční klima“. Rozhodla jsem se, abych předešla problémům ve vlastním výzkumu, tuto otázku celou přepracovat takto: *Kdo z tvých rodičů vytváří „ teplo domova “ (dává najevo lásku k ostatním)?*

Otázka č. 15

Uveďte, kdo rozhoduje o Vaší budoucí škole, Vašem budoucím povolání:

- ☐ především otec
- ☐ především matka
- ☐ oba dva, ale otec více
- ☐ oba dva, ale matka více
- ☐ oba stejně

U této otázky došlo k problému v možnostech odpovědí, u kterých 2 respondenti potřebovali ještě další možnost odpovědi. Při opětovném zpracování dotazníku jsem doplnila výběr o možnost - jen vy sami.

Po těchto zkušenostech z předvýzkumu jsem se rozhodla na konci dotazníku pro hlavní výzkum ponechat prostor pro vyjádření respondentů k dotazníku nebo k otázkám.

2.5 Popis terénu a výzkumného vzorku respondentů pro dotazníkové šetření

2.5.1 Popis terénu výzkumu

Předvýzkum, který proběhl v lednu na malém počtu respondentů, byl první fází celkového výzkumu. Poté následoval samotný výzkum, který se uskutečnil v období od 2.2.2009 do 6.2. 2009 v Základní škole v ul. Dukelská 11 v Českých Budějovicích.

Škola je umístěna v centru města u řeky Malše a parku. Podsklepená třípodlažní budova školy byla postavena v roce 1912. Škola není bezbariérová. Ke škole přiléhá školní dvůr, kde je zámkovou dlažbou vyznačeno hřiště pro vybíjenou, pro košíkovou zabudovány koše, dva stoly pro stolní tenis a nově vybudované doskočiště. Přes školní dvůr je škola propojena zastřešeným koridorem se školní jídelnou, která je samostatným právním subjektem.

V letošním roce otevírá Informační centrum, které disponuje knihovnou odborné literatury, krásnou literaturou, počítačem s přístupem na internet i kopírkou a tiskárnou.

2.5.2 Popis výzkumného vzorku

Respondenty výzkumu byli žáci Základní školy v ul. Dukelská 11 v Českých Budějovicích. Dotazník vyplnilo celkem 64 respondentů, kteří splnili podmínku žití v úplné rodině. Z toho 32 žen a 32 mužů. Věkové zastoupení respondentů bylo od 11 do 15 let.

Pro větší přehlednost uvádím rozdělení všech respondentů z dotazníkového šetření V tabulkách, kde jsou seřazeni podle pohlaví a věku.

Dle pohlaví:

Pohlaví	Počet
Muži	30
Ženy	30
Celkem	60

Dle věku:

Věk	Muži	Ženy
11 let	2	2
12 let	5	6
13 let	7	6
14 let	8	6
15 let	8	10
Celkem	30	30

2.6 Prezentace a interpretace výsledků dotazníku

Dotazník obsahuje 29 otázek (viz příloha č. 1). První dvě otázky, které jsou uvedené samostatně, jsou identifikační. Jejich grafické zpracování je uvedeno v předchozí kapitole 5.2. Ostatní otázky již testují hypotézy H1 a h1, H2, H3.

H1 testují otázky: 17A, 17B, 19, 21, 24A, 24B, 25A, 25B, 29A, 29B

H2 testují otázky: 1, 2, 4, 7, 8, 9, 10, 11, 14, 18A, 26

H3 testují otázky: 3, 5, 6, 12, 13, 15, 18B, 22, 27, 28

Dvě otázky jsou pouze informativní, konkrétně se jedná o otázku č. 16, 20, 23A a 23B. Mají za úkol více zpřesnit informace ohledně předpokladu k H1, H2 a H3.

Pro účely dotazníku byly odpovědi „matka“ a „spíše matka“; „především matka“ a „oba dva, ale matka více“; „matka“ a „převážně matka“ sloučeny, protože se přiklání k matce. Rovněž také odpovědi „otec“ a „spíše otec“; „především otec“ a „oba dva, ale otec více“; „otec“ a „převážně otec“ byly sloučeny, protože se přiklání k otci.

Jednotlivé odpovědi zaznamenáváme v přehledné tabulce (s výčtem četnosti voleb), dále v grafu (také s výčtem četnosti) a následuje stručný popis dat s výčtem četnosti a procentním zastoupením

Otázky vztahující se k hypotéze H1 a k dílčí hypotéze h1:

H1 Domnívám se, že si děti vytvářejí podle rodičovských vzorů své vzory a ideály svých životních partnerů, zejména pokud mají k rodičům hezký vztah.

h1 Domnívám se, že otec bývá pro chlapce vzorem a pro dívku prvním, nejdokonalejším představitelem muže.

Otázka č. 17.

A)

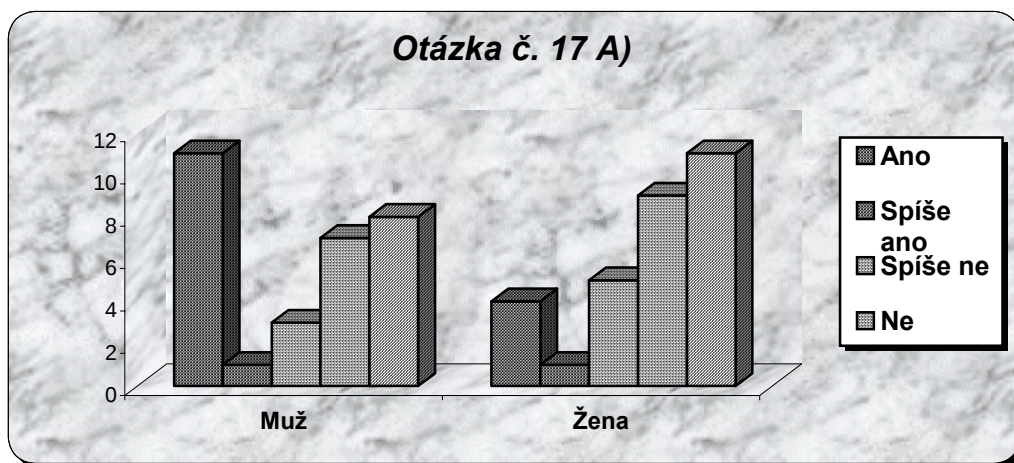
Je pro Vás matka vzorem (modelem) ženské role?

- ☐ ano
☐ spíše ano
☐ spíše ne
☐ ne
☐ nevím

Tabulka č. 1

Varianty odpovědí	Muž	Žena	Celkem
Ano	11	4	15
Spíše ano	1	1	2
Spíše ne	3	5	8
Ne	7	9	16
Nevím	8	11	19
Celkem	30	30	60

Graf č.1

Z tabulky č. 1 a z grafu č. 1 je patrné, že 17 (28 %) respondentů [12 mužů a 5 žen] uvedlo, že je pro ně matka vzorem ženské role. 24 (40 %) respondentů [10 mužů a 4 ženy] uvedlo, že pro ně matka není vzorem ženské role.

Zajímavé je, že spíše muži volili variantu, že je pro ně matka vzorem ženské role.

B)

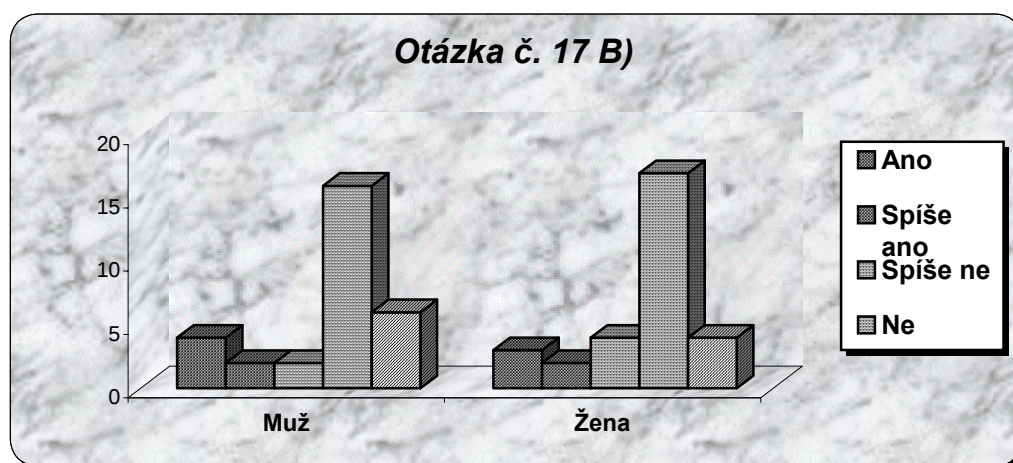
Je pro Vás otec vzorem (modelem) mužské role?

- ☐ ano
☐ spíše ano
☐ spíše ne
☐ ne
☐ nevím

Tabulka č. 2

Varianty odpovědí	Muž	Žena	Celkem
Ano	4	3	7
Spíše ano	2	2	4
Spíše ne	2	4	6
Ne	16	17	33
Nevím	6	4	10
Celkem	30	30	60

Graf č. 2

Z tabulky č. 2 a z grafu č. 2 je zřejmé, že 11 (18 %) respondentů [6 mužů a 5 žen] uvedlo, že je pro ně otec vzorem mužské role. 39 (65 %) respondentů [18 mužů a 21 žen] uvedlo, že pro ně otec není vzorem mužské role.

Otázka č. 19:

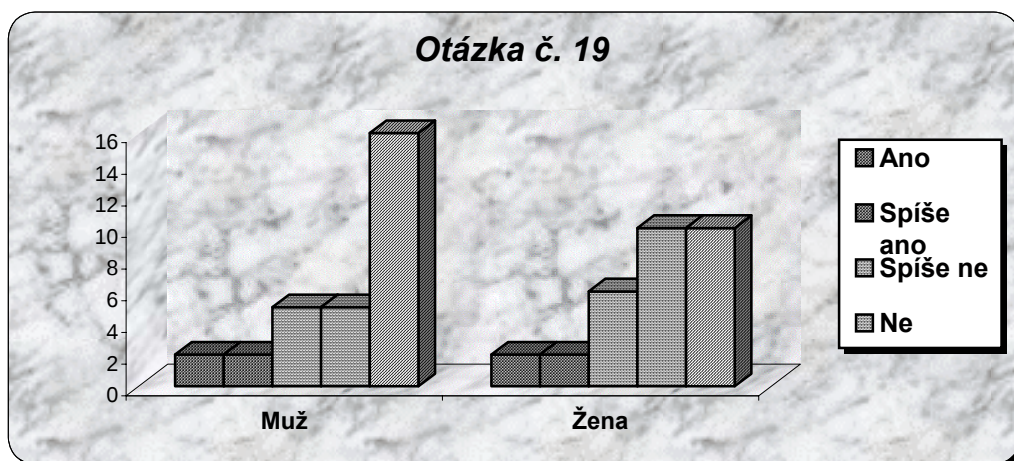
Měl by Váš budoucí partner (partnerka) uznávat stejné (obdobné) hodnoty jako má Váš otec (matka)?

- ☐ ano
☐ spíše ano
☐ spíše ne
☐ ne
☐ nevím

Tabulka č. 3

Varianty odpovědí	Muž	Žena	Celkem
Ano	2	2	4
Spíše ano	2	2	4
Spíše ne	5	6	11
Ne	5	10	15
Nevím	16	10	26
Celkem	30	30	60

Graf č. 3

Z tabulky č. 3 a z grafu č. 3 je patrné, že menšina respondentů, tedy 8 (13 %) respondentů [4 muži a 4 ženy], odpověděla na tuto otázku, že by měl budoucí partner uznávat stejné hodnoty jako má jejich otec či matka. Možnost, že by budoucí partner neměl uznávat stejné hodnoty jako má jejich matka či otec, označilo 26 (43 %) respondentů [10 mužů a 16 žen] .

Otázka č. 21:

Uved'te, čeho si ceníte na svých rodičích (lze uvést více možností):

- ☐ mají ke mně hezký vztah
- ☐ starají se o mně
- ☐ mají mě rádi
- ☐ pomáhají mi při řešení problémů
- ☐ důvěřují mi
- ☐ vzájemné rodičovské lásky (mají se rádi)
- ☐ ceníte si něčeho jiného, uveďte čeho

12 (20 %) respondentů označilo v této otázce jen jednu možnost, ostatní respondenti označili dvě nebo častěji i více odpovědí. 22 (36 %) respondentů označilo téměř všechny nabízené možnosti. Nejčastější odpovědi, které respondenti označily byly, že si cení na svých rodičích toho, že se o ně starají a to, že je mají je rádi. Z těchto tvrzení lze usuzovat, že mají děti ke svým rodičům hezký vztah.

Otázka č. 24:

A)

Máte se svou matkou (lze uvést více možností):

- ☐ blízký vztah
- ☐ panuje mezi Vámi rivalita
- ☐ vidí se ve Vás Vaše matka
- ☐ máte mezi sebou vzájemnou podporu
- ☐ máte jiný vztah, uveďte jaký

Nejčastěji uváděná možnost odpovědi byla, že se se svou matkou vzájemně podporují, uvedlo ji 35 (58 %) respondentů a další možnost, která se nejvíce opakovala byla, že mají se svou matkou blízký vztah, tu uvedlo celkem 32 (53 %) respondentů z 60. Respondenti uváděli většinou více možností.

B)

Máte se svým otcem (lze uvést více možností):

- ☐ blízký vztah
- ☐ panuje mezi Vámi rivalita
- ☐ vidí se ve Vás Váš otec
- ☐ máte mezi sebou vzájemnou podporu
- ☐ máte jiný vztah, uveďte jaký

Nejčastěji uváděná možnost odpovědi byla, že mají se svým otcem blízký vztah, tu uvedlo celkem 29 (48 %) respondentů z 60 a další možnost, která se nejvíce opakovala byla, že se se svým otcem vzájemně podporují, uvedlo ji 28 (47 %) respondentů. Respondenti uváděli většinou více možností.

Otázka č. 25:

A)

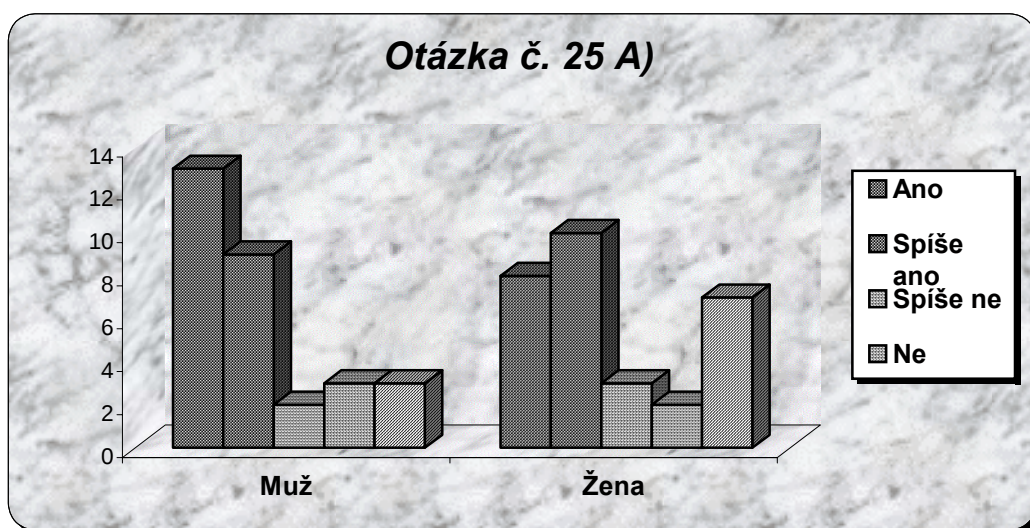
Vidíte ve své matce správný model ženského chování?

- ☐ ano
- ☐ spíše ano
- ☐ spíše ne
- ☐ ne
- ☐ nevím

Tabulka č. 4

Varianty odpovědí	Muž	Žena	Celkem
Ano	13	8	21
Spíše ano	9	10	19
Spíše ne	2	3	5
Ne	3	2	5
Nevím	3	7	10
Celkem	30	30	60

Graf č. 4

V tabulce č. 4 a v grafu č. 4 můžeme vidět, že 40 (67 %) respondentů [22 mužů a 18 žen] zvolilo možnost, že vidí ve své matce správný model ženského chování. Možnost, že nevidí ve své matce správný model ženského chování označilo 15 (25 %) respondentů [5 mužů a 5 žen].

B)

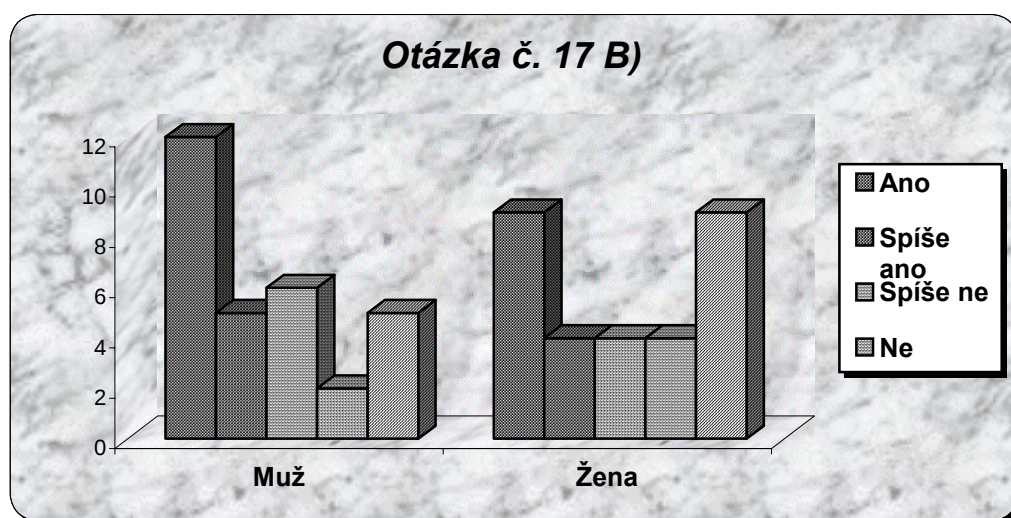
Vidíte ve svém otci správný model mužského chování?

- ☐ ano
- ☐ spíše ano
- ☐ spíše ne
- ☐ ne
- ☐ nevím

Tabulka č. 5

Varianty odpovědí	Muž	Žena	Celkem
Ano	12	9	21
Spíše ano	5	4	9
Spíše ne	6	4	10
Ne	2	4	6
Nevím	5	9	14
Celkem	30	30	60

Graf č. 5

V tabulce č. 5 a v grafu č. 5 můžeme vidět, že 30 (50 %) respondentů [(17 mužů a 13 žen] zvolilo možnost, že vidí ve svém otci správný model mužského chování. Možnost, že nevidí ve svém otci správný model mužského chování označilo 16 (26 %) respondentů [8 mužů a 8 žen].

Otázka č. 29:

A)

Chtěl(a) byste jako Vaše matka mít (lze uvést více možností):

- ☐ stejné profesní zaměření
- ☐ stejné záliby, sporty
- ☐ stejné obecné způsoby chování, jednání a řešení situací
- ☐ chtěli byste být zcela jiní
- ☐ chtěl(a) byste mít něco jiného, vypište.....

Nejčastěji uváděná možnost odpovědi byla, že by děti chtěly mít stejné způsoby chování, jednání a řešení situací, uvedlo ji 32 (53 %) respondentů a další možnost, která se nejvíce opakovala byla, že by chtěly mít stejné záliby a sporty jako jejich matka. Tuto odpověď uvedlo celkem 18 (30 %) respondentů z 60. Možnost, že by chtěly být zcela jiní, uvedlo 8 (13 %) respondentů. Respondenti uváděli většinou více možností.

B)

Chtěl(a) byste jako Váš otec mít (lze uvést více možností):

- ☐ stejné profesní zaměření
- ☐ stejné záliby, sporty
- ☐ stejné obecné způsoby chování, jednání a řešení situací
- ☐ chtěli byste být zcela jiní
- ☐ chtěl(a) byste mít něco jiného, vypište.....

Nejčastěji uváděná možnost odpovědi byla, že by děti chtěly mít stejné způsoby chování, jednání a řešení situací jako má jejich otec, uvedlo to 21 (35 %) respondentů a další možnost, která se nejvíce opakovala byla, že by chtěly mít stejné záliby a sporty jako jejich má jejich otec. Tuto odpověď uvedlo celkem 16 (26 %) respondentů z 60. Možnost, že by chtěly být zcela jiní uvedli 4 (6 %) respondenti. Respondenti uváděli většinou více možností.

Otázky vztahující se k hypotéze H2:

H2 Domnívám se, že matka je dominantní osobou ve výchově dítěte, je pečovatelskou, vychovatelkou a zabezpečuje emoční klima rodiny.

Otázka č. 1:

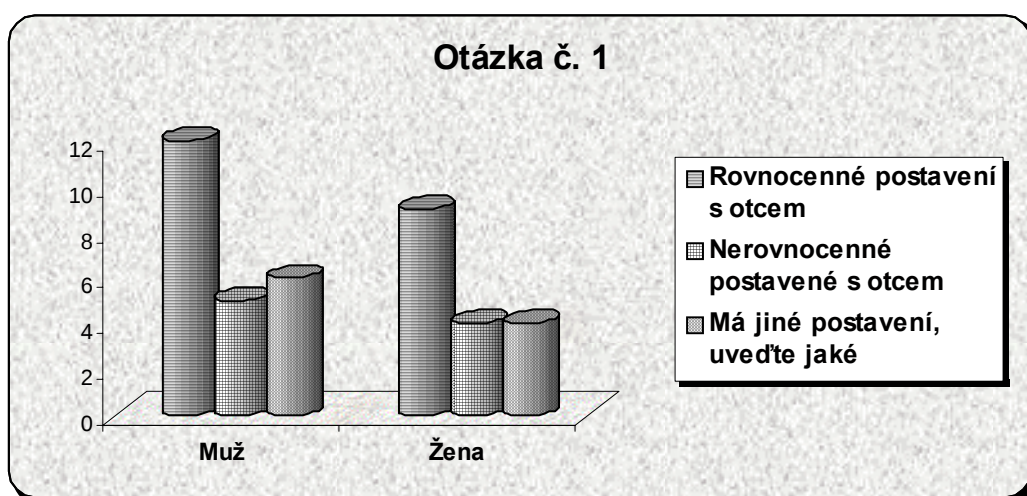
Uved'te, jaké má matka ve Vaší rodině postavení:

- ☐ rovnocenné postavení s otcem
- ☐ nerovnocenné postavení s otcem
- ☐ má jiné postavení, uveďte jaké

Tabulka č. 6

Varianty odpovědí	Muž	Žena	Celkem
Rovnocenné postavení s otcem	17	23	40
Nerovnocenné postavení s otcem	7	5	12
Má jiné postavení, uveďte jaké	6	2	8
Celkem	30	30	60

Graf č. 6

Jak je zřejmé z tabulky č. 6 a z grafu č. 6, z celkového počtu 60 respondentů jich 40 (67 %) [17 mužů a 23 žen) uvedlo, že matka má rovnocenné postavení s otcem. Pouze 12 (20 %) respondentů [7 mužů a 5 žen] uvedlo, že matka má nerovnocenné postavení s otcem. Také 8 (13 %) respondentů uvedlo, že má matka jiné postavení. Nejčastější odpověď byla „jak v čem“ (dívka 14 let), jeden respondent vypsál postavení matky jako „pere prádlo a žehlí“ (chlapec 12 let)

Otázka č. 2:

Kdo má ve Vaší rodině hlavní slovo („velí“)?

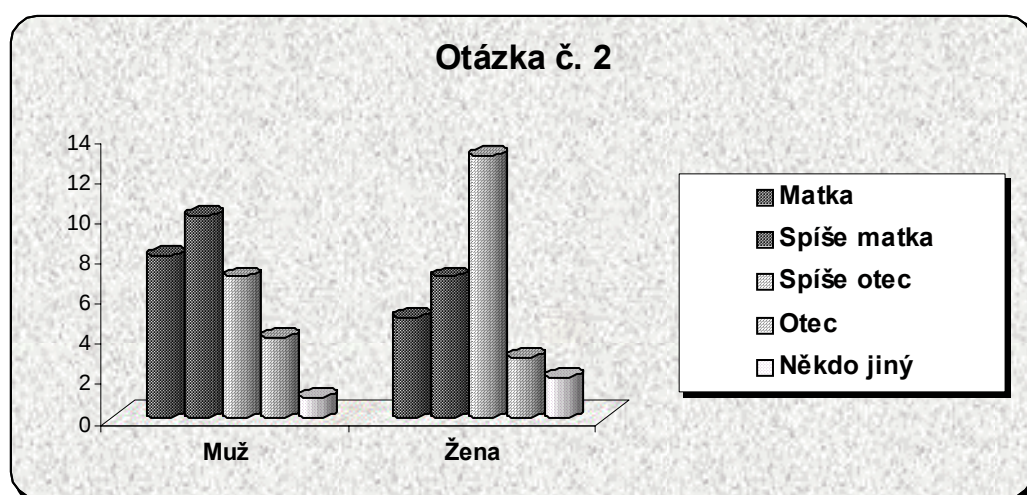
- ☐ matka
- ☐ spíše matka
- ☐ spíše otec
- ☐ otec
- ☐ hlavní slovo má někdo jiný, uveďte kdo

Tabulka č. 7

Varianty odpovědí	Muž	Žena	Celkem
Matka	8	5	13
Spíše matka	10	7	17
Spíše otec	7	13	20
Otec	4	3	7
Hlavní slovo má někdo jiný, uveďte kdo	1	2	3*
Celkem	30	30	60

* oba dva; oba dva, domlouvají se spolu

Graf č. 7

V tabulce č. 7 a v grafu č. 7 můžeme vidět, že k variantě, že hlavní slovo v rodině má matka, se přiklonilo 30 (50 %) respondentů [18 mužů a 12 žen]. 27 (45 %) respondentů [11 mužů a 16 žen] označilo, že hlavní slovo má otec. 3 (5 %) respondentů označilo možnost, že hlavní slovo má někdo jiný [1 muž napsal, že oba dva a 2 ženy napsaly - oba a oba, domlouvají se spolu.

Otázka č. 4:

4. Kdo byl s Vámi v dětství na mateřské dovolené?

☐ matka

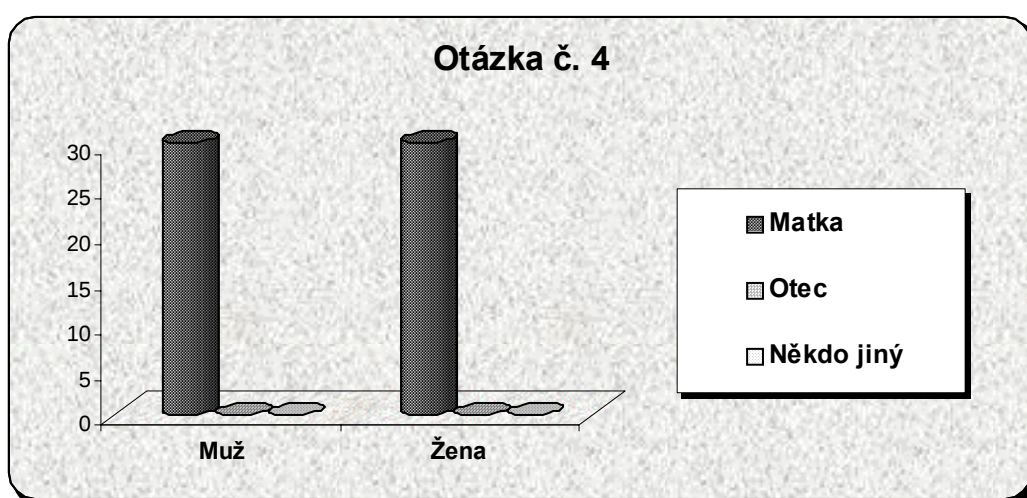
☐ otec

☐ na mateřské dovolené byl s Vámi někdo jiný, uveďte kdo

Tabulka č. 8

Varianty odpovědí	Muž	Žena	Celkem
Matka	30	30	60
Otec	0	0	0
Někdo jiný	0	0	0
Celkem	30	30	60

Graf č. 8

Jak můžeme vidět v tabulce č. 8 a v grafu č. 8, u této otázky uvedlo všech 60 respondentů, že s nimi byla na mateřské dovolené matka.

Otázka č. 7:

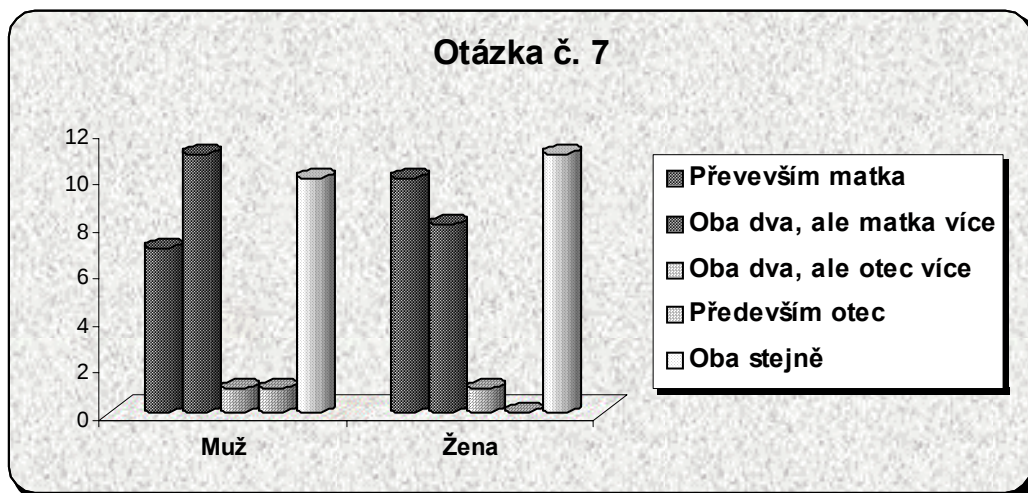
Kdo z tvých rodičů vytváří „teplo domova“ (dává najevo lásku k ostatním)?

- ☐ především matka
- ☐ oba dva, ale matka více
- ☐ oba dva, ale otec více
- ☐ především otec
- ☐ oba stejně

Tabulka č. 9

Varianty odpovědí	Muž	Žena	Celkem
Především matka	7	10	17
Oba dva, ale matka více	11	8	19
Oba dva, ale otec více	1	1	2
Především otec	1	0	1
Oba stejně	10	11	21
Celkem	30	30	60

Graf č. 9

Z tabulky č. 9 a z grafu č. 9 je patrné, že 36 (60 %) respondentů [18 mužů a 18 žen] zvolilo možnost, že „teplo domova“ vytváří matka. 3 (5 %) respondenti [2 muži a 1 žena] označili možnost, že „teplo domova“ vytváří otec. 21 (35 %) respondentů [10 mužů a 11 žen] označilo možnost, že „teplo domova“ vytváří oba rodiče stejně.

Otázka č. 8:

Každodenní péči ve Vaší rodině zabezpečuje:

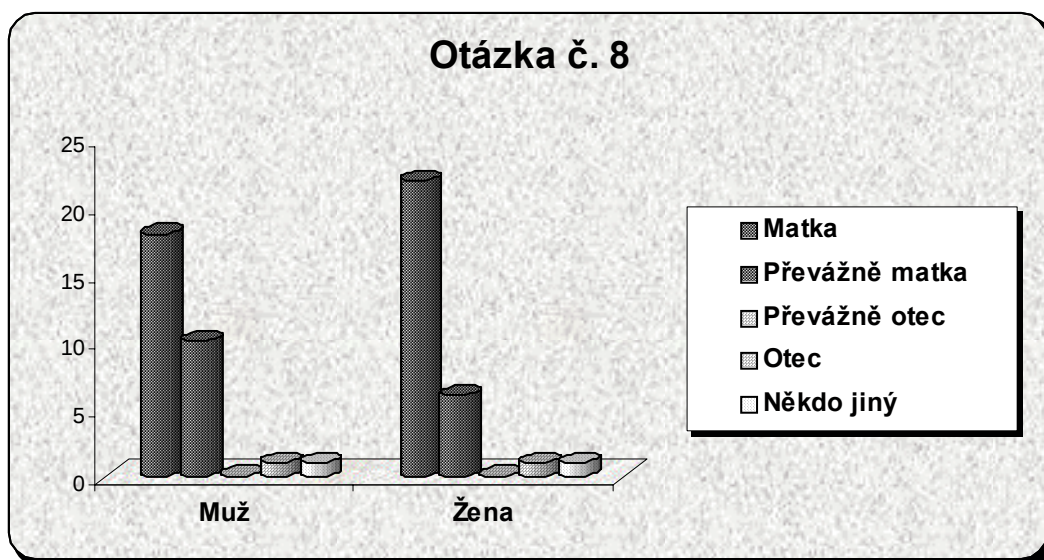
- ☐ matka
- ☐ převážně matka
- ☐ převážně otec
- ☐ otec
- ☐ každodenní péči zabezpečuje někdo jiný, uveďte kdo

Tabulka č. 10

Varianty odpovědí	Muž	Žena	Celkem
Matka	18	22	40
Převážně matka	10	6	16
Převážně otec	0	0	0
Otec	1	1	2
Někdo jiný	1	1	2*
Celkem	30	30	60

* babička

Graf č. 10

V tabulce č. 10 a v grafu č. 10 můžeme vidět, že 56 (93 %) respondentů [28 mužů a 28 žen] se domnívá, že každodenní péči v rodině zabezpečuje matka. Jen 2 (3 %)

respondenti [1 muž a 1 žena] uvedli, že každodenní péči v rodině zabezpečuje otec. To, že každodenní péči v rodině zabezpečuje někdo jiný, uvedli 2 (3 %) respondenti [1 muž a 1 žena], podle jejich názoru zabezpečuje každodenní péči babička.

Otázka č. 9:

Kdo se připravuje (připravoval) s Vámi na vyučování?

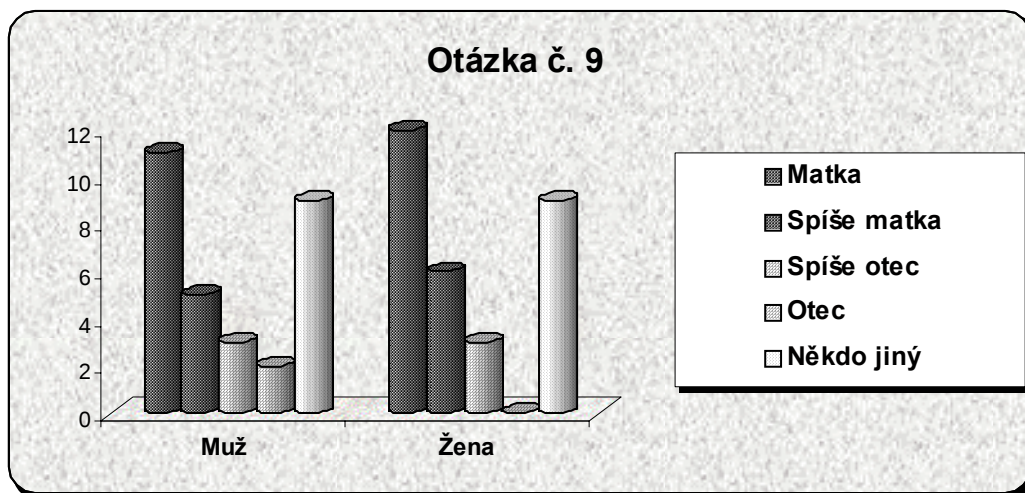
- ☐ matka
- ☐ spíše matka
- ☐ spíše otec
- ☐ otec
- ☐ připravuje (připravoval) se někdo jiný, uveďte kdo

Tabulka č. 11

Varianty odpovědí	Muž	Žena	Celkem
Matka	11	12	23
Spíše matka	5	6	11
Spíše otec	3	3	6
Otec	2	0	2
Někdo jiný	9	9	18*
Celkem	30	30	60

** s oběma rodiči; jen sami; s prarodiči; s kamarády*

Graf č. 11

Jak je patrné z tabulky č. 11 a z grafu č. 11 k možnosti, že se připravují na vyučování s matkou, se přiklonilo 34 (56 %) respondentů [16 mužů a 18 žen]. Možnost, že se s nimi na vyučování připravuje otec, zvolilo 8 (13 %) respondentů [5 mužů a 3 ženy]. Další možnost označilo 18 (30 %) respondentů [9 mužů a 9 žen], kde uvedli, že se s jimi připravují na vyučování oba rodiče nebo se připravují sami nebo s prarodiči nebo kamarády.

Otázka č. 10:

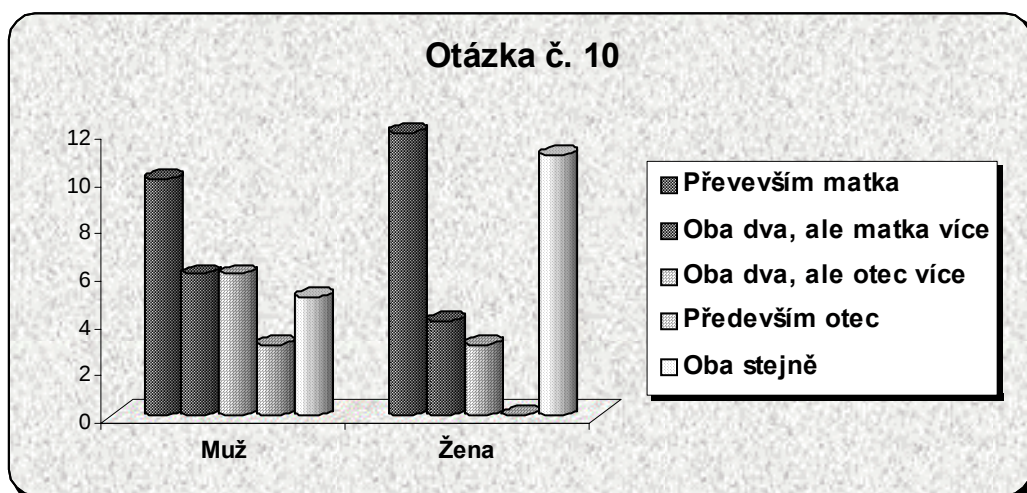
Uved'te, kdo s Vámi chodí do kina, divadla či jiné kulturní akce:

- ☐ především matka
- ☐ oba dva, ale matka více
- ☐ oba dva, ale otec více
- ☐ především otec
- ☐ oba stejně

Tabulka č. 12

Varianty odpovědí	Muž	Žena	Celkem
Především matka	10	12	22
Oba dva, ale matka více	6	4	10
Oba dva, ale otec více	6	3	9
Především otec	3	0	3
Oba stejně	5	11	16
Celkem	30	30	60

Graf č. 12

Z tabulky č. 12 a z grafu č. 12 je patrné, že 32 (53 %) respondentů [16 mužů a 16 žen] uvedlo, že s nimi chodí na kulturní akce matka. Další možnost, že na kulturní akce s nimi chodí otec, uvedlo 12 (20 %) respondentů [9 mužů a 3 ženy]. Možnost, že na kulturní akce chodí s oběmi rodiči stejně, uvedlo 16 (27 %) respondentů [5 mužů a 11 žen].

Otázka č. 11:

Kdo Vám četl v dětství pohádky?

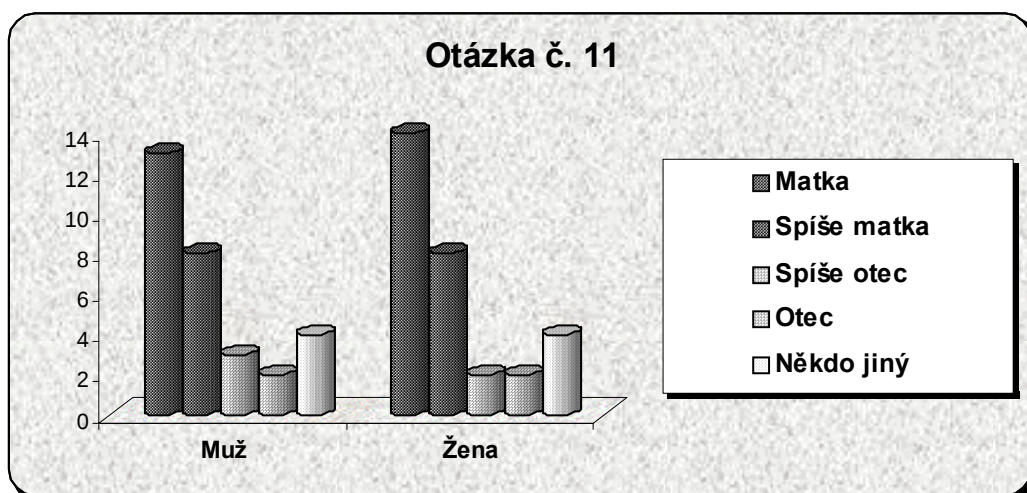
- ☐ matka
- ☐ spíše matka
- ☐ spíše otec
- ☐ otec
- ☐ četl Vám je někdo jiný, uveďte kdo

Tabulka č. 13

Varianty odpovědí	Muž	Žena	Celkem
Matka	13	14	27
Spíše matka	8	8	16
Spíše otec	3	2	5
Otec	2	2	4
Někdo jiný	4	4	8*
Celkem	30	30	60

* babička; sestra; bratr; poslouchali pohádky na kazetě

Graf č. 13

V tabulce č. 13 a v grafu č. 13 můžeme vidět, že 43 (72 %) respondentů [21 mužů a 22 žen] uvedlo, že jim v dětství četla pohádky matka. 9 (15 %) respondenti [5 mužů a 4 ženy] označili, že jim v dětství četl pohádky otec. 8 (13 %) respondentů [4 muži a 4 ženy] zvolilo možnost, že jim v dětství četl pohádky někdo jiný – babička, sestra, bratr nebo je poslouchali na kazetě.

Otázka č. 14:

Kdo si s Vámi nejčastěji povídá?

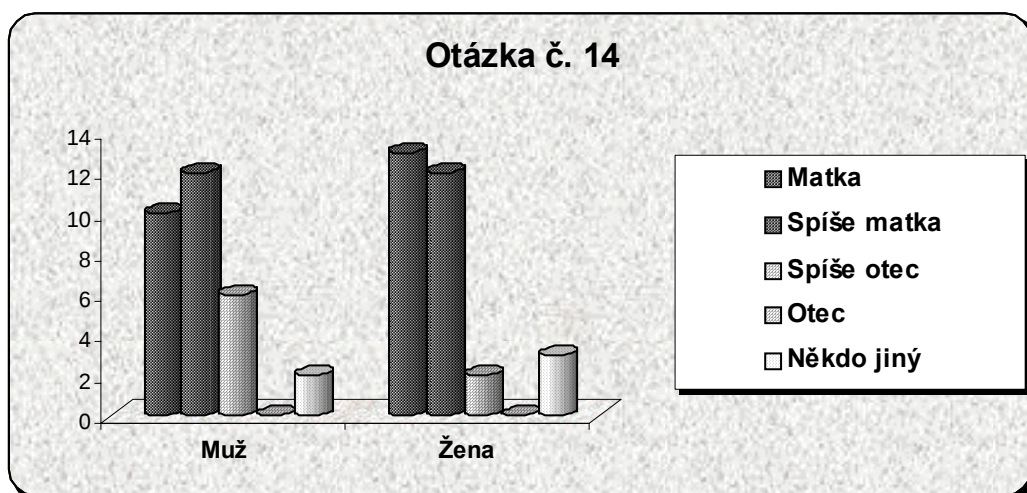
- ☐ matka
- ☐ spíše matka
- ☐ spíše otec
- ☐ otec
- ☐ povídá si s Vámi někdo jiný, uveďte kdo

Tabulka č. 14

Varianty odpovědí	Muž	Žena	Celkem
Matka	10	13	23
Spíše matka	12	12	24
Spíše otec	6	2	8
Otec	0	0	0
Někdo jiný	2	3	5*
Celkem	30	30	60

**babička; teta; sestra*

Graf č. 14

V tabulce č. 14 a v grafu č. 14 můžeme vidět, že 47 (78 %) respondentů [22 mužů a 25 žen] zvolilo variantu, že si s nimi nejčastěji povídá matka. Další variantu, že si s nimi povídá otec, uvedlo 8 (13 %) respondentů [6 mužů a 2 ženy]. Možnost, že si s nimi povídá nejčastěji někdo jiný, uvedlo 5 (8 %) respondentů [2 muži a 3 ženy]. Muži uvedli v této odpovědi 1krát, že si s nimi nejčastěji povídá babička a 1krát, že si s nimi nejčastěji povídá teta. Ženy uvedly 2krát, že si s nimi povídá nejčastěji babička a 1krát sestra.

Otázka č. 18:

A)

Matka je pro Vás (vždy):

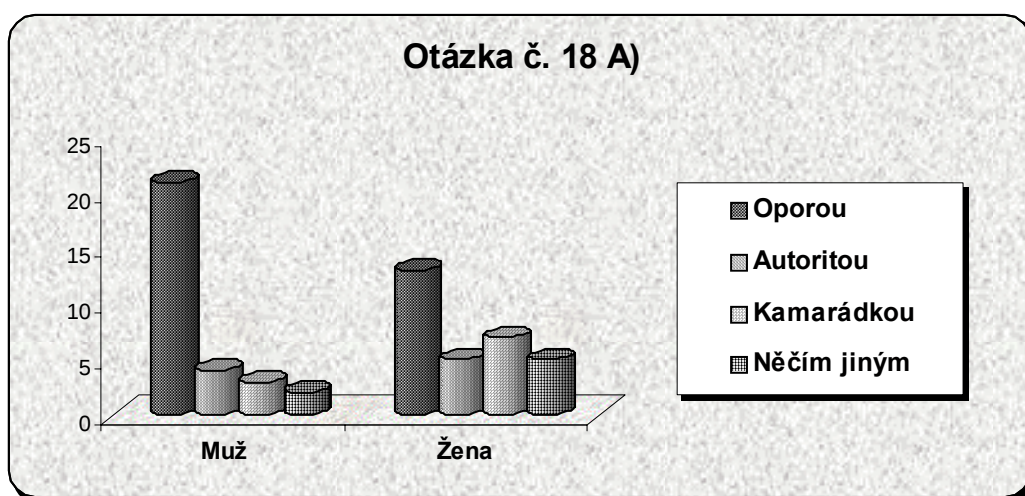
- ☐ oporou
- ☐ autoritou
- ☐ kamarádkou
- ☐ je pro Vás něčím jiným, uveďte čím

Tabulka č. 15

Varianty odpovědí	Muž	Žena	Celkem
Oporou	21	13	34
Autoritou	4	5	9
Kamarádkou	3	7	10
Něčím jiným	2	5	7*
Celkem	30	30	60

* pouze matkou; neví, co pro ně je matka

Graf č. 15

V tabulce č. 15 a v grafu č. 15 můžeme vidět, že pro většinu respondentů, tedy pro 34 (56 %) respondentů [21 mužů a 13 žen] je matka oporou. Jen pro 9 (15 %) respondentů [4 muži a 5 žen] je matka autoritou a kamarádkou je pro 10 (16 %) respondentů [3 muži a 7 žen]. 7 (11 %) respondentů [2 muži a 5 žen] uvedlo, že je pro ně matka něčím jiným. Zajímavé je, že pro 4 ženy je matka pouze matkou a jeden muž napsal, že neví, co je pro něj matka.

Otázka č. 26:

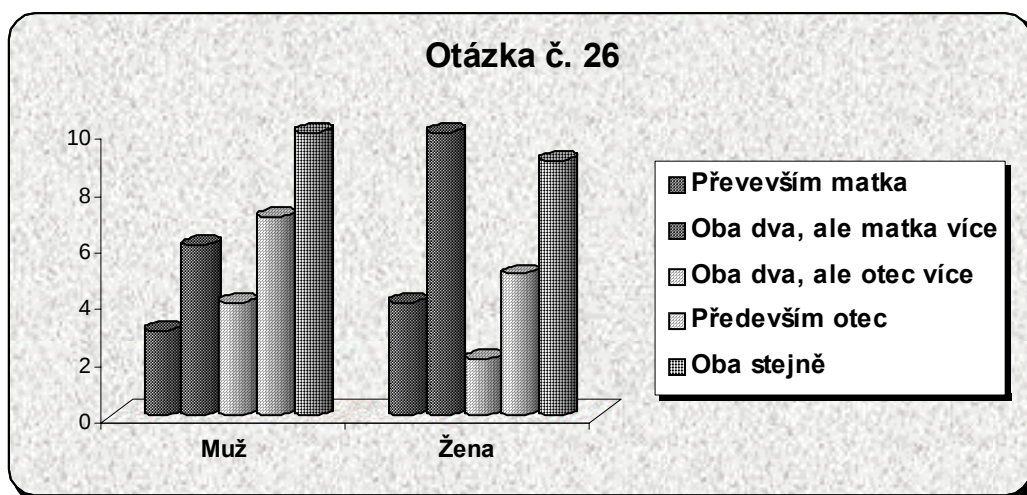
Kdo pro Vás zajišťuje ve Vaší rodině bezpečí, jistotu a oporu?

- ☐ především matka
- ☐ oba dva, ale matka více
- ☐ oba dva, ale otec více
- ☐ především otec
- ☐ oba stejně

Tabulka č. 16

Varianty odpovědí	Muž	Žena	Celkem
Především matka	3	4	7
Oba dva, ale matka více	6	10	16
Oba dva, ale otec více	4	2	6
Především otec	7	5	12
Oba stejně	10	9	19
Celkem	30	30	60

Graf č. 16

Z tabulky č. 16 a z grafu č. 16 je patrné, že 23 (38 %) respondentů [9 mužů a 14 žen] uvedlo, že bezpečí, jistotu a oporu zajišťuje v rodině matka. Možnost, že bezpečí, jistotu a oporu zajišťuje otec, uvedlo 18 (30 %) respondentů [11 mužů a 7 žen]. Možnost, že bezpečí, oporu a jistotu zajišťují oba rodiče stejně, uvedlo 19 (32 %) respondentů [10 mužů a 9 žen].

Otázky vztahující se k hypotéze H3:

H3 Domnívám se, že otec je pro své děti živitelem, autoritou, ale i kamarádem a je pro ně zdrojem informací a zkušeností.

Otázka č. 3:

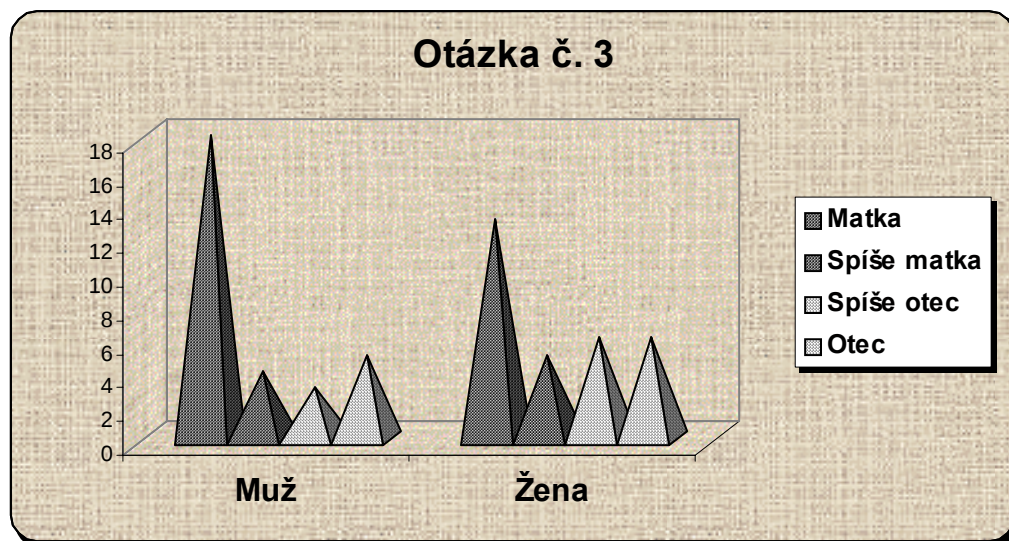
Kdo je pro Vás větší autoritou?

- ☐ matka
- ☐ spíše matka
- ☐ spíše otec
- ☐ otec

Tabulka č. 17

Varianty odpovědí	Muž	Žena	Celkem
Matka	18	13	31
Spíše matka	4	5	9
Spíše otec	3	6	9
Otec	5	6	11
Celkem	30	30	60

Garf č. 17

Z tabulky č. 17 a z grafu č. 17 je zřejmé, že pro 40 (67 %) respondentů [22 mužů a 18 žen] je matka větší autoritou než otec. K variantě, že otec je pro ně větší autoritou než matka, se přiklonilo 20 (33 %) respondentů [8 mužů a 12 žen].

Otázka č. 5:

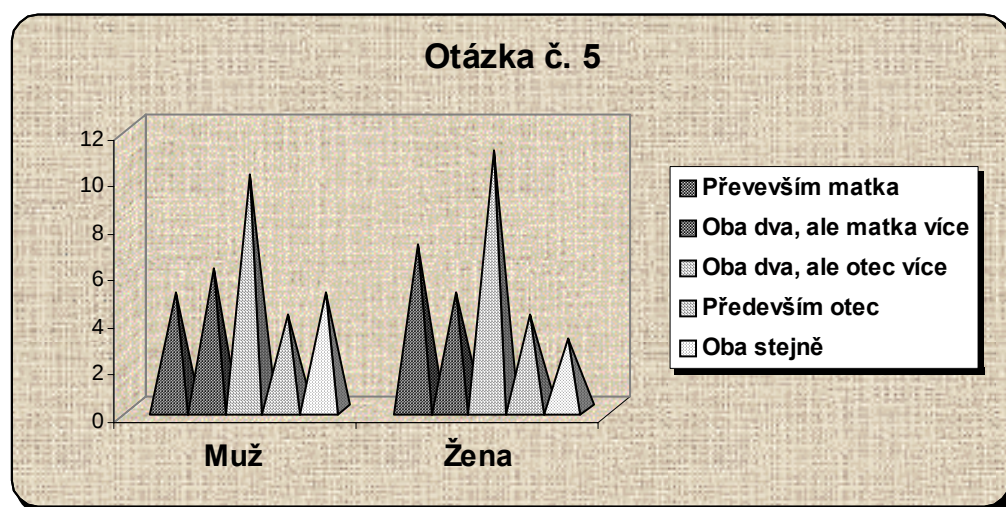
Kdo zabezpečuje Vaši rodinu hmotně (finančně)?

- ☐ především matka
- ☐ oba dva, ale matka více
- ☐ oba dva, ale otec více
- ☐ především otec
- ☐ oba stejně

Tabulka č. 18

Varianty odpovědí	Muž	Žena	Celkem
Především matka	5	7	12
Oba dva, ale matka více	6	5	11
Oba dva, ale otec více	10	11	21
Především otec	4	4	8
Oba stejně	5	3	8
Celkem	30	30	60

Graf č. 18

Z grafu č. 18 a z tabulky č. 18 je patrné, že 23 (38 %) respondentů [11 mužů a 12 žen] označilo v dotazníku, že jejich rodinu zabezpečuje finančně matka. 29 (48 %) respondentů [14 mužů a 15 žen] uvedlo, že rodinu zabezpečují otec. K další možnosti, že zabezpečují rodinu finančně oba rodiče stejně, se přiklonilo 8 (13%) respondentů [5 mužů a 3 ženy].

Otázka č. 6:

Kdo se stará o vztah rodiny a přátel, rodinných příbuzných?

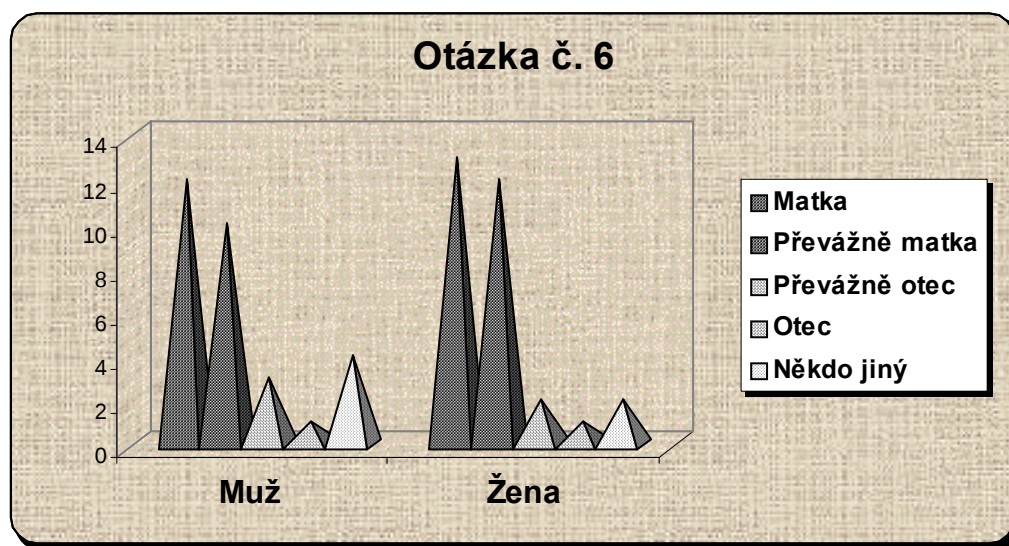
- ☐ matka
- ☐ převážně matka
- ☐ převážně otec
- ☐ otec
- ☐ o vztahy rodiny se stará někdo jiný, uveďte kdo

Tabulka č. 19

Varianty odpovědí	Muž	Žena	Celkem
Matka	12	13	25
Převážně matka	10	12	22
Převážně otec	3	2	5
Otec	1	1	2
Někdo jiný	4	2	6*
Celkem	30	30	60

** prarodiče; strýc; teta*

Graf č. 19

Jak je zřejmé z tabulky č. 19 a z grafu č. 19, většina respondentů - 47 (78 %) [22 mužů a 25 žen] uvedla, že o vztah rodiny a přátel se stará matka. Možnost, že se o vztah rodiny a přátel stará otec, uvedlo 7 (12 %) respondentů [4 muži a 3 ženy]. 6 (10 %) respondenti označily možnost, že se o vztah rodiny a přátel stará někdo jiný – prarodiče, strýc, teta.

Otázka č. 12

Kdo si s Vámi v dětství nejčastěji hrál?

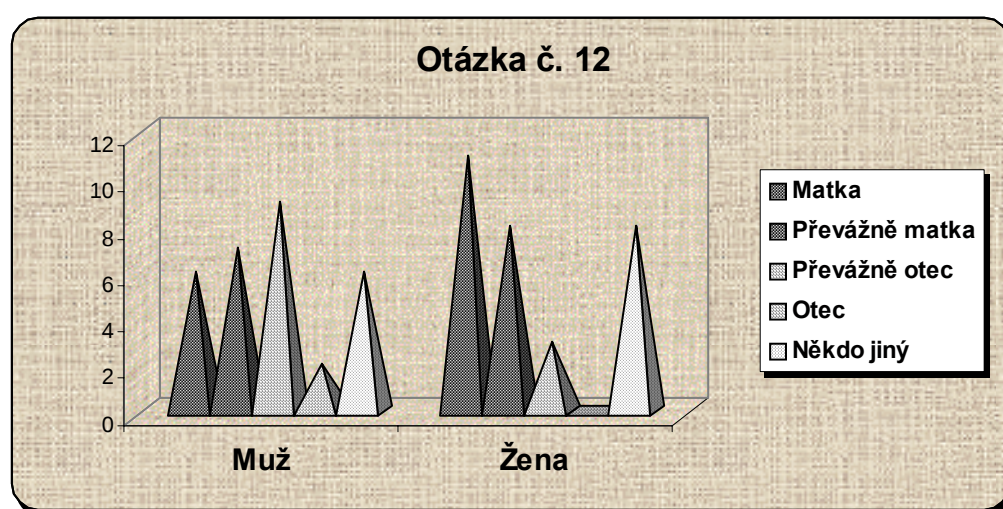
- ☐ matka
- ☐ převážně matka
- ☐ převážně otec
- ☐ otec
- ☐ nejčastěji si s Vámi hrál někdo jiný, uveďte kdo

Tabulka č. 20

Varianty odpovědí	Muž	Žena	Celkem
Matka	6	11	17
Převážně matka	7	8	15
Převážně otec	9	3	12
Otec	2	0	2
Někdo jiný	6	8	14*
Celkem	30	30	60

* prarodiče; sourozenci; příbuzní

Graf č. 20

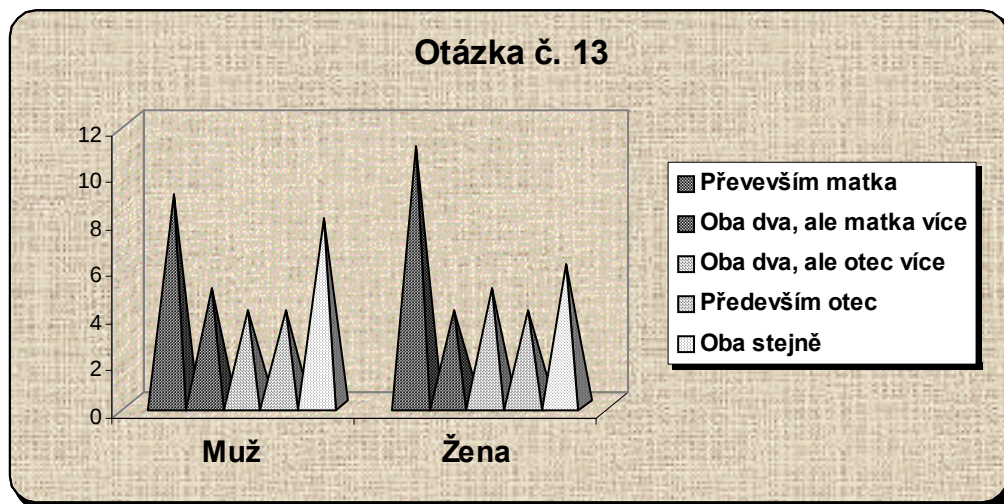
Jak můžeme vidět v tabulce č. 20 a v grafu č. 20, možnost, že si v dětství s nimi hrála nejčastěji matka, uvedlo nejvíce respondentů - 32 (53 %) [13 mužů a 19 žen]. Další možnost, že si s nimi hrál v dětství nejčastěji otec, označilo 14 (23 %) respondentů [11 mužů a 3 ženy]. Poslední možnost, že si s nimi hrál nejčastěji někdo jiný – prarodiče, sourozenci, příbuzní, uvedlo 14 (23 %) respondentů [6 mužů a 8 žen].

Otázka č. 13:**Uved'te, kdo Vás v rodině trestá:**

- ☐ především matka
- ☐ oba dva, ale matka více
- ☐ oba dva, ale otec více
- ☐ především otec
- ☐ oba stejně

Tabulka č. 21

Varianty odpovědí	Muž	Žena	Celkem
Především matka	9	11	20
Oba dva, ale matka více	5	4	9
Oba dva, ale otec více	4	5	9
Především otec	4	4	8
Oba stejně	8	6	14
Celkem	30	30	60

Graf č. 21

Z tabulky č. 21 a z grafu č. 21 je patrné, že 29 (48 %) respondentů [14 mužů a 15 žen] uvedlo, že je nejčastěji trestá matka. 17 (28 %) respondentů [8 mužů a 9 žen] uvedlo, že je nejčastěji otec. 14 (23 %) respondentů [8 mužů a 6 žen] se přiklonilo k možnosti, že je trestají oba rodiče stejně.

Otázka č. 15:

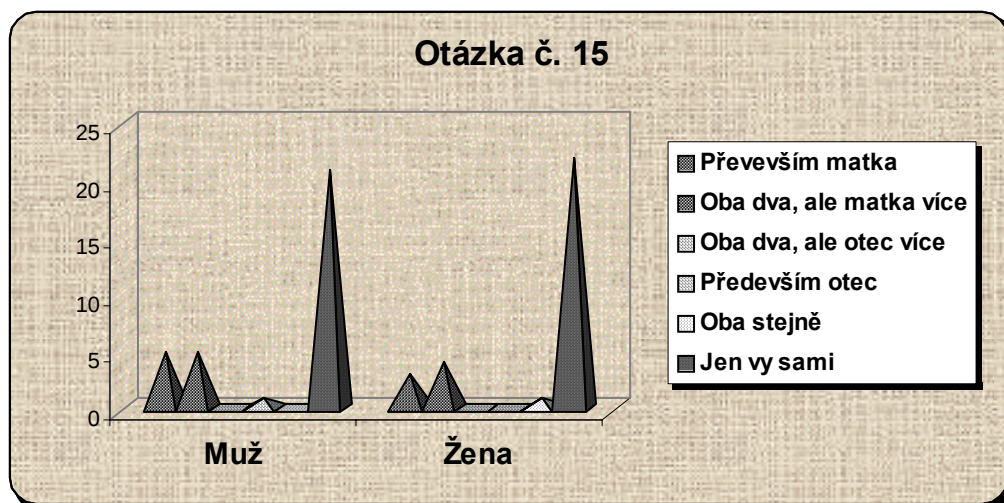
Uved'te, kdo rozhoduje o Vaší budoucí škole, Vašem budoucím povolání:

- ☐ především matka
☐ oba dva, ale matka více
☐ oba dva, ale otec více
☐ především otec
☐ oba stejně
☐ jen vy sami

Tabulka č. 22

Varianty odpovědí	Muž	Žena	Celkem
Především matka	3	3	6
Oba dva, ale matka více	5	4	9
Oba dva, ale otec více	0	0	0
Především otec	1	0	1
Oba stejně	0	1	1
Jen vy sami	21	22	43
Celkem	30	30	60

Graf č. 22

Z tabulky č. 22 a z grafu č. 22 je patrné, že nejvíce respondentů - 43 (72 %) [21 mužů a 22 žen] uvedlo, že o jejich budoucí škole, povolání rozhodují oni sami.

Otázka č. 18:

B)

Otec je pro Vás (vždy):

☐ oporou

☐ autoritou

☐ kamarádem

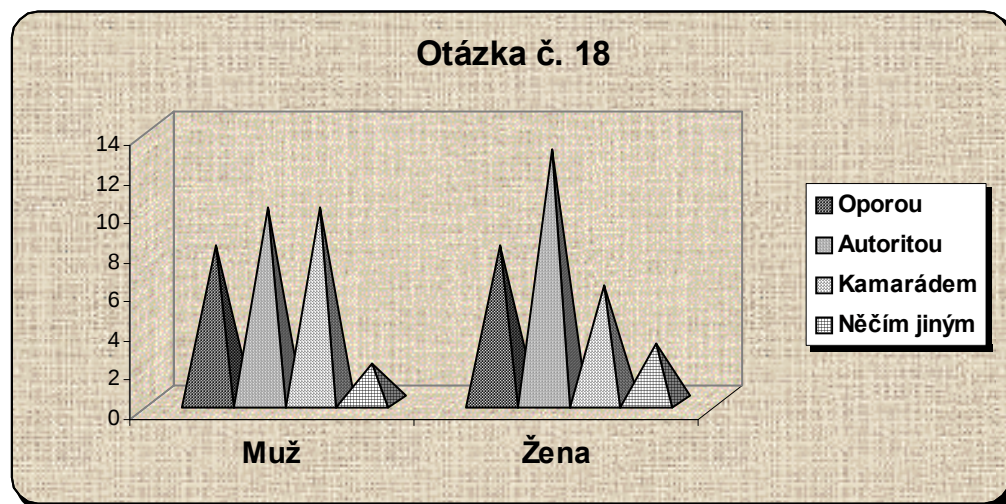
☐ je pro Vás něčím jiným, uveďte čím

Tabulka č. 23

Varianty odpovědí	Muž	Žena	Celkem
Oporou	8	8	16
Autoritou	10	13	23
Kamarádem	10	6	16
Něčím jiným	2	3	5*
Celkem	30	30	60

* nevím; pouze otcem

Graf č. 23

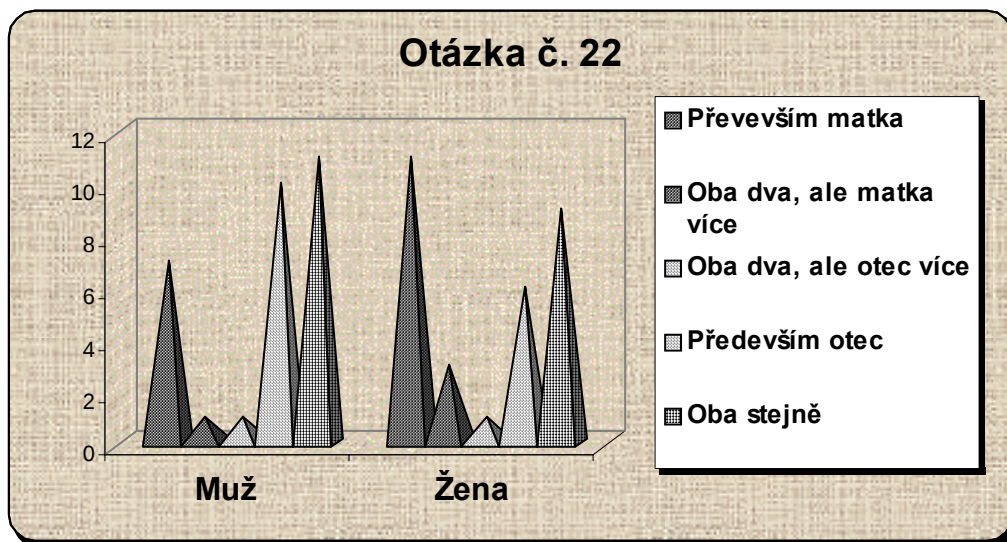
V tabulce č. 23 a v grafu č. 23 můžeme vidět, že pro většinu respondentů - 23 (38 %) [10 mužů a 13 žen] je otec autoritou a pro 16 (26 %) respondentů [8 mužů a 8 žen] je otec oporou. Otec je kamarádem také pro 16 (26 %) respondentů [10 mužů a 6 žen]. 5 (8 %) respondentů [2 muži a 3 ženy] uvedlo, že je pro ně otec něčím jiným. Muži napsali, že neví a ženy napsaly, že je pro ně otec pouze otcem.

Otázka č. 22:**Koho z rodičů vnímáte jako kamaráda?**

- ☐ především matku
- ☐ oba dva, ale matku více
- ☐ oba dva, ale otce více
- ☐ především otce
- ☐ oba stejně

Tabulka č. 24

Varianty odpovědí	Muž	Žena	Celkem
Především matka	7	11	18
Oba dva, ale matka více	1	3	4
Oba dva, ale otec více	1	1	2
Především otec	10	6	16
Oba stejně	11	9	20
Celkem	30	30	60

Graf č. 24

Z tabulky č. 24 a z grafu č. 24 je patrné, že 22 (37 %) respondentů [8 mužů a 14 žen] označilo možnost, že jako kamaráda vnímají matku. Možnost, že jako kamaráda vnímají otce, označilo 16 (30 %) respondentů [11 mužů a 5 žen]. Možnost, že oba rodiče vnímají jako kamarády, zvolilo 20 (33 %) respondentů [11 mužů a 9 žen].

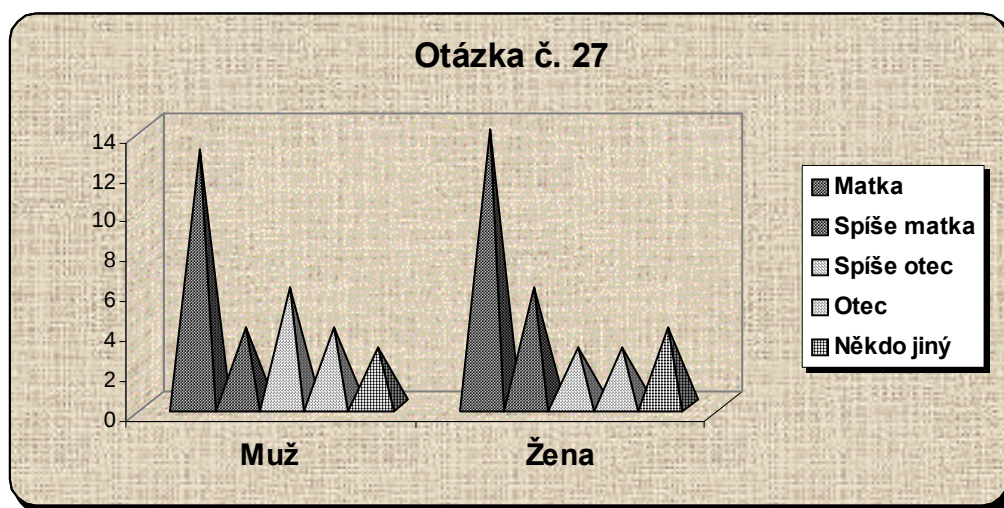
Otázka č. 27:**Jako zdroj informací a zkušeností je pro Vás:**

- ☐ matka
☐ spíše matka
☐ spíše otec
☐ otec
☐ zdroj informací je pro Vás někdo jiný, uveďte kdo

Tabulka č. 25

Varianty odpovědí	Muž	Žena	Celkem
Matka	13	14	27
Spíše matka	4	6	10
Spíše otec	6	3	9
Otec	4	3	7
Někdo jiný	3	4	7*
Celkem	30	30	60

* prarodiče; sourozenci

Graf č. 25

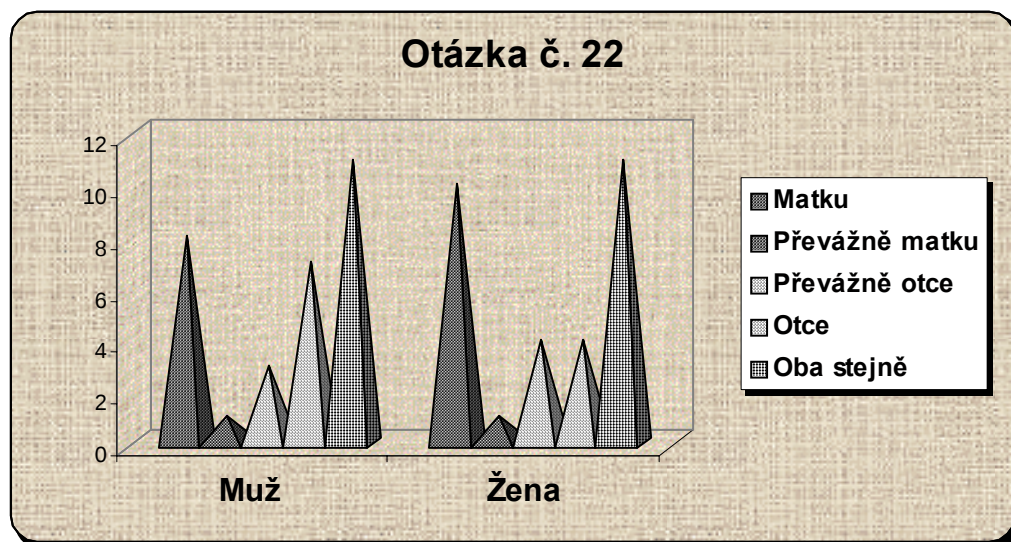
V tabulce č. 25 a v grafu č. 25 můžeme vidět, že nejvíce respondentů 37 (62 %) [17 mužů a 20 žen] zvolilo variantu, že jako zdroj informací a zkušeností je pro ně matka. Variantu, že je pro ně zdroj informací a zkušeností otec, uvedlo 16 (27 %) respondentů [10 mužů a 6 žen]. Poslední možnost, že je pro ně zdroj informací někdo jiný – prarodiče, sourozenci, uvedlo 7 (12 %) respondentů [3 muži a 4 ženy].

Otázka č. 28:**Koho z rodičů více respektujete?**

- ☐ matku
- ☐ převážně matku
- ☐ převážně otce
- ☐ otce
- ☐ oba stejně

Tabulka č. 26

Varianty odpovědí	Muž	Žena	Celkem
Matku	8	10	18
Převážně matku	1	1	2
Převážně otce	3	4	7
Otce	7	4	11
Oba stejně	11	11	22
Celkem	30	30	60

Graf č. 26

Jak můžeme vidět v tabulce č. 26 a v grafu č. 26 možnost, že respektují více matku, uvedlo celkem 20 (33 %) respondentů [9 mužů a 11 žen]. Další možnost, že respektují více otce, označilo 18 (30 %) respondentů [10 mužů a 8 žen]. Možnost, že respektují oba rodiče stejně, zvolilo 22 (37 %) respondentů [11 mužů a 11 žen].

Otázky informativní:

Otázka č. 16:

Uved'te, co ve Vaší rodině nejčastěji dělá matka (např. vaří, uklízí...):

.....

V této otázce vypsalo celkem 57 (95 %) respondentů mnoho domácích prací, co dělá jejich matka, jen 1 respondent napsal jen, že matka kouká na televizi a 2 respondenti napsali, že matka nedělá nic.

Uved'te, co ve Vaší rodině nejčastěji dělá otec (např. spravuje, myje nádobí):

.....

Oproti předchozí otázce jen 30 (50 %) respondentů vypsalo, jak se otec stará o chod domácnosti. Je také zajímavé, že zde respondenti vypisovali o dost méně položek než u otázky, co dělá v rodině matka. 7 (12 %) respondentů také napsalo, že otec doma čte noviny a někdy utírá nádobí nebo vaří. 2 (3 %) respondenti uvedli, že otec chodí do práce a 9 (15 %) respondentů uvedlo, že otec se jen dívá na televizi nebo na video. 12 (20 %) respondentů uvedlo, že otec nedělá nic.

Otázka č. 20:

Pokud jste odpověděl(a) na otázku č. 19 ano nebo spíše ano, uveďte, v čem by se Váš budoucí partner (partnerka) měla podobat vašemu otci (matce):

.....

Na tuto otázku odpovídalo celkem 8 (13 %) respondentů. Odpovědi mužů byly méně obsáhlé než odpovědi žen. Na otázku v čem by se měla podobat Vaše budoucí partnerka Vaší matce odpověděli muži, že by měla být hodná, měla by být jejich oporou, měla by umět vařit, uklízet a jezdit autem, měla by být upřímná, veselá, neměla by lhát, občas vtipná, být pracovitá, důvěřivá, spravedlivá a neměla kouřit a pít alkohol.

Na tuto otázku, v čem by se Váš budoucí partner měl podobat Vašemu otci odpověděly ženy, že by měl rád jezdit na kole, na kolečkových bruslích, lyžích, měl by umět plavat, měl by být pracovitý a chodit na ryby, být usměvavý, hodný, hezký a měl by

mít rád děti, že by je měl mít rád a podporovat je, měl by mít s ní trpělivost, být hodný a pečovat o ně, pomáhat jak s úklidem, tak i s problémy a měl by být její oporou a neměl by kouřit a pít alkohol.

Otázka č. 23:

A)

Vaše matka Vás (lze uvést více možností):

☐ chválí

☐ žertuje s Vámi

☐ hovoří s Vámi o závažných věcech

☐ hodnotí Vaši krásu a inteligenci

☐ něco jiného, uveďte co

.....

3 (5 %) respondenti označili v této otázce pouze jednu možnost, ostatní respondenti označili dvě nebo častěji i více odpovědí. 8 (13 %) respondentů označilo téměř všechny nabízené možnosti. Nejčastější odpovědi označované respondenty byly, že je matka chválí, žertuje s nimi a hovoří s nimi o závažných věcech.

B)

Váš otec Vás (lze uvést více možností):

☐ chválí

☐ žertuje s Vámi

☐ hovoří s Vámi o závažných věcech

☐ hodnotí Vaši krásu a inteligenci

☐ něco jiného, uveďte co

.....

9 (15 %) respondentů označilo téměř všechny nabízené možnosti. Nejčastější odpovědi respondentů byly, že je otec chválí a hovoří s nimi o závažných věcech.

2.7 Shrnutí praktické části

Hypotéza č. 1

H1 Domnívám se, že si děti vytvářejí podle rodičovských vzorů své vzory a ideály svých životních partnerů, zejména pokud mají k rodičům hezký vztah.

Stěžejní otázky dotazníku	17A)	17 B)	19	24 A)	24 B)	25 A)	25 B)
Potvrzení/nepotvrzení položky	-	-	-	+	+	+	+

První hypotéza se výzkumným vzorkem zcela nepotvrdila. Žáci mají se svými rodiči blízký vztah a vzájemně se podporují, také vidí ve svém otci i matce správný model ženského či mužského chování, ale už není pro ně vzorem ženské nebo mužské role. Tyto dvě věci si odporují. Zajímavé je, že spíše muži volili variantu, že je pro ně matka vzorem ženské role.

Hypotéza č. 2

H2 Domnívám se, že matka je dominantní osobou ve výchově dítěte, je pečovatalkou, vychovatelkou a zabezpečuje emoční klima rodiny.

Stěžejní otázky dotazníku	2	7	8	9	11	14
Potvrzení/nepotvrzení položky	+	+	+	+	+	+

Předpoklad, který byl stanoven druhou hypotézou se plně potvrdil. Matka je stále dominantní osobou ve výchově dítěte. Je pro děti osobou, která se o ně nejvíce stará, povídá si s nimi, hraje, čte jim pohádky, připravuje se s nimi na školní výchovu, zabezpečuje celkově každodenní péči v rodině. Toto je dáno podle mého názoru hlavně tím, že od prvního okamžiku je s dítětem doma na rodičovské dovolené především matka. Také rozvržení úkolů a prací v domácnosti není ještě mnohdy úplně rozvržené stejnoměrně mezi partnery.

Hypotéza č. 3

H3 Domnívám se, že otec je pro své děti živitelem, autoritou, ale i kamarádem a je pro ně zdrojem informací a zkušeností.

Stěžejní otázky dotazníku	3	5	13	22	27	28
Potvrzení/nepotvrzení položky	-	-	-	-	-	-

Předpoklad stanovený třetí hypotézou se nepotvrdil. Domnívala jsem se, že otec je pro děti větší autoritou než matka a také zabezpečuje více rodinu hmotně, ale ve výzkumu se mi toto tvrzení nepotvrdilo. Pro děti je autoritou více matka a rodinu zabezpečují po hmotné stránce oba rodiče téměř stejně, dokonce i v některých případech matka více. Jako zdroj informací také slouží dětem spíše matka. Na druhé straně otec pro ně hraje úlohu kamaráda.

Výsledky výzkumu se zcela neztotožňují s citovanou literaturou. Důvodů může být mnoho. Například to, že uvedená fakta z literatur jsou již několik let stará a role v rodině se v průběhu času mění. Další okolností může být malý počet respondentů nebo i věk respondentů – jsou v období dospívání, v období vzdoru, různé věci mohou tedy vidět jinak v tomto věku a jinak za pár let. Rozdíl ve výsledcích dotazníků by také mohl být, kdyby se dělal výzkum ve škole na malém městě.

Závěr

V teoretické části bakalářské práce je nastíněna problematika rodiny, výchovy dětí v rodině a rolí v rodině s důrazem na odlišnost mužů a žen a na to, že „otec má být muž“ a „matka žena“.

Praktická část bakalářské práce je zaměřena na zjišťování toho, jak rodiče ovlivňují výchovu dětí v rodině a podílejí se na vytváření vzorů a ideálů svých dětí. Dále jaké má postavení v rodině matka a jaké otec. Výzkum byl prováděn pomocí dotazníku a řízeného rozboru. Z výsledků výzkumu je patrné, že rodičovské role dětí přijímají odlišně. Matka je stále dominantní osobou v rodině a nejvíce se o rodinu stará. Otec je pro děti spíše kamarádem. Domnívala jsem se, že je pro ně i zdrojem informací a zkušeností, že se stará o vztah rodiny a přátel, že má rozhodující slovo při volbě školy nebo přípravy na budoucí povolání svých dětí. Tato domněnka se nepotvrdila.

Z teoretických poznatků je zřejmé, že matka pro děti představuje bezpečí, jistotu a oporu, vztah mezi matkou a dcerou je založen na vzájemné podpoře a v době dospívání může být ohrožen rivalitou. Otec je pro děti autoritou a jeho přáním je, aby se mu syn co nejvíce podobal. Pro mě byla cennou zkušeností skutečnost, že se poznatky z odborné literatury nemusí vždy shodovat s praxí.

Vypracováním bakalářské práce jsem si uvědomila, že rodiče jsou prvními lidmi, kteří ovlivňují život dítěte v rodině. Výchovně se doplňují, ale přesto otec i matka přinášejí do výchovy dva odlišné „vklady“. Jejich role je z mého pohledu nezastupitelná. Pro dítě je „někým jiným otec“ a „někým jiným matka“. Mužské role jsou racionální a instrumentální a ženské role jsou více emocionální a expresivní.

Děti jsou jakýmsi pokračováním svých rodičů. Podle toho jak se rodiče chovají, tak si děti vytvářejí své modely chování. A také si utvářejí podle rodiče opačného pohlaví své představy o tom, jak by měl vypadat jejich budoucí partner.

Seznam použité literatury

Knižní zdroje

- BAKALÁŘ, E. *Průvodce otčovstvím aneb bez otce se nedá (dobře) žít*. Praha: Vyšehrad, s. r. o., 2002.
- BIDDULPH, S. *Tajemství výchovy šťastných dětí*. Praha: Portál, s.r.o., 1999.
- BIDDULPH, S. *Proč jsou šťastné děti šťastné*. Praha: Portál, s.r.o., 1997.
- BRTNÍKOVÁ, M. *Svět muže, ženy a jejich dětí*. Praha: Horizont, 1991.
- ČÁP, J. *Rozvíjení osobnosti a způsob výchovy*. Praha: ISV, 1996.
- DELAROCHE, P. *Rodiče nebojte se říkat ne*. Praha: Portál, s.r.o., 2000.
- DOBSON, J. *Láska a kázeň ve výchově dětí*. Praha: Návrat domů, 1997.
- DOBSON, J. *Výchova chlapců*. Praha: Návrat domů, 2003.
- DOBROVODSKÁ, D. a kol. *Slovo o vývoji a výchově dítěte*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1978.
- GJURIČOVÁ, Š., KUBIČKA, J. *Rodinná terapie*. Grada Publishing, a.s. 2003.
- HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000.
- KODÝTKOVÁ, D. *Bud' a nebo v rodinné výchově*. Státní pedagogické nakladatelství 1977.
- KROPP, P. *Rodičem bez nerváků*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2001.
- MÁCHOVÁ, J. *Duševní hygiena rodinného života*. Praha: AVICENTRUM, 1974.
- MATĚJČEK, Z. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Praha: portál, s.r.o., 2000.
- MAŘÍKOVÁ, H. *Proměna rolí muže a ženy v rodině*. In: Společnost žen a mužů z aspektu gender [Sborník studií] Praha: Open Society Fund, 1999, str. 59 – 67.
- PLAŇAVA, I. *Manželství a rodiny*. Brno: Doplněk, 2000.
- RHEINWALDOVÁ, E. *Rodičovství není pro každého*. Motto 1993.
- ŘEZÁČ, J. *Sociální psychologie*. Brno: Paido, 1998.
- SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, s.r.o., 2001.
- VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha: Portál, s.r.o., 2000.
- VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I. Ed. *Aplikovaná sociální psychologie I. – člověk a sociální situace*. Praha: Portál, s.r.o., 1998.

Elektronické zdroje

Průzkum veřejného mínění, 2005.[on - line]. Dostupné na internetu

http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/otisk/1413-04--pruzkum_verejneho_mineni_o_p...

[cit. 10.12.2008]

Seznam příloh

Příloha č. 1: Dotazník

Příloha č. 2: Rodičovské styly a jejich důsledky

Příloha č. 3: Mužské a ženské role

Příloha č.1 - Dotazník

Vážený respondente,

jsem studentkou Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích a tímto bych Vás ráda požádala o vyplnění níže uvedeného dotazníku, který bude sloužit k získání informací k mé bakalářské práci. Vámi zvolenou odpověď označte křížkem, popřípadě vypište hůlkovým písmem. Odpovídejte prosím pravdivě, dotazník je zcela ANONYMNÍ a veškeré údaje budou použity výhradně pro zpracování bakalářské práce.

Děkuji Vám předem za ochotu a spolupráci.

Alena Kuthanová

Na začátek prosím vyplňte několik údajů o sobě

Pohlaví: ☐ žena ☐ muž

Věk:

1. Uveďte, jaké má matka ve Vaší rodině postavení:

- ☐ rovnocenné postavení s otcem
- ☐ nerovnocenné postavení s otcem
- ☐ má jiné postavení, uveďte jaké

2. Kdo má ve Vaší rodině hlavní slovo („velí“)?

- ☐ matka
- ☐ spíše matka
- ☐ spíše otec
- ☐ otec
- ☐ hlavní slovo má někdo jiný, uveďte kdo

3. Kdo je pro Vás větší autoritou?

- ☐ matka
- ☐ spíše matka
- ☐ spíše otec
- ☐ otec

4. Kdo byl s Vámi v dětství na mateřské dovolené?

- ☐ matka
- ☐ otec
- ☐ na mateřské dovolené byl s Vámi někdo jiný, uveďte kdo

5. Zabezpečuje Vaší rodinu hmotně (finančně)?

- ☐ především matka
- ☐ oba dva, ale matka více
- ☐ oba dva, ale otec více
- ☐ především otec
- ☐ oba stejně

6. Kdo se stará o vztah rodiny a přátel, rodinných příbuzných?

- ☐ matka
- ☐ převážně matka
- ☐ převážně otec
- ☐ otec
- ☐ o vztahy rodiny se stará někdo jiný, uveďte kdo

7. Kdo z tvých rodičů vytváří „teplo domova“ (dává najevo lásku k ostatním)?

- ☐ především matka
- ☐ oba dva, ale matka více
- ☐ oba dva, ale otec více
- ☐ především otec
- ☐ oba stejně

8. Každodenní péči ve Vaší rodině zabezpečuje:

- ☐ matka
- ☐ převážně matka
- ☐ převážně otec
- ☐ otec
- ☐ každodenní péči zabezpečuje někdo jiný, uveďte kdo

9. Kdo se připravuje (připravoval) s Vámi na vyučování?

- ☐ matka
- ☐ spíše matka
- ☐ spíše otec
- ☐ otec
- ☐ připravuje (připravoval) se někdo jiný, uveďte kdo

10. Uveďte, kdo s Vámi chodí do kina, divadla či jiné kulturní akce:

- ☐ především matka
- ☐ oba dva, ale matka více
- ☐ oba dva, ale otec více
- ☐ především otec
- ☐ oba stejně

11. Kdo Vám četl v dětství pohádky?

- ☐ matka
- ☐ spíše matka
- ☐ spíše otec
- ☐ otec
- ☐ četl Vám je někdo jiný, uveďte kdo

12. Kdo si s Vámi v dětství nejčastěji hrál?

- ☐ matka
- ☐ převážně matka
- ☐ převážně otec
- ☐ otec
- ☐ nejčastěji si s Vámi hrál někdo jiný, uveďte kdo

13. Uveďte, kdo Vás v rodině trestá:

- ☐ především matka
- ☐ oba dva, ale matka více
- ☐ oba dva, ale otec více
- ☐ především otec
- ☐ oba stejně

14. Kdo si s Vámi nejčastěji povídá?

- ☐ matka
- ☐ spíše matka
- ☐ spíše otec
- ☐ otec
- ☐ povídá si s Vámi někdo jiný, uveďte kdo

15. Uveďte, kdo rozhoduje o Vaší budoucí škole, Vašem budoucím povolání:

- ☐ především matka
- ☐ oba dva, ale matka více
- ☐ oba dva, ale otec více
- ☐ především otec
- ☐ oba stejně
- ☐ jen vy sami

16. Uved'te, co ve Vaší rodině nejčastěji dělá matka (např. vaří, uklízí...):

.....

.....

.....

Uved'te, co ve Vaší rodině nejčastěji dělá otec (např. spravuje, myje nádobí):

.....

.....

.....

17. Je pro Vás matka vzorem (modelem) ženské role?

- ☐ ano
- ☐ spíše ano
- ☐ spíše ne
- ☐ ne
- ☐ nevím

Je pro Vás otec vzorem (modelem) ženské role?

- ☐ ano
- ☐ spíše ano
- ☐ spíše ne
- ☐ ne
- ☐ nevím

18. Matka je pro Vás (vždy):

- ☐ oporou
- ☐ autoritou
- ☐ kamarádkou
- ☐ je pro Vás něčím jiným, uved'te čím

Otec je pro Vás (vždy):

- ☐ oporou
- ☐ autoritou
- ☐ kamarádem
- ☐ je pro Vás něčím jiným, uveďte čím

19. Měl by Váš budoucí partner (partnerka) uznávat stejné (obdobné) hodnoty jako má Váš otec (matka)?

- ☐ ano
- ☐ spíše ano
- ☐ spíše ne
- ☐ ne
- ☐ nevím

20. Pokud jste odpověděl(a) na otázku č. 19 ano nebo spíše ano, uveďte, v čem by se Váš budoucí partner (partnerka) měla podobat vašemu otci (matce):

.....

.....

.....

21. Uveďte, čeho si ceníte na svých rodičích (lze uvést více možností):

- ☐ mají ke mně hezký vztah
- ☐ starají se o mně
- ☐ mají mě rádi
- ☐ pomáhají mi při řešení problémů
- ☐ důvěřují mi
- ☐ vzájemné rodičovské lásky (mají se rádi)
- ☐ ceníte si něčeho jiného, uveďte čeho

22. Koho z rodičů vnímáte jako kamaráda?

- ☐ především matku
- ☐ oba dva, ale matku více
- ☐ oba dva, ale otce více
- ☐ především otce
- ☐ oba stejně

23. Vaše matka Vás (lze uvést více možností):

- ☐ chválí
 - ☐ žertuje s Vámi
 - ☐ hovoří s Vámi o závažných věcech
 - ☐ hodnotí Vaši krásu a inteligenci
 - ☐ něco jiného, uveďte co
-

Váš otec Vás (lze uvést více možností):

- ☐ chválí
 - ☐ žertuje s Vámi
 - ☐ hovoří s Vámi o závažných věcech
 - ☐ hodnotí Vaši krásu a inteligenci
 - ☐ něco jiného, uveďte co
-

24. Máte se svou matkou (lze uvést více možností):

- ☐ blízký vztah
 - ☐ panuje mezi Vámi rivalita
 - ☐ vidí se ve Vás Vaše matka
 - ☐ máte mezi sebou vzájemnou podporu
 - ☐ máte jiný vztah, uveďte jaký
-

Máte se svým otcem (lze uvést více možností):

- ☐ blízký vztah
 - ☐ panuje mezi Vámi rivalita
 - ☐ vidí se ve Vás Váš otec
 - ☐ máte mezi sebou vzájemnou podporu
 - ☐ máte jiný vztah, uveďte jaký.....
-

25. Vidíte ve své matce správný model ženského chování?

- ☐ ano
- ☐ spíše ano
- ☐ spíše ne
- ☐ ne
- ☐ nevím

Vidíte ve svém otci správný model mužského chování?

- ☐ ano
- ☐ spíše ano
- ☐ spíše ne
- ☐ ne
- ☐ nevím

26. Kdo pro Vás zajišťuje ve Vaší rodině bezpečí, jistotu a oporu?

- ☐ především matka
- ☐ oba dva, ale matka více
- ☐ oba dva, ale otec více
- ☐ především otec
- ☐ oba stejně

27. Jako zdroj informací a zkušeností je pro Vás:

- ☐ matka
- ☐ spíše matka
- ☐ spíše otec
- ☐ otec
- ☐ zdroj informací je pro Vás někdo jiný, uveďte kdo

28. Koho z rodičů více respektujete?

- ☐ matku
- ☐ převážně matku
- ☐ převážně otce
- ☐ otce
- ☐ oba stejně

29. Chtěl(a) byste jako Vaše matka mít(lze uvést více možností):

- ☐ stejné profesní zaměření
- ☐ stejné záliby, sporty
- ☐ stejné obecné způsoby chování, jednání a řešení situací
- ☐ chtěl(a) byste mít něco jiného, vypište co

Chtěl(a) byste jako Váš otec mít (lze uvést více možností):

- ☐ stejné profesní zaměření
- ☐ stejné záliby, sporty
- ☐ stejné obecné způsoby chování, jednání a řešení situací
- ☐ chtěl(a) byste mít něco jiného, vypište co

Děkuji A.K.

Pokud máte nějakou poznámku či informaci, která se týká dotazníku nebo se chcete k nějaké z výše uvedených otázek více rozepsat, zde můžete

.....

.....

.....

.....

Příloha č.2 – Rodičovské styly a jejich důsledky

Rodičovské styly a jejich důsledky

Rodičovský styl	Chování dětí
	Autoritativní
Vyžaduje od dětí, aby se chovaly rozumně a společensky na úrovni odpovídající jejich věku a schopnostem. Vřelý, pečující, vyptává se na názory a city dítěte. Rodičovská rozhodnutí bývají dětem zdůvodňována.	Nezávislé, sebeprosazující, kamarádské vůči vrstevníkům, spolupracující vůči rodičům, spokojené, usilující o co nejlepší výkon, úspěšné.
	Autoritářský
Prosazuje moc a ovládání bez vřelosti a bez oboustranné komunikace. Stanoví absolutní nároky. Vyžaduje poslušnost, úctu k autoritě a tradici a tvrdou práci.	Sklon k sociální izolaci. Postrádá spontaneitu. Dívky bývají závislé a bez snahy o dobrý výkon. Chlapci mívají sklon k agresivitě vůči vrstevníkům.
	Shovívavý
Od dětí žádá málo. Přijímající, reagující a orientovaný na děti	S převládajícím pozitivním a živým citovým laděním, avšak nezralé, neovládá své impulsy, postrádá přiměřenou společenskou odpovědnost a nedokáže spoléhat na sebe. Sklon k agresivitě.

Zanedbávající

Příliš zaměstnaný svými
činnostmi, nezúčastněný na
životě dětí, bez zájmu o to,
čím se zabývají. Vyhýbá se
oboustranné komunikaci
málo si všímá názorů nebo citů dítěte.

Se sklonem k náladovosti a
s nedostatkem soustředění.
Rozmařilé, neovládá své city
a impulsy. Nestojí o školní
výuku. Často chodí za školu
A mívá sklon k požívání drog.

(Fontana, D. 2003, s. 24)

Příloha č.3 – Mužské a ženské role

Mužské a ženské role

ženské role	mužské role
od žen se očekává, případně připouští, jsou-li:	od mužů se očekává, případně připouští, jsou-li:
orientované na domov a děti průbojní, orientovaní na svět	ambiciózní, soutěživí, podnikaví,
vřelé, laskavé, jemné, něžné	klidní, stabilní, neemotivní realističtí
uvědomují si pocity druhých lidí, ohleduplné, taktí, soucitné	silní a vyhranění, houževnatí a neústupní, rázní
náladové, precitlivělé, temperamentní, vzrušitelné, emocionální, subjektivní, nelogické	agresivní siláčtí, rozhodní, dominantní, objektivní, logičtí
stěžující si, hašteřivé	nezávislí, spoléhající se na sebe
slabé, bezmocné, křehké, emočně zranitelné	drsní, strozí, nelítostní, krutí
submisivní, povolné, závislé	autokratičtí, rigidní, arogantní

(Plaňava, I. 2000, s. 108)